

elki-

evangélikus
Lelkészi
szakfolyóirat

pásztor

LVI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

1981. FEBRUÁR

TARTALOMJEGYZÉK

CSENDENBEN ISTEN ELŐTT

- Ajándékozó Isten, ajándékozó ember — Rádiós igehirdetés
(D. Dr. Káldy Zoltán) — — — — — 65

EGYHÁZUNK ÚTJÁN

- Az Úrnak átadott élet szolgáló élet (Sárkány Tibor) — — — 69
Szolgálatunk gyülekezeteinkben és a világban — Püspöki jelen-
tés a Déli Egyházkerület közgyűlése elé (D. Dr. Káldy Zoltán) 71
Elkötelezettek vagyunk — Püspöki jelentés az Északi Egyház-
kerület közgyűlése elé (D. Dr. Ottlyk Ernő) — — — — — 83
Hálaadás és egyházunk szolgálatát meghatározó tervezés
— Püspöki jelentés az Országos Közgyűlés elé (D. Dr. Káldy
Zoltán) — — — — — 91

TANULMÁNY

- Nógrádi evangélikus gyülekezetek élete a 18. század második
felében és a 19. században három gyülekezet számadási könyvei
tükrében (Révész László) — — — — — 104

KÖNYVSZEMLE

- Evangéliumi szemelvények (Szabó Gyula) — — — — — 115

AZ IGEHIREDETŐ MŰHELYE

- Bőjti alternatívák — Igehirdetés-sorozat (Ittész János) — — 117
Hálát adni és szétosztani (Ford.: Dr. Bodrog Miklós) — — — 126

EGYHÁZTÖRTÉNETI ÉVFORDULÓK

- Zwingli, a reformátor (Dr. Barcza Béla) — — — — — Borító III

LELKIPÁSZTOR

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Nagy István

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt
Előfizetési ár: havi 35,— forint, fél évre 210,— forint, egy évre 420,— forint

Csekk számla: Lelkipásztor Kiadóhivatal, Budapest 516—220507

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1088 Budapest VIII., Puskin u. 12.

Telefon: 142-074

Egyetemi Nyomda — 81.6527 Budapest, 1981. Felelős vezető Sümegi Zoltán igazgató
A szedés a Zrínyi Nyomdában készült

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya

Indexszám: 26 451

ISSN 0133—2821

Csendben Isten előtt

Ajándékozó Isten, ajándékozó ember

Mt 7,9—11

(D. Dr. Káldy Zoltán püspök igehirdetése.
Elhangzott a Magyar Rádióban 1980. december 14-én)

Kedves Testvéreim! Tíz nappal karácsony előtt a vásárlás lázában ég a főváros és a vidék népe. Mindenki azt keresi, amivel legjobban meglephetné szeretteit, barátait és ismerőseit. Sok és szép ajándék indul el a karácsonyfák alá. Lesz karácsonyfa is, gyertyák is, csillagszóró is. Lesz karácsonyi hangulat, sokféle karácsonyi ének és karácsonyi feloldódás. Jól van ez így. Szükségünk van rá. *Jó ajándékozni* karácsonykor és jó megajándékozottnak lenni.

Nem akarok ünneprontó lenni, mégis az adventi várakozásban és a közeledő karácsonyi fényben felteszek egy nagyon nehéz kérdést. Azt, hogy az év többi napján azon a 364-en mit adunk egymásnak? A felolvasott igében található példázatnak merem felcserélni két szavát és annak tükrében megvizsgálni a feltett kérdést. Jézus példázata így kezdődik: „Ugyan ki az közöttetek, aki ha kenyeret kér a fia, követ ad neki?” Ezt most így fordítom meg: mégis inkább nem követ adunk-e, amikor kenyeret kellene adnunk?! Jézus nyilván látott olyan nagy köveket, amelyek hasonlítottak egy kenyérre. Így került egymás mellé kenyér és kő. Számunkra az a nagy kérdés, hogy a *hétköznapok* során, az emberekkel való érintkezéseinkben, az emberi közösségekben nem cseréljük-e fel nagyon gyakran a kenyeret a kővel? *Mit* adunk egymásnak?

Mielőtt erre felelnénk, előbb arról kell beszélnünk és tanúskodnunk, hogy van valaki, aki *mindig kenyeret* ad, akkor is, amikor követ érdemelnénk. Ez a valaki maga az Isten. Igénk arról tesz bizonyoságot, hogy Isten *Atya*, Aki mindig szeretetével és jóságával fordul az ember felé. Mindig ajándékoz. Nem tagadja meg az embertől azt, amire szüksége van. Ajándékozó szeretete *korlátlan* és *határtalan*. Ezért mondhatta Jézus, hogy Isten „felhossa napját gonoszokra és jókra és esőt ad igazaknak és hamisaknak”, egyaránt. Állandó és szünet nélküli ajándékozásban él. Szeretetből teremtette ezt a világot és benne képmását, az embert. A Földet az ember *otthonává* tette és megbízta, hogy munkájával szépsítse, a természet erőinek felhasználásával gazdagítsa. Az élető Nap, a ragyogó csillagok, a hegyek és tengerek, az évszakok, mind mind az Ő ajándékai az ember számára. És amikor az ember ebben az otthonban mindent elrontott, nem hagyta magára a teremtett világot és benne az embert, hanem megígérte az első karácsonyt, amikor majd jön valaki, aki „a kígyó fejére tapos”. A próféták évszázadokon keresztül hirdették ezt a beteljesedést. Ezek az *ígéret*ek mind ajándékok voltak, amikor a „nép nagy sötétségben járt”. De a legnagyobb ajándék mégis ezeknek az ígéreteknek a beváltása volt, amikor a betlehemi mezőn felhangzott a csodálatos hír: „Íme, hirdetek nektek nagy örömet, amely az egész nép

öröme lesz. Üdvözítő született ma nektek, az Úr Krisztus a Dávid városában.” Benne Isten ajándékozta meg a világot önmagával, hiszen karácsony azt jelentette, hogy Isten nem elérhetetlen messzeségben és magasságban lakik, hanem itt van közöttünk.

De karácsony jelentette azt is, hogy Isten az emberré lett Krisztusban közösséget vállalt az emberrel. Ez volt Isten egyik legszebb karácsonyi ajándéka. Isten ajándékozó szeretetének ezzel sem lett vége, mert végül is, akit karácsonykor a jászolban Gyermekként adott a világnak, azt a keresztre is odaadta: „mert úgy szerette a világot, hogy megszületett Fiát adta”. Azután a sírból feltámasztotta és ezzel újra nekünk ajándékozta. Valóban, nincs sehol törése az Isten ajándékozó szeretetének. Szeretetének a ritmusa sehol nem hagyott ki. Nincs egy kihagyott ütem. Mindig szeretett, azután újra szeretett és végül is szeretetet adott. Soha sem követ, mindig kenyeret. Nem tévesztette össze a követ és a kenyeret. Mindig biztos kézzel nyúlt a kenyér után és mindig szeretettel adta az embernek. Pedig, ha az embert nézte volna, hitetlenségét és szeretetlenségét, a felebarát életére törését és ellene való cselekvését, akkor követ kellett volna adnia és nem kenyeret.

Az ajándékozó Isten a szeretetnek ebbe a ritmusába akarja *belevonni az embert*. Rajta keresztül akarja megajándékozni a másik embert kenyérrel és nem kövel.

Amikor kimondjuk ezt a szót: *kenyér*, szinte érezzük szánkban jó ízet. Az édesanyjak sokszor úgy szegik meg a kenyeret, hogy előbb keresztet rajzolnak rá. A kenyér az élet. Jézus a pusztában éppen a kövekből teremtett kenyeret, hogy az Ő beszédét hallgató emberek ki ne dőljenek az úton. Ez után a kenyér után sikolt százmillió és százmillió szülő és gyermek szerte a világon és azért hálnak meg milliók és milliók, mert nem kapják azt meg. De amikor mi most kenyérről beszélünk, akkor nemcsak arról a *mindennapi* kenyérről van szó. A kenyér a közösség ajándékozásának és elfogadásának is a szimbóluma. Luther szerint a kenyér fogalma magába foglalja a békességet, az egészséget, a jó rendet, a becületet, a jó barátokat, a hűséges szomszédokat. A kenyérben benne van az otthon, a munka, a családi jó légkör, az egymás megbecsülése, egymás segítése, egymás boldogságának előmozdítása, az örömszerzés. A kenyérben ott van a szeretet, amely tud megbocsátani, bocsánatot kérni, önfeláldozóan a másikért élni. A kenyér *igy* éltet, táplál, erősít és széptíti az életet.

És mi az a kő, amiről itt beszélünk? A kő kemény. Felhorzsol, sért, megvérez, megsebez, zúz és életet olthat ki. Kő a szeretetlen szó, kő a rágalmazó szó. Kő a házastárs számára a megfagyott szív. Kő a gyermekek számára a szülők egymás iránti szeretetlensége. Kő a gyermekek számára a szülők elválása. Kő az öregek számára, amikor bőségesen kapnak ugyan kenyeret, de nem kapnak szeretetet és megértést. Kő a szülők számára a gyermeki hálátlanság, a tiszteletlenség, a konok maguk útján járás. Kő a munkatársak számára a megalázás, az emberi személyiség és méltóság semmibe vétele, a kiszolgáltatottság. Kő az egész társadalom számára a hűtlenül végzett munka, az erkölcstelen életmód, a közjavak hűtlen kezelése. Kő az egész emberiség számára az igazságtalan gazdasági rend, a fegyverkezési hajszja, a nemzetközi feszültségek növelése, a háborúval való fenyegetőzés. De kő az is, ha szöszékeinkről olyan ígéhirdetések hangzanak, amelyek elvontak, az élettől távol-állók, az emberek égető kérdéseire feleletet nem adók. Kő az is, ha az éhezőknek szerte a világon csak evangéliumot akarunk adni és nem kenyeret is, amely életben tart. Kő az is, ha az egyház hirdeti ugyan Krisztus békességét, de

nem fog össze minden jóakarató emberrel a világ békéjéért, az igazságossáért, az éhség felszámolásáért, a háború legyőzéséért és a fajilag megkülönböztetett emberek felszabadításáért.

Újra feltesszük a kérdést: nem adunk-e kenyér helyett követ egymásnak, szülők és gyermekek, férjek és feleségek, öregek és fiatalok, feljebbvalók és beosztottak, népek és országok. Mert kenyérre, tehát szeretetre, megértésre, segítségre, támogatásra, békességre, otthonra, boldogságra, jövőre van szüksége az embereknek. És mindehhez tegyük hozzá keresztyén bizonyágtételünket, hogy szükségünk van az evangélium kenyérére, az Élet kenyérére, Jézus Krisztusra is, Akiben van váltásunk és üdvösségünk. Ne adjunk hát követ, amely halálra sebez egyséket, családokat, közösségeket és népeket, hanem kenyeret, amely életet, erőt és szeretetközösséget ad.

Most már csak az a kérdés, hogy miképpen tud az ember kő helyett kenyeret adni? Úgy, hogy ki kell cserélnie kő szívet. Azért adunk gyakran követ, mert kőszívűek vagyunk. Ezt a kőszívet magunk meg nem változtathatjuk. Ezt a kőszívet magunkból el nem távolíthatjuk. Bármennyire óriási lépésekkel ment előre az orvostudomány és képes a szív átültetésére, arra nem képes, hogy a szív minőségét megváltoztassa. Erre csak egyedül Isten képes. Tőle kell az új szívet kérnünk. Kérhetjük, mert Ő maga ígérte: „Új szívet adok nektek, és új lelket adok belétek: eltávolítom testetekből a kőszívet és hússzívet adok nektek. Azért én Lelkemet adom belétek és azt művelem veletek, hogy rendelkezéseim szerint éljtek, törvényeimet megtartsátok és teljesítsétek.” Mindezt Isten az Ő Szentlelke erejével végzi el, Aki elvégzi bennünk az újjászületés csodáját. Ott, ahol Isten ajándékozó szeretetéről hangzik az evangélium, a Szentlélek dolgozni kezd és új szívet teremt. Az új szívű ember tud kenyeret és nem követ adni a másik embernek.

Miért lehetséges ez? Azért, mert Isten az új szívet megszabadítja az önzéstől, a maga körül forgástól, a maga hasznának keresésétől és odafordítja a másik ember felé. Az új szívű embernek a másik ember gondja és öröme, békessége és reménysége, jelene és jövője lesz a fő gondja. Az új szívű ember tud bekapcsolódni az Isten ajándékozó munkájába. Vállalja, hogy Isten *rajta keresztül* segítse az embert életének minden területén. Így lesz az új szívű ember az ajándékozó Isten munkatársa. Kenyér-osztogató lesz az emberek között. Önfelédten szolgál, végzi a diakóniát. Eközben nem bénítja meg, ha *ő maga* kenyér helyett követ, adott szeretet helyett *szeretlenséget*, hála helyett *hálátlanságot* kap. Nem befolyásolja kenyérosztogatás közben a *másik* magatartása, mert neki csak *egy* mértéke van: az *Isten* határtalan és korlátlan *szeretete*, amely átöleli az egész világot és nem szűnik meg az emberért cselekedni még akkor sem, ha visszautasításra talál.

Ez az újszívű ember szívében forgatja a karácsonyi angyalok énekét: „Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség és az emberekhez jóakarát.” Ezért elindul a békéltetés szolgálatára ember és ember, nép és nép között. Tudja, hogy hiába van a hit által békesség az ember szívében, ha a földön nincs békesség. Azért munkálkodik, hogy a béke kiáradjon az egész világra. Fáradozik azért, hogy ne a fegyverek sokasodjanak, hanem a kenyér és ne a nyomorúság, hanem az igazságosság uralkodjék a földön.

Az új szívű ember ebben a magyar hazában felszabadul népünk szolgálatára. Arra, hogy magáról megfelelően dolgozzék népünk kenyéréért, előrehaladásáért, további felemelkedéséért, anyagi, szellemi és erkölcsi gazdagodásáért.

Azt mondtuk az ígértetés elején, hogy karácsonykor bőven osztogatjuk ajándékainkat egymásnak, de az esztendő többi napján sokszor kenyér helyett követ adunk a másik embernek, családtagoknak és közösségeknek. Ez az utóbbi azonban nem sorsszerű és nem szükségszerű. Lehet az másképpen is. Megtörténhet az is, hogy az esztendő minden napja, a hétköznapok is karácsonnyá lesznek, amikor nem követ, hanem kenyeret, tehát szeretetet, és újra szeretetet és megint csak szeretetet adunk egymásnak. A Krisztusban újjá lett ember, az új szívű ember, akinek Isten kőszívét elvette, így formálja széppé, állandó karácsonnyá a másik ember életét. Ámen.

Egyházunk útján

Az Úrnak átadott élet szolgáló élet

(Az Országos Közgyűlésen elhangzott igehirdetés)

2 Kor 8, 1, 5, 7—9

Hagyományossá lett Magyarországi Evangélikus Egyházunkban, hogy az országos közgyűlést megelőző istentiszteletünkön a Gyülekezeti Segély szolgálatára gondolunk. Idén három jubileum is ráveti fényét erre az alkalomra: 450 éves az Ágostai Hitvallás, 135 illetve 120 éves egyházunknak a Gyámintézet, illetve Gyülekezeti Segély néven számontartott munkája. Az első úgy, hogy arra a Jézus Krisztusra tekintünk most is, aki hitünk és a belőle fakadó szolgáló szeretetünk forrása és életetője. A másik két évforduló pedig meghatározta a textusválasztást.

A konkrét ok, amiért Pál apostol leírta a felolvasott mondatokat, a jeruzsálemi gyülekezet megsegítése volt. Ez azonban az apostol számára alkalommá lett, hogy mélyebbre nézzen, hogy ne csak a felépítményt lássuk, hanem az alapot is. Éppen az évfordulók készítetnek arra bennünket, hogy merjünk a lutheri írásmagyarázati elvvel figyelni az ígére. Luther számára nem az volt a végső kérdés: mi van az Írásban? Hanem ez: mit jelent ez számomra? Vagyis nem maradt a textus fogságában, hanem merészen továbblépett és ezért tudta olyan konkrétan megszólaltatni Isten ígéjét a maga korában. Így figyeljünk most mi is felolvasott alapjainkra.

1. Ami Pál apostol szívét örömmel töltötte be, az az volt, hogy a macedóniai gyülekezet tagjai „először önmagukat adták az Úrnak”. Meleg szavakkal szól arról, hogy „erejük szerint, sőt erejükön felül is adakoztak”, megdicséri bőkezű adakozásukat, a legnagyobb dolognak mégis azt tartja, hogy először önmagukat adták az Úrnak. *Minden áldozatuknál nagyobbak tartja a Jézus Krisztusnak átadott életüket.*

Számunkra, Magyarországi Evangélikus Egyházunk, gyülekezeteink, lelkészeink, tisztségviselőink és minden tagja felé hangozzék most szívet szorongató belső kényszerként: *Adjuk át önmagunkat teljesen az Úrnak!* Ne csak néhány vasárnapi istentiszteleti órát, ne csak néhány egyéni csendességet, ne csak látványos nekibuzdulásunkat, ne csak szerény vagy talán komoly anyagi áldozatunkat, hanem *teljesen önmagunkat, a szívünket.*

Bármilyen banálisnak egyszerűnek tűnjék is: itt az Istennek az első parancsolatában kinyilvánított óhajával állunk szemben. Az egyházban csak úgy tudunk Isten akarata szerint élni és szolgálni, ha önmagunkat teljesen átadva az Úrnak, engedjük, hogy Jézus legyen a életünknek, gondolatainknak, döntéseinknek és nem mi önmagunk. Mert ahol Jézus Úr a szívekben és a gyülekezetekben, ott tudnak a tagok az Ő szolgáló szeretetének eszközeivé válni. Önmagunkat teljesen, az egész szívünket kéri az Isten!

Gyakran talán, amikor egy-egy döntésünk balul üt ki, amikor nem úgy megy a gyülekezeti életünk, mint szeretnénk, amikor az egyházunkban levő bajokat és hiányosságokat olyan gyorsan a „körülményeinkkel”

magyarázzuk és mentegetjük, — először inkább önmagunkba kellene néznünk és feltennünk magunknak a kérdést: átadtuk-e önmagunkat teljesen az Úrnak?!? Nem az-e a *gyökérproblémánk*, hogy hiányzik bennünk és közöttünk a Jézus Krisztusnak átadott élet?

2. Az Úrnak átadott élet folytatásaként, szinte egy lélegzetvételre beszél az apostol a *másoknak átadott életről*. „Először önmagukat adták az Úrnak, és aztán nekünk” — írja az apostol a macedóniai gyülekezetekről. Az Úrnak átadott élet, és a másoknak átadott élet, a *Jézus iránti szeretet és a másik ember szeretete elválaszthatatlanul összetartoznak*.

Az egymás megsegítését célzó gyámintézeti gondolat megszületése idején írta Karl Zimmermann darmstadti lelkész: „szép, ha egyik vagyunk a hitben, de még szebb, ha egyik vagyunk a szeretetben” (Lkp. 1980. szept. 529. lp.). Bizonyára nem a hit és a szeretet akarta szembeállítani vagy rangsorolni ezzel a megállapításával. Hiszen az Újtestamentumtól egészen idegen gondolat lenne ez. Csupán a szeretet fontosságát akarta nyomatékosan aláhúzni ezzel a megállapításával.

Hiszen *aki átadta magát az Úrnak, az vele együtt adta magát másoknak is*. Az Úrnak átadott élet — másoknak átadott élet! Amennyire nem lehet keresztyénné lenni a Jézusnak átadott élet nélkül, épp úgy nem lehet Jézushoz tartozni a másoknak odaáldozott élet nélkül.

Ez konkrétan a *másik életének felvállalását, egymás kölcsönös segítségét jelenti*. Pál itt nem egyes gyülekezetekről ad hírt, hanem egy egész tartományi egyházzal. A mi mai fogalmaink szerint így is fogalmazhatunk: az országos egyházzal. Gyülekezeti Segély munkánk nagy áldása — a komoly anyagi segítség mellett — éppen az, hogy ezt a gondolatot teszi szemléletessé és kézzelfoghatóvá. Ebben a szolgálatban, mivel minden gyülekezetünk részt vesz benne, megtapasztaljuk, átéljük és gyakoroljuk a közösséget, *az egymásért való felelősséget*.

Az ige megszégényítése lenne azonban csupán erről szólni. A másoknak átadott élet sokkal több és gazdagabb az anyagi segítsénnél, — bár ezen a téren is még sok tennivalónk akad. Az anyagi segítség és teherhordozásban való részesedés mellett beletartozik a lelki, hitbeli, a legtágabb értelemben vett diakóniai szolgálat is. Mindaz a felsorolhatatlanul sok terület, ami hozzátartozik emberi életünkhöz. A gyülekezet határain belül és kívül. A legszűkebb emberi közösség: a család kis közösségében a házastársam életének, gondjainak és örömeinek, szíve érzéseinek a felvállalása, szülők, gyermekek és nagyszülők különböző érdekeinek a megértése és összehangolása. Az elkeseredett vagy célt tévesztett embertársamnak nem egyszerű megítélése és elítélése, hanem igyekezet és résztvállalás a helyes életút megtalálásában. S vállalni kell a nemzetközi konfliktusok következtében fennálló feszültségek között a hidépítés szolgálatát, a közeledés és megbékélés nem könnyű fáradozását.

Vajon hány emberi közösség kéri szóltan vágyakozással tőlünk is: Adjátok önmagatokat nekünk is, ne fosszátok meg a közösséget távolmaradástokkal és közönyösségekkel?

Mindehhez még egy gondolatot. *A másoknak átadott életre nekem magamnak is szükségem van*, mint egyes embernek is, de mint gyülekezetem, egyházam vagy más emberi közösségek tagjának is. *A közösségben mindig kétirányú áramlás van*. Nemcsak én vállalom és hordozom mások életét, de engem is felvállalnak és hordoznak mások. Pál apostol nem tartja szerénytelenségnek „a tőlünk rátok áradó szeretetről” írni Macedónia gyülekezeteinek. *Tudatosítani kell a hitbeli és az egyházon kívüli közösség összetartó erejét*. Az egyházban végzett szeretetszolgálat és a világban végzett szeretetszolgálat is az Úrnak átadott élet szolgálata!

3. Hogyan lehet önmagunkat az Úrnak és egymásnak adni? Úgy, hogy *előbb elfogadjuk Jézus Krisztus* Istennek átadott életét, *értünk hozott áldozatát*. Úgy lesznek az Úrnak és másoknak átadott életű emberek gazdagon megajándékozott emberek. Az ige Jézus szegénnyé létele alatt emberré lételeét érti. De nem olyan összefüggésben és kicsengésben, hogy ezzel az ember földi életét lebecsülje és jelentéktelennek tartsa. Ellenkezőleg! Jézus azért lett emberré, hogy emberi életünk meggazdagodjon. Egészen egyszerűen így is fogalmazhatunk: *hogy az ember ember legyen!* Olyan valaki, aki méltó arra, hogy embernek nevezzék. S hogy ez milyen nagy dolog, azt azok tudják igazán, akik *emberként akarnak élni*.

A Jézus Krisztusnak átadott élet *bővelkedő élet*. Bővelkedik a hitben és az igében, gazdag az Isten szeretetében, igyekvő és szorgalmas a jó munkálásban, bőkezű az adakozásban, kipróbált a szeretetben.

Erre a gazdag életre kaptunk most is mindnyájan meghívást és felhívást. A Jézus Krisztusnak és másoknak átadott élet által.

Sárkány Tibor

Szolgálatunk gyülekezeteinkben és a világban

(Püspöki jelentés a Déli Egyházkerület közgyűlése elé)

Évről évre jobban érzem, hogy mennyi hálával tartozunk Istennek népünkért, hazánkért és egyházunkért. Ez a hálaérzés tölt el most is, amikor betérjesztem az egyházkerületi Közgyűlésnek egyházkerületünk életéről szóló, az utolsó négy esztendő t átölelő jelentését. A munka sodrában, az egyes ügyek intézése közben gyakran nincs ideje az embernek összefüggésekben látni mindazt, ami körülöttünk és velünk történik, de amikor végignézi az ember négy esztendő eseményeit, azok egymásutánját és összefüggéseit, akkor nemcsak azt látja meg, hogy Isten milyen tervszerűen végzi munkáját, hanem azt is, hogy mit végezhetett el az ember az ő eszközöként hazánkban és egyházunkban. Ezért most örvendőző szívvel és hálaadással dicsérem Isten gondviseléséért, irgalmaságáért és akadályokat legyőző erejéért. Ugyanakkor hálás vagyok népünk vezetőinek és magának, népünknek országépítő munkájáért, egyházunkban pedig lelkészek, presbitériumok és gyülekezeti tagok elvégzett szolgálatáért.

Három évenként abban a helyzetben vagyok, hogy 10—12 napon belül összefoglaló jelentést kell tennem a Déli Egyházkerületben folyó munkáról és az Országos Közgyűlés előtt egész Magyarországi Evangélikus Egyházunk életéről. Nem könnyű a különböztetés és a munka szétválasztása. Kénytelen vagyok gyakran mindkét helyen szólni bizonyos kérdésekről. Mégis igyekszem más kérdésekre központosítani a két jelentésben.

A nemzetközi helyzet és az egyház szolgálata

Nem tudok az egyház életéről és szolgálatáról anélkül beszélni, hogy ne szóljak világunk égető kérdéseiről. Az a meggyőződésem ugyanis, hogy maga a Szentírás nem egyházközpontú, hanem világgközpontú. Nem az

egyház áll a világ központjában, hanem Isten, Aki az egész teremtetésnek és nemcsak az egyháznak Ura, és Aki az egész teremtetséget öleli át és az egész teremtetésért adta oda Egyszülött Fiát, Jézus Krisztust. Ezért a világgal és annak gondjaival való foglalkozás nem valami, „világi” dolog, hanem nagyon is „istenes” szolgálat, hiszen Isten az embereken keresztül és az emberiségen belül az egyházhoz tartozó embereken keresztül is végzi az Ő gondviselő, világfenntartó munkáját. Aki az egyházon belül a világban folyó és az egyházban folyó munkát egymástól elválasztja, vagy éppen szembeállítja, az végeredményben Isten munkáját akarja egyik vagy másik területre beszűkíteni, korlátozni, szétbontani, saját maga pedig tudathasadásban van. Egyházunk diakóniai teológiája alapján, újra és újra kértük lelkészeinket, gyülekezeti tagjainkat, hogy egy lélegzetre beszéljenek az egyház szolgálatáról, az egyházon belül és a teremtett világban. Számoljanak fel minden elidegenedést a világtól, a társadalomtól és forduljanak aktív szeretettel és felelősséggel az egész világ és a saját társadalmuk felé.

Ebből az alapállásból nézzük a jelenlegi világhelyzetet is. Sajnos, Istenül teremtett világunkban igen nagy feszültségek vannak. A népetket politikai, gazdasági és társadalmi jellegű ellentétek választják el egymástól és állítják szembe egymással. Óriási gazdasági igazságtalanságok sújtják az emberiség nagyobb felét. Az emberiség nagyobbik fele éhes és ezen belül a gyermekek többsége is éhes. Ezzel együtt jár, hogy az emberiség nagyobb része emberi mivoltában és méltóságában megalázott és megtiport. Még mindig vannak olyan területei a világnak, ahol a faji megkülönböztetés dühöng és még olyan helyek is vannak, ahol a faji megkülönböztetést a Szentírásra hivatkozva gyakorolják, hazugul magyarázva a Szentírás különböző részeit. Mindezzel egyidőben világunkban elképesztő módon folyik a fegyverkezés, atomfegyverek, rakéták gyártása, az imperializmus neutronfegyverekkel, korlátozott atomháborúval fenyegetőzik, hidegháborút szít, gazdasági, kereskedelmi és kulturális szankciókat foganatosít. A hetvenes évek enyhülési folyamatát a feszültségek, a fenyegetőzések időszaka váltotta fel. Hovatovább a feszültségek, a fenyegetőzések és a háborútól való félelem úgy tartozik hozzá az emberiség életéhez, mint a folyóhoz a meder. Ezzel együtt jó tudnunk, hogy világunkban vannak olyan erők is, amelyek a feszültségek enyhítéséért, a társadalmi és gazdasági igazságosságért, a népek együttműködéséért és biztonságáért, a leszerelésért, a békéért, az atomfegyverek megsemmisítéséért és gyártásuk betiltásáért folytatnak küzdelmet.

Ebben a helyzetben az egyházaknak — anélkül, hogy erejüket és lehetőségeiket túlbecsülnék — nagy és szent szolgálatuk van. Elsősorban növelniük kell saját tagjaikban Isten teremtett világa iránti felelősséget és ebből folyó kotelességet a teremtetség iránt. Beszélniük kell az egyházaknak arról, hogy az emberiség ne törődjön bele a feszültségekbe és igazságtalanságokba, ne szokja meg azokat, hanem fáradozzék az egész emberiség, benne az egyház tagjai is, a feszültségek enyhítéséért, a háborús veszedelmek legyőzéséért, a leszerelésért, az igazságos nemzetközi gazdasági rendért. Ezzel együtt az egyházaknak ismételtel szólniuk kell arról, hogy az emberiségnek a legnehezebb helyzetekben sem szabad elvesztenie a reménységet az égető kérdések megoldása tekintetében. Arra kell kérnünk a népeket és kormányokat, hogy ne fáradsanak bele a kérdések új megközelítésébe és leleményesen keressenek újabb megoldásokat, kísérleljenek meg újabb utakat világunk dolgainak rendezésére.

Tudjuk, hogy az öt évvel ezelőtt Helsinkiben, az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencián létrejött Záróokmány kitűnő alapot

biztosított a záróokmányt aláíró 35 ország együttműködéséhez. Ennek a konferenciának folytatása most a madridi tanácskozás. Ismert, hogy milyen sok akadályt kellett legyőznie a jóakarutú kormányoknak, míg végül nehéz viták után sikerült megállapítani a tanácskozás ügyrendjét. Nagyon reméljük, hogy a madridi találkozó segíti majd az enyhülést, a népek együttműködését és újabb lépéseket tesz Európa és az egész világ békéjéért.

Örömmel szólhatunk arról, hogy az egyházi világszervezetek a feszült nemzetközi helyzetben vállalták a békéltetés szolgálatát. Vállalta ezt az Egyházak Világtanácsa, a Lutheránus Világszövetség, az Európai Egyházak Konferenciája és a Keresztyén Békekonferencia, amelyeknek állásfoglalásait ismerjük és azokat segítőknek és előremutatóknak tartjuk. Külön is örülünk, hogy a Lutheránus Világszövetség külön foglalkozott a madridi értekezlettel, és egy külön emlékiratban hívta fel a 99 tag-egyházat a madridi értekezlet támogatására. Ugyanez történt az Európai Evangélikus Egyházak tallini Teológiai Konferenciáján. A Keresztyén Békekonferencia pedig az eisenachi Folytatólagos Bizottságnak ülésén az egyházakhoz intézett levélben kérte a világ békéjéért, a leszerelésért és az enyhülésért végzendő fáradozó munkát.

A Magyarországi Evangélikus Egyház aktívan veszi ki részét — éppen a diakóniai teológiája alapján — ebből a munkából. Országos Presbitériumunk, Kerületi Presbitériumaink, egyházmegyei közgyűléseink és az egyes gyülekezetek egyértelműen foglalnak állást a béke, az enyhülés, a leszerelés és a világ égető kérdéseinek tárgyalások útján való megoldása mellett.

Ezen túlmenően aktívan veszünk részt az Országos Béketanács munkájában. De még ennek a határait is túllépjük a szolgálatban. Ne vegyük szerénytelenségnek, ha megemlítem, hogy mint a Béke-Világ Tanács tagja az utolsó négy esztendőben legalább 8—10 olyan világkonferencián vettem részt, szóltam fel és fejtettem ki nemcsak a magam, hanem a Magyarországi Evangélikus Egyház álláspontját, melyet a Béke-Világ Tanács rendezett. Szolgáltam kétszer Cipruson olyan konferenciákon, melyeken parlamenti képviselők vettek részt az egész világról Ciprus függetlenségéért. Voltam a Béke-Világ Tanács berlini és bási világyűlésén, ahol a Közép-keletj kérdések, a palesztin probléma, az elnyomott latin-amerikai népek függetlenségéért fáradoztunk. Jártam a Brüsszeli Fórumon, ahol az európai népek együttműködéséről volt szó. Ebben az esztendőben részt vettem Helsinkiben a Parlamenti Képviselők Világyűlésén, ahol a leszerelésről volt szó és végül ott voltam Szófiában a Népek Vilápparlamentjén, ahol világunk szinte valamennyi égető problémája, elsősorban azonban az enyhülés, a leszerelés és az igazságos nemzetközi gazdasági rend kialakításáról volt szó. Így egyházunk szava megszervezte hangzott. Bízunk benne, hogy a jóakarutú népek és kormányok fáradozása végül is meghozza gyümölcsét.

Szolgalatunk társadalmunkban

A legjobb evangélikus hagyományokat követve és diakóniai teológiánk alapján állva, jelentjük ki ismételten, hogy egyházunk és annak tagjai egyek népünkkel, összeforrottunk társadalmunkkal az ideológiai különbözőség ellenére is, magunkénak valljuk társadalmunk új rendjét és hitünkéből folyó szeretettel és felelősséggel együtt munkálkodunk népünkkel országunk építésében, társadalmi rendünk erősítésében, anyagi és szellemi előrehaladásának segítésében. Örülünk annak, hogy az ötödik

ötéves terv gazdasági, társadalmi és kulturális életünk területén jó eredményeket hozott még akkor is, ha minden területen világgazdasági és hazai nehézségek miatt az nem valósulhatott meg minden vonatkozásban. Ezzel összefüggésben nyilvánvalóan le kell vonnunk néhány tanulságot, amelyet aztán érvényesítenünk kell a hatodik ötéves terv végrehajtásánál.

Az elmúlt napokban tartotta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága ülését, mely elfogadta a VI. ötéves terv népgazdasági irányelveit. A határozat szerint a VI. ötéves terv főfeladata „a társadalmi előrehaladás gazdasági alapjainak erősítése, a tervszerű kiegyensúlyozott fejlődés biztosítása, az elért életszínvonal megszilárdítása, az életkörülmények — a lehetőségekhez igazodó javítása”. Hangsúly esik a fejlődés minőségi tényezőinek kibontakoztatására, az anyagi és szellemi erőforrások ésszerű hasznosítására, az elért életszínvonal megszilárdítására. Mindehhez szükséges a népgazdaság tervezésének, irányításának még színvonalasabb eszközlése, a termelés korszerűsítése, a tudomány és technika eredményeinek hasznosítása és a nemzetközi gazdasági együttműködés fejlesztése. Örülünk annak, hogy a nemzeti jóvedelem 14—17, az ipar 19—22, a mezőgazdasági termékek termelése 12—15%-os emelését tervezi. Csak üdvözölni tudjuk a szociálpolitika célkitűzéseit, nevezetesen a többgyermekes családok segítését, az alacsony jövedelmű nyugdíjasok, a hátrányos helyzetben levők életkörülményeinek javítását, a családi pótlékok emelését, a gyermekgondozási segély növelését. Annak is örülünk, hogy ebben a tervidőszakban 370—380 000 új lakást fogunk építeni. Helyesljük a munkaerők hatékonyabb foglalkoztatását és azt is, hogy a jövedelmek területén következetesebben fog érvényesülni a munka szerinti elosztás terve.

Egyházunk részéről ki kell jelentenünk, hogy támogatjuk ezeket a célkitűzéseket és kérjük gyülekezeti tagjainkat, hogy a saját munkahelyükön tegyenek meg mindent ezeknek a célkitűzéseknek megvalósításáért. Becsületos munkára, tisztakezűségre, a munkaidő kihasználására, szellemi értékeink kiaknázására és latbavetésére szólítjuk fel egyházunk tagjait. Ugyanakkor kijelentjük, hogy támogatjuk Kormányunk minden olyan intézkedését, amely a fegyelmezettebb munka megvalósítására, a munkaerőkölcs megszilárdítására, a munkaidő kihasználására, a nép vagyónának megbecsülésére, a jobban dolgozók jövedelmének emelésére, a szakértelem értékelésére irányul. Meggyőződésünk szerint fegyelmezettebben, céltudatosabban, minőségileg jobban kell egész népünknek dolgoznia. Hadd mondjam meg egész világosan, hogy a tudomány és technika eredményeit csak akkor tudjuk igazán hasznosítani, ha azt megfelelő emberek végzik. Emberek, akik jellemben, erkölcsben, emberségben magas szinten állnak. Ehhez pedig az etikai kategóriákat jobban kell érvényesítenünk. A VI. ötéves terv megvalósítása nem pusztán külföldi és hazai gazdasági feltételektől, hanem legalább ilyen mértékben emberkérdéstől függ. Ehhez szeretnénk magunk részéről segítséget adni.

„Templomos lemaradás?”

Nemrégén jelent meg Mátyás Ferenc „Egyetlen menedék” c. verskötete, melyben Megváltó jelkép c. versében van két sor, amely engem nagyon elgondolkoztatott. Ez a két sor így hangzik: „Gyász-e a lassú változás, e templomos lemaradás?”. Úgy tűnik nekem, hogy a kiváló költő a lemaradást összekapcsolja bizonyos értelemben a templomossággal. Valószínűleg a költőnek vannak olyan tapasztalatai, hogy a temp-

lomosság — de mondjuk így — az egyházhoz tartozás az élet különböző területein lemaradást, bizonyos konzervativizmust, a társadalmi életben egy lelassult gondolkodást hoz magával. Úgy látszik a költő nem sokszor találkozott olyan templomos emberrel, akire ez a lemaradás nem volt jellemző. Meggyőződésünk szerint találkozhatott volna ilyen emberekkel és az is meggyőződésünk, hogy a templomosság, az egyházhoz való kötődés nem jelent feltétlenül lemaradást, lelassulást a gondolkodásban, a társadalmi és politikai életben. Mégis a költőnek ezt a kifejezését, a két szó-
nak „templomosság” és „lemaradás” összekapcsolását szeretném szembe-
síteni önmagunkkal, tükörként magunk elé tenni, hogy abba belenéz-
zünk.

Van néhány tapasztalatom, amely azt jelenti, hogy a költő megjegy-
zését nem háírthatjuk el minden további nélkül magunktól. Lelkészeink,
presbitereink, gyülekezeti tagjaink gondolkodásában, életvitelében két-
ségtelenül igen nagy fejlődésen mentek keresztül az elmúlt 20—25 évben.
Mint jelentésem első részében is mondtam, lelkészeink és gyülekeze-
teink aktívan vesznek részt társadalmunk építésében, a béke szolgálatá-
ban és ma már nemcsak tudomásul veszik, hanem igénylik is, hogy ezek-
kel a kérdésekkel foglalkozzanak egyházi lapjaink és az igehirdetések is
segítsék őket azoknak a kérdéseknek a megoldásában, amelyekkel politi-
kai, gazdasági és társadalmi életünkben találkoznak és amelyek a nem-
zetközi életben eléjük jönnek. Ma már nem kifogásolják a gyülekezeti
tagok, ha a lelkész nem szűkíti le az igehirdetést a lelki élet területére,
hanem a teljes igét hirdeti, azt az igét, amely kilép a szigorúan vett
lelki szférából a keresztyén embernek egész életerületére, arra is, amely
a társadalomban és gazdasági életben folyik. Mégis, megfigyelésem szer-
int, egyes lelkészeink és gyülekezeteink bizonyos értelemben visszalé-
pésben, ha tetszik lemaradásban vannak, vagy újra abba kerültek. Ha
figyelem az EVANGÉLIKUS ÉLET c. hetilapunkban megjelent igehirdet-
ések nagyobb részét, vagy a Napról napra c. rovat cikkeit, néhány rádiós
igehirdetésünket, melyek a bibliaolvasó gyülekezeti tagoknak akarnak
segítséget nyújtani, a különböző bibliai szakaszok jobb megértéséhez,
nyugalansággal állapítom meg, hogy több lelkésznél még mindig, vagy
már újra lemaradásban van. Megint csak egy beszűkült lelki életre kor-
látozzák az igehirdetéseket. Ennek következtében a gyülekezeti tagok
nemhogy kinyílnának az egész teremtettség és társadalom felé, hanem
visszavonulnak az ún. lelki élet szűk területére és magára hagyják a vil-
lágot és a társadalmat. Ez bizony templomos lemaradás. De még több-
ről is van szó! Arról, hogy ezek az igehirdetések elárulják azt az evangé-
liumot, amelynek középpontjában az a Jézus Krisztus áll, Aki az egész
világnak akar szolgálni keresztyével és feltámadásával és elárulják a gyü-
lekezeti tagokat is, mert magukra hagyják őket azok között a problémák
között, amelyekkel naponként találkoznak. Végeredményben tudathasa-
dába viszik ezeket a gyülekezeti tagokat. De még más következményei
is vannak az ilyen igehirdetéseknél. Nevezetesen az, hogy a gyülekezeti
tagok ilyen igehirdetéseken nevelődve, nem a gyülekezet egészének és
nem az egyház egészének közösségében akarnak élni, hanem ún. „kis-
közösségek”-ben, ahol valamiféle fülledt levegőben, a világ és társadalom
problémáit be nem eresztve szobájukba, beszélhetik meg lelki kérdéseit.
Ennek a további következménye, hogy elszektásodnak, még további
következmény, hogy előbb-utóbb kivonják magukat egész egyházunk kö-
zösségéből. A templomos lemaradásnak ez a vége. Szeretném újra hang-
súlyozni azt, hogy Magyarországi Evangélikus Egyházunkban az egyes
templomok szószéke nem X. Y. lelkész szószéke, hanem minden szószék
a Magyarországi Evangélikus Egyház szószéke, hiszen, ettől az egyház-

tól kapott minden lelkész elhívást a szolgálatra és ezeken a szószékeken egyéni teológizálást a lelkészek nem végezhetnek, hanem kötelesek es-
küjüknek megfelelően egyházunk teológiája alapján a teljes evangéliumot
hirdetni az egész embernek és nemcsak az ember egy szeletének, nevezetesen a lelki szeletnek. A teljesség lemaradást bezavará, kérem a lelkészeket, hogy olyan igehirdetéseket végezzenek, amelyek segítséget nyújtanak nemcsak a lelki élet kérdéseiben, hanem az emberek közösségi életében, közelebbről a társadalmi és politikai életben is.

Evangélium, szeretet, közösség, diakónia

Az esperesi jelentések egy része nyíltan beszél egyházi életünk — beleértve az istentiszteleti életet is — néhány olyan jelenségéről, amelyek — ahogy egyik esperesünk írja — „vészérzetet” keltenek a lelkészek és a gyülekezetek egy részében. Ezek a jelentések szólnak fokozódó szekularizációról, több gyülekezet életének formalizmusáról, üresedő tradícionális formáiról, a népegyházi forma bomlásáról, előregedésről. Azt is jelzik, hogy elsősorban Budapesten a nagyfokú szanalások miatt a gyülekezeti tagok elkerülnek régi gyülekezeteikből, új helyeiken pedig már nem veszik fel a kapcsolatot az ottani evangélikus gyülekezettel. Ezek a jelenségek támasztják azt a bizonyos „vészérzetet”.

Anélkül, hogy teljes és mindenre kiterjedő feletet adnék ezekre a kérdésekre, néhány szempontot mégis adok és néhány feladatra mégis felhívom a lelkészek és a gyülekezetek figyelmét.

Tudomásul kell vennünk, hogy a szekularizáció világjelenség. Azt is mondhatnám, korunk jellemzője. A szekularizáció nem nagyobb a szocialista országokban, mint a nyugati országokban. Sőt, a szekularizáció erőteljesebb Nyugaton, mint Keleten. Ezen túlmenően a világ népességének rohamos növekedése következtében — amely elsősorban az ún. harmadik világban megy végbe — a keresztyének arányszáma egyre kisebb lesz. Ez azonban semmiképpen nem jelenti azt, hogy a keresztyén egyház a „kihalás” útján van. Lehet, hogy azon az úton van, amelyen nem a mennyiségi növekedés lesz a jellemző, hanem a minőségi kategória előtérbe kerülése, vagyis a keresztyén hit valódi élése. Ettől eltekintve egyes területeken, mint például Afrikában, vagy Indonéziában, tudunk mennyiségi növekedésről is.

A lelkészeknek és a gyülekezetekben benneélő keresztyéneknek hinniük kell az evangélium hatalmában. Isten a csonkíthatatlan hirdett evangéliumon keresztül ma is tud egyházat fenntartani, gyülekezeteket teremteni és élő hitet ébreszteni. Nem a korszerű technika eszközeinek igénybevétele, nem is az evangéliumnak ún. mitológiátlanítása, nem is az evangélium helyett pszichológia prédikálása, nem is modern regények, drámák, filmek és televíziós közvetítések igehirdetésebe való aplikálása szül Jézus Krisztusban való hitet és teremt gyülekezetet, hanem annak a Jézus Krisztusnak a prédikálása, Aki életét adta a világért és Aki nem mögöttünk van a történelemben, hanem előttünk jár. Ennek a Krisztusnak az evangéliumát kell prédikálnunk a mi korunkban élő embernek, és pedig úgy, hogy életének egész területét szólítjuk meg. Nem elvont teológizálás, vagy éppen filozofálgatás teremt hitet és gyülekezetet, hanem az egész embert élete teljességében megragadó evangélium. Azoknak a vészérzete szűnik meg, akik bíznak ennek az evangéliumnak az erejében és azt így prédikálják.

De itt nem állhatunk meg. Nem értek egyet azokkal, akik azt mondják, hogy egyetlen feladata az egyháznak az evangélium hirdetése és

aztán a többit bízunk Istenre. A hirdetett evangélium gyümölcstermése nélkül nincs egyház és nincs jövődó. Itt, most elsősorban a hitből támadt szeretet gyümölcsére gondolok. Szeretet nélkül nincs egyház. Sőt, a szeretet az egyház egyetlen életformája. A mi korunkban azt is világosan kell látnunk, hogy a világ éhes a szeretetre. Szeretethiányban szenvednek a népek, a családok, különböző közösségek. Arra vágyódnak az emberek, hogy szeressék őket. És itt elsősorban nem egyszerűen a szeretetből folyó cselekedetekre gondolok, hanem a szeretetre, amely érzelem, melegség, viszonyulás, a másik ember személyiségének, méltóságának és emberségének megbecsülése és megértése. Ha a Krisztustól kapott ilyen szeretetet tudja adni az egyház, akkor az élet, a megtartatás és a jövődó útján halad. E helyen szeretnék hivatkozni Garai Gábor PÉLDÁZAT A SZERETETRŐL c. költeményére, amelynek néhány sora így hangzik: „A szeretetet szét kell osztani az emberek között — hogy el ne fogyjon... A szeretetet szét kell osztani, mert természete szerint oszthatatlan; mikor másnak nem jut, magadnak sem marad belőle.” Ha pedig az egyháznak nem marad szeretete, akkor felszámolta önmagát. Nem a vészéretet kell a gyülekezetekben táplálni, hanem több, forróbb és áldozatosabb szeretetet kell megélni, mert ahol ez a szeretet az egyházban megmarad, ott az egyház is megmarad.

Az evangélium hirdetése és a szeretet megélése mellett a közösség nyújtása és gyakorlása mutat a jövődó felé. Mindig szoktuk hangsúlyozni, hogy az egyház közösség és pedig Jézus Krisztussal és a Benne hívőkkel való közösség. Azonban nem elegendő, hogy ez pusztán teológiai tétel legyen, hanem annak a hétköznapi életben kell a Szentlélek ereje által valósággá válnia. Ez a közösség hitben, szeretetben, reménységben, örömben, egymás számon tartásában, egymás segítségében, egymással való törődésben, egymás meghallgatásában való közösség. Azt gondolom, gyülekezeteink jelentős része messze van ettől. E miatt sokan nem érzik magukat otthon gyülekezeteinkben, nem vonzza őket annak családi melegsége és légköre. Márpedig a mai ember nemcsak a szeretetre éhes, hanem az igazi közösségre is. A közösség „hiánycikk”, írta a Valóság c. folyóirat. Ez különösen így van a régi lakóhelyükről városokba, magas emeletes házakba került vagy sodródó emberekkel, akik nehezen találják meg helyüket új környezetükben, új emberek között, bármilyen sokat is tesz ezért a mi társadalmunk. Az egyháznak is ezt a közösséget kell nyújtania elsősorban segítésképpen, de ugyanakkor az egyháznak tudnia kell azt is, hogy ez vezet a jövődóba is. Diakóniai teológiánk alapján munkálkodhatunk azért, hogy gyülekezeteink a maguk egészében egyre inkább ilyen megtartó közösséggé legyenek.

Abból indultunk ki, hogy egyes gyülekezetekben a szekularizáció, az elvándorlás, az elöregedés és az üresedő tradícionálizmus miatt az egyház jövődjére nézve vészéretet tapasztalható. Ne engedjük, hogy lelkészek és gyülekezeteken elhatalmasodjék ez a bénító érzés, ellenben hirdessük reménységben Jézus Krisztus evangéliumát, éljük meg a Krisztustól kapott szeretetet minden ember felé és gyakoroljuk a szeretettől átmelegített közösséget és diakóniát. Ez a jövődóba vezet.

Gyülekezeteink élete

Gyülekezeteink életéről a lelkészek, az esperesek évi jelentései szólnak, de magam is számos tapasztalatot szereztem a gyülekezetek látogatása, továbbá a lelkészekkel, presbiterekkel és gyülekezeti tagokkal való

beszélgetés során. Az összkép kedvező, annak ellenére, hogy vannak egyes területek, ahol nyilvánvalóak a gyülekezetek gyengesége, az istentiszteletek látogatottságának hiánya és a fáradság. Ugyanakkor örömmel beszélhetünk más helyeken éppen ennek ellenkezőjéről, a gyülekezetek elevenségéről, gyermekekkel és ifjúsággal való foglalkozásról, új énekarok szervezéséről, az áldozatkészség növekedéséről. Vannak helyek, ahol a kazuális szolgálatok, tehát az esketési, a kereszteselési és temetési szolgálatok száma csökkent, másutt nemcsak megmaradt a korábbi arány, hanem kismértékben még növekedett is. Ugyanakkor, amikor több egyházmegyénkben a szülőlk nem veszik igénybe az állami iskolákban lehetséges hitoktatást, van olyan egyházmegye is, ahol a hitoktatásra jelentkezettek száma növekedőben van. Nem szeretném a Közgyűlést statisztikai adatok sokaságával terhelni, mégis úgy látom, hogy néhány adatot az utolsó 3 esztendőre, tehát 1977, 1978 és 1979-re nézve fel kell sorolnom. Gyülekezeteinkben évente átlagban 25 000 istentisztelet, 7000 bibliáórát, 5000 gyermek-bibliáórát tartunk, Úrvacsorához évente 80 000 gyülekezeti tag járul, a lelkipásztori látogatások száma évente 35 000 körül van. Egyházkerületünkben évente megközelítőleg 1500 gyermek veszi igénybe az iskolai hitoktatást, a konfirmációi órára pedig évente 1200 fiú jár. Ugyancsak évente átlagban 2000 kereszteselés, 650 esketés és 3300 temetés van. A hét kötelező offertórium — templomépítési, gyógykezelési, sajtó, nyugdíj, szórvány, bibliaterjesztés, diakónia — 3 évi együttes összege kerekén: 900 000 Ft. Ez azt jelenti, hogy egy-egy kötelező offertórium összege 45 000 Ft körül mozog. Nagyon figyelemre méltó adat, hogy míg a gyülekezetek összevételének összege 1974-ben megközelítőleg 25 millió forint volt, 5 évvel később, tehát 1979-ben ez az összeg közel 42 millió volt.

Ezeket az adatokat elsősorban Isten iránti hálaadással említjük meg. Isten volt az, Aki a lehetőségeket adta, szolgálatainkat elfogadta és megáldotta. Ugyanakkor tudnunk kell, hogy legtöbb helyen lelkészeink, felügyelőink és presbitereink hűséges munkát végeztek. Különösen is gondolok azokra a lelkészekre, akik társított gyülekezetekben, szórványokban sokszor nagy fizikai fáradság között is végzik szolgálatukat. Bár külföldi testvéreink és több helyen maguknak a gyülekezeteknek áldozatkészsége következtében szórványgyülekezeteink szinte teljes egészében autóval rendelkeznek, még így is több helyen vasárnaponként 4—5 istentiszteletet kell tartaniuk lelkészeinknek és van olyan lelkészünk, aki havonta szórványaink eléréséért 1000 km-t tesz meg autóval. Figyelemre méltó, hogy bizonyos mértékben csökkent az istentiszteletek száma, viszont növekedett a bibliáórák száma. Úgy látszik, hogy több helyen a vasárnap délutáni istentiszteletek nem tarthatók meg — különösen városokban — a lakosság hétfégi mozgása miatt. Sajnos, lelkészeink többsége nem használja ki azt a lehetőséget, hogy a konfirmációi órákat két éven keresztül, meghatározott időben tarthatják. Erre pedig igen nagy szükség van. Némileg csökkent a lelkipásztori látogatások száma, noha tudniuk kell, hogy ma személyes pásztori kapcsolatok nélkül nem tartható együtt a gyülekezet. Több lelkészünk nem elég szorgalmas gyülekezete területére került új gyülekezeti tagok megkeresésében és megtalálásában. Nem arról van szó, hogy agresszív módszerekkel kössünk gyülekezeteinkhez olyan személyeket, akik nem akarnak részt venni a gyülekezet életében. Hanem arról van szó, hogy akik vonzódnak a gyülekezetekhez, azokat keressük meg a gyülekezetekben már benne élő gyülekezeti tagok jelzésével és segítségével. Végül megjegyzem, hogy az úrvacsorázók számával, de az úrvacsorai alkalmak számával sem lehetünk elége-

dettek a legtöbb gyülekezetben. Tudatosan kell lelkészeinknek fáradozniuk az úrvacsora jelentőségének kiemelésével és az úrvacsorához való hívogatással.

Építkezések

Örömmel tesztek jelentést arról, hogy gyülekezeteinkben országunkban folyó hatalmas építkezésekkel párhuzamosan, gyülekezeteinkben is számos új épületet építettek, vagy renováltak. Erre a célra gyülekezeteink — felhasználva a külföldi segélyeket is — 3 esztendő alatt kerekén 23 millió forintot költöttek. Igen sok helyen modernizálták a lelkészlakásokat, felújították a templomokat és gyülekezeti termeket. Ezen a helyen nem kívánom felsorolni az építkezések összességét — hiszen arról külön jelentés is szól —, mégis néhány nagyobb építkezést megemlítek: Kiskunhalason új imatermet, Kiskőrösön új lelkészlakásokat, Kondoroson vihar-kárt szenvedett templomot, Békéscsabán földrengés sújtotta templomot, Szarvas-Újtemplom-i gyülekezetben nagy károsodást szenvedett templomot, Csóvárott új lelkészlakást, Pilisen új gyülekezeti termet, Pécelen templomot és parókiát, Újpesten templomot és gyülekezeti házat, Bp.-Deák téren parókiát, Orosházán gyülekezeti házat és lelkészlakást. Szegeden templomot és lelkészlakást, Gyulán templomot és lelkészlakást, Irsán gyülekezeti termet, Kecskeméten lelkészlakást renováltak, újítottak, vagy építettek. Templomaink és lelkészlakásaink többsége rendben van. E mögött ott van a gyülekezetek templomszeretete és lelkészük megbecsülése.

Az egyházmegyék élete

A 8 egyházmegyében általában június folyamán megtartották az egyházmegyei közgyűléseket, ahol az esperesek beszámoltak egyházmegyéjük és ezen belül az egyes gyülekezetek életéről. Az egyházmegyei közgyűlések legtöbb helyen elevenek voltak és az előző évekhez képest azokon többen vettek részt. Az esperesek jelentéseikben világosan beszéltek a pozitív és negatív vonásokról. Külön-külön rámutattak egy-egy gyülekezet vagy lelkészi szolgálat gyengeségére, vagy éppen hálaadásra készítő eredményeire. Az alábbiakban az esperesek jelentései alapján röviden vázolom a nyolc egyházmegye legjellegzetesebb vonásait.

1. BÁCS-KISKUN

Tóth-Szöllős Mihály esperes jelentésében elsősorban az Ágostai Hitvallást méltatta. Nagyon értékes adatokat közölt arról, hogy egyházmegyéjében annak idején hogy terjedt el a reformáció. Néhány gyülekezetben megfáradást tapasztal. Szerinte ez abból ered, hogy ezekben a gyülekezetekben, maguk a lelkészek és igehirdetőik is fáradtak. Ugyanakkor örömmel számol be arról, hogy évente papné-találkozó van, továbbá a kántorokat is összegyűjtik megbeszélésre és hogy 8 év óta presbiteri konferenciák folynak az egyházmegyében. Pozitívumként említi, hogy a gyülekezetek összkiadásának átlagban 13⁰/₀-a a Gyülekezeti Segélyre, a szeretetintézmények támogatására, szupplikációra és sajtómunkára megy. Az egyházmegye valamennyi temploma az utolsó 12 évben megújult, még a kecskeméti templom van hátra. Sürgeti, hogy a gyülekezetek váljanak diakóniai közösséggé.

2. CSONGRÁD—SZOLNOK

Fodor Ottmár esperes jelentésében a hangsúlyt a szórványévre tette. Elmondotta, hogy milyen helyes intézkedés volt a szórványév elrendelése, a szórványhívek újabb számba vétele, hiszen mintegy 100 000 evangélikus ember él szórványokban. Felhívja a figyelmet arra, hogy a lelkészeknek és presbitériumoknak ki kell szabadulniuk a „belterjes” szemléletből, nevezetesen abból, hogy csak a saját gyülekezetüket lássák és nem az egész egyházat. Örömmel jelenti, hogy egyházmegyéjében minden lelkészi állás be van töltve. Hálás az egyház vezetőségének a sok segítségért, amit a szórványoknak adnak. Jelzi, hogy egyházmegyéje területéről a hívek elvándorlása már nem észlelhető. Viszont szomorú, hogy még nem tudtak egyházmegyei presbiteri konferenciát tartani.

3. KELET-BÉKÉS

Mekis Adám esperes — aki 1980. július 1-ével nyugalomba ment — a népek békéje kérdéséről szolt először. Megemlékezett a helsinki konferencia 5 éves évfordulójáról. Hazai összefüggésben szolt az MSZMP XII. kongresszusáról, melynek határozatai között ez a mondat is szerepel: „a vallásos emberek egyenrangú állampolgárként vesznek részt a szocializmus építésében; a közéletben”. Szól arról is, hogy egyházmegyéjében az összes istentisztelet 40%-a, szám szerint 1320 szlovák nyelvű volt. Az egyházmegye 11 lelkésze közül 7 beszéli a szlovák nyelvet. Kifogásolja, hogy a gyülekezetekben kevés presbiteri ülést tartanak a lelkészek, ezért a lelkészek elszigetelődnek a presbitériumoktól. Viszont örül annak, hogy több presbitériumba nőket és fiatalokat is beválasztottak. Sürgeti a gyülekezetek pénzügyeinek fokozottabb ellenőrzését. Ő maga igen sok alkalommal kereste fel a gyülekezeteket.

4. NYUGAT-BÉKÉS

Koszorús Oszkár esperes jelentése elején vázolta a nemzetközi helyzetet és az egyház szolgálatát a békéért. Egész jelentésében rendkívül melegen méltatja a diakóniai teológia jelentőségét. Megállapította, hogy egyházunkban, aki dolgozni akart, az bőven dolgozhatott. Kiemelte a szórványév fontosságát. Igen melegen beszélt egyházi sajtónk szolgálatáról. Nagy gond az egyházmegyében, hogy sok az idős és több esetben megfáradt lelkész. Gondot jelent a megüresedett lelkészi állások betöltése és az összevont gyülekezetek lelkészi szolgálattal való ellátása. Hangsúlyozta, hogy „egyetlen evangélikus sem élhet gyülekezet vagy pásztor nélkül. Minden helység hozzátartozik valamelyik anyaggyülekezethez.” Közel 25 éves esperesi szolgálatának sok tapasztalata tükröződik jelentésében.

5. PESTI

Virágh Gyula esperes örömeinek ad kifejezést, hogy Husz Róbert személyében új gyülekezeti felügyelőt választhattak. Teológiai összefüggésben hangsúlyosan beszél a teremtettségről, az Isten egyetemes kinyilatkoztatásáról és a gondviselés hit fontosságáról. Isten felelőssé tette az ember egész teremtettségeért. Sürgeti — hivatkozva értelmiségi gyülekezeti tagokra — a jelenségek és tudományos eredmények hitben való

feldolgozásának szükségességét. Budapest és a benne élő gyülekezetek összefüggésében beszél a szekularizáció felgyorsulásáról, a népegyházi forma bomlásáról, tradicionálizmusról. Szól arról is, hogy milyen sok problémát jelent a gyülekezeti tagok elvándorlása a szanálások következtében. Ebben az összefüggésben elsősorban Pesterzsébetről, Rákoskeresztúrról van szó. Ugyanakkor reményét fejezi ki, hogy a gyülekezetek végül is magukra találnak és tovább élhetik életüket.

6. PEST MEGYE

Keveházi László esperes jelentése tele van örömmel és Isten iránti hálával mindazért, ami egyházmegyéjében a gyülekezetekben történik. Jelentésének első felében az Ágostai Hitvallás jubileumáról szól és értékeli annak a mában is fontos mondanivalóját. Egyházmegyéjében több presbiteri konferenciát, papné-konferenciát tartottak. A presbiteri üléseken tapasztalható volt a közegyházi felelősség és társadalmunk iránti felelősség növekedése. Kerek számban 1200 gyermek hitoktatását végezték, évente 550 ifjút konfirmálnak. Az iratterjesztés fellendülőben van. „Színes és eleven belső gyülekezeti élet és ebben az összefüggésben kevés kivétellel az összes gyülekezet felsorolható.” 9 gyülekezeti énekkar szolgál. Több helyen az istentiszteletek egyben úrvacsorai közösségek is. Anyagi téren erősödnek a gyülekezetek. Számos külföldi vendég szolgált az egyházmegye területén. A szolgálat minden területére nézve egész éves programmal rendelkeznek.

7. SOMOGY—ZALA

Dubovay Géza esperes jelentésében sorra veszi az egyházmegye gyülekezeteinek életét, azokban tapasztalható pozitív és negatív jelenségeket, és azokat tanulságul az egész egyházmegye számára értékeli. Beszél arról, hogy a bizalom légköre hatja át az egyházmegyét egymás iránt és az egyházvezetőség iránt. Nagyon melegen méltatja a diakóniai teológiát. Szól arról, hogy a lelkészeknek „lélektől lélekig” kell végezniök a szolgálatot. Meggyőződése szerint egyházunknak van útja nemcsak a jelenben, hanem a jövőben is, mert mint mondja: „Jézus soha sem lesz úttalanná”. Igényli a frissebb istentiszteleti életet, még a liturgiában is. Olyan istentiszteletekre van szükség, amelyek örömet sugároznak. Több örvendő énekre is szükségünk volna. Sajnálkozva említi, hogy a gyülekezetek többet foglalkoznak az épületekkel, mint azzal, hogy mi is hangzik az igehirdetésekből és hogy az igehirdetések kimondják-e a mai embernek a segítő szót. Megemlíti, hogy Iharosberényben maga a lelkész képezi az új kántorokat, Zalaegerszegen pedig évi 12 000 km-t tesz meg a lelkész szórványutakon. Problémát jelent az egyházmegyében, hogy néhány gyülekezet ellenzi társítását és önálló lelkési szolgálatot igényel.

8. TOLNA—BARANYA

Sólyom Károly esperes hangsúlyozza, hogy egyházunk megtalálta helyét a szocialista társadalmi rendben és szívesen segítjük társadalmunk építését a világi differenciák ellenére is. Az egyházmegyében igen sok lelkész ment rövid időn belül nyugdíjba, szinte fele a lelkési karnak. Emiatt a legfontosabb kérdés számukra a társítások ésszerű végre-

hajtása és a lelkészi szolgálat biztosítása. Megemlíti, hogy a lelkészek igen nagy szeretettel igyekeznek pótolni a kiesett lelkészek szolgálatát. Említi, hogy elvándorlás miatt fogynak a gyülekezetek. Hangsúlyozza a személyes lelkigondozás fontosságát. Örömmel beszél arról, hogy növekedőben van az úrvacsorázók száma, a gyermekek 70%-a konfirmálódik. Szükségesnek tartja a felesleges épületek eladását. A bibliaórákat fel kell frissíteni. Nagy az áldozatkészség a gyülekezetekben akár az egyházfenntartói járulékról van szó, akár a Gyülekezeti Segélynek való újtéséről.

Püspöki szolgálatok

Tartozom az Egyházkerületi Közgyűlésnek, hogy nagyon röviden beszámoljak a püspöki szolgálatokról. Néhány adatot kénytelen vagyok felsorolni, de mindenkinek tudnia kell, hogy ezek csak némileg jelzik azt a munkát, amit a püspöknek kerületünkben és az országos egyházban végeznie kell. Először néhány adat az 1980. esztendőre. 38 alkalommal végeztem vidéken szolgálatot, ezek között 18 gyülekezeti szolgálat volt. Részt vettem és előadást tartottam két ifjúsági konferencián, országos diakóniai konferencián, kántorképző tanfolyamon. 90 alkalommal volt fogadónapom, amelyen több mint 300 személyt fogadtam. Az Evangélikus Élet rovatvezetői értekezletén és a nagyszerkesztő bizottsági ülésen 42 alkalommal vettem részt. Ott voltam 4 egyházmegyei közgyűlésen. Külföldön 9 utazás kapcsán 60 napot töltöttem. A Deák téren 12 alkalommal szolgáltam. Az utolsó négy esztendőre nézve a következőt jelenthetem: 80 gyülekezetben tartottam istentiszteletet, de 148 alkalommal voltam vidéken. Deák téren 69 alkalommal szolgáltam. Külföldön 4 év alatt 27-szer végeztem szolgálatot és kereken 200 napot vett igénybe. A megtartott előadások számát lelkészi munkaközösségekben, lelkészkonferenciákon, Teológiai Akadémián felsorolni nem tudom. Viszont megemlítem, hogy szolgálatot végeztem a Parlamentben, a saját országgyűlési körzetemben, a Hazafias Népfrontban, a Béketanácsban, az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia Magyar Nemzeti Bizottságában, a Magyarok Világszövetségében és a Béke-világtanácsban. A megírt cikkek számát megolvasni nem volt időm. Mindezt Istennek legyen hála és dicséret!

Lelkészek nyugdíjazása

El kell köszönnünk azoktól a lelkészekről, akik nyugdíjba mentek. Az elmúlt 4 évben összesen 22 lelkészünk kérte nyugdíjazását. Ezek a következők: Zátonyi Pál, Matthaidesz Gyula, Békés József, Sáfár Lajos, Blatniczky Jenő, Huszák József, Ormos Elek, Szomjas Károly, Lupták Gyula, Jakus Imre, Kutas Elek, Fecske Pál, Zsemberovszky János, Mogyoróssy Gyula, Grünvalszky Károly, Benczur Zoltán, Fábry István, Lukács László, Tóth Károly, Boros Károly, Havasi Dezső, Szentgyörgyi Ferenc, Mekis Ádám. Köszönjük szolgálataikat. Isten áldja meg őket, hogy nyugdíjban is legyen sok örömük.

Köszönet szava

Elsősorban hálás szívvel köszönöm az Állami Egyházügyi Hivatal minden tisztségviselőjének sokszor és sokféleképpen megtapasztalt megértését, nyitottságát és szeretetét. Elsősorban Miklós Imre államtitkár úr-

nak, Straub István elnökhelyettes úrnak, dr. Pozsonyi László és Bai László fősztályvezető uraknak és Lóránt Vilmos tanácsos úrnak. Köszönöm Szilágyi Béla egyházkerületi felügyelő-helyettes úrnak segítségét, hűségét és szolgálatát. Köszönöm Ottlyk Ernő püspök segítségét. Köszönöm közvetlen munkatársaimnak Friedrich Lajosnénak, Reuss Andrásnak, Gyarmati Istvánnak munkáját, akiknek segítsége nélkül nehéz lett volna szolgálatomat elvégezni. Legyen rajtuk Isten áldása.

D. Dr. Káldy Zoltán

Elkötelezettek vagyunk

(Püspöki jelentés az Északi Egyházkerület közgyűlése elé)

Az egyházkerületi közgyűlés a különféle szakterületekről sokirányú beszámolót fog meghallgatni. Ezért a kialakult szokásnak megfelelően itt és most nem megyek bele a részletkérdések tárgyalásába, hanem az alapvető dolgokra térek ki. Ebben azt a módszert követem, hogy a legszélesebb kör felől indulok, majd a koncentrikus körök mindig kisebbek lesznek, s így érkezünk el szoros feladatainkhoz.

1. A problémák problémája

Evszázadunk utolsó két évtizedének a hatarán állunk. Erről a határról nézve még világosabban rajzolódik ki, hogy Földünk a különböző államok és társadalmak gigantikus mozaikja, amely állandó mozgásban van, mert benne különböző folyamatok játszódnak le. Mindezek a népek számára sok problémát vetnek fel: politikai, társadalmi, szociális, gazdasági, környezeti, sőt lelki problémákat is. Joggal mondhatjuk, hogy az emberiség jövőjét a fogja meghatározni, miként sikerül ezeket a problémákat megoldani. De mindezek felett áll a legdöntőbb kérdés, a békének és az atomkatasztrófa elhárításának a problémája.

Nincsen más olyan probléma, amelytől nemcsak egyes népek, világ-részek, társadalmak és osztályok sorsa, jóléte és egzisztenciája függne, mint az egész emberiségnek, a béke fenntartásának a problémája. Valóban ez a problémák problémája. Az atomháború az emberi civilizáció létét fenyegeti.

Elsőrangú és kardinális kérdés az egész emberiség és minden ember számára a háború megakadályozása. A béke megerősítése és fenntartása nélkül egyetlen probléma sem oldható meg, amely az emberiségre vár. A háború nem alkalmas korunk egyetlen problémájának megoldására sem. Olyan kolosszális mennyiségű fegyver halmozódott föl amellyel bolygónkon teljes mértékben meg lehet semmisíteni az életet. A szakemberek szerint a felhalmozódott nukleáris fegyverek hatóereje megfelel másfél millió olyan bombának, amelyet Hirosimára dobtak. Vagy másként kifejezve: minden egyes emberre, a csecsemőtől az aggastyánig 15 tonna robbanóanyag jut. Ezrével fejlesztettek ki olyan rakétarendszert, amellyel percek alatt lehet termonukleáris töltetet juttatni a föld legtávolabbi pontjaira is. A haditechnika ilyen fejlettségi szintje mellett nem lesz

front és hátország, nem lesznek semleges és háborút viselő felek, vagy egymással szemben álló és szövetséges államok. De a katonai, személyi és technikai koncentráció hússzor nagyobb Európában, mint földünk más területén. Béke vagy háború, élet vagy megsemmisülés — ez a dilemma. A háború ma abszurd dolog, ezt az igazságot ma minden ember felismeri.

A népek hosszadalmas és kitartó harca a békéért a hetvenes években meghozta eredményét. A nemzetközi helyzet enyhülése vált jellemzővé. A különböző társadalmi rendszerekhez tartozó államok között a szembenállás, a békés egymás mellett élése ment át. Az atomrakéta veszély elcsendesedett. Ez megerősítette a népeket abban a hitben, hogy a háború nyomasztó rémét meg lehet szüntetni, s a jelenlegi és a jövő generáció számára felhőtlen égvár és nyugodt éjszakák. Az 1975-ös helsinki dokumentumok jelentették az enyhülés csúcspontját. Sajnos, a nyolcvanas évek küszöbén a világhelyzet az imperializmus hibájából gyorsan romlott. A szembenállás hideg leheletét ismét lehet érezni. Amerika az erőpolitikát fitogtatja, megmerevíti az együttműködésre vonatkozó megállapodásokat. Meggyorsult a háborús előkészület tempója.

Mindenki számára világos, hogy az USA és a NATO cselekményei feltétlenül láncreakciót váltanak ki. A logika ilyen vonatkozásban könyörtelen. Azok az országok, amelyeket ezek a sakkhúzások fenyegetik, kénytelenek intézkedéseket tenni a maguk védelmére. Nemrégiben jelentették be a „korlátozott atomháború” új stratégiáját, Carter elnök hírhette „ötvenkilencedik számú direktíváját”. De nem lehet szó korlátozott atomháborúról! Ez a stratégia egyszerűen öngyilkosságot jelent. Egy ország sem, de a Szovjetunió sem fogja bevárni, hogy az ellenfél rakétafeigyverei megsemmisítsék.

De a békés egymás mellett élés politikája nagy lehetőséget teremt a háború megakadályozására és az emberiség jövőjének biztosítására. A békéért való harc az emberi együttélés rendjének egyetlen erkölcsi megoldása. Valamennyien hiszünk a béke, az együttműködés és haladás ügyének győzelmében! A háborút el lehet és el kell kerülni! A term nukleáris öngyilkosságot meg lehet akadályozni! A békés egymás mellett élés és a leszerelés követelése nemcsak az egyetlen helyes utat mutatja, hanem ez felel meg a történelmi realitásnak is. Az egész szocialista világrend ezt a politikát folytatja. Ennek a nagy célnak érdekében közös utat kell találnunk, amely egyesít minden békeszerető egyént és szervezetet. A békét csak az erők maximális összefogásával lehet elérni.

Ebben a történelmi helyzetben a mi helyünk is ott van, ahol küzdenek az emberiség jövőjéért. A mi lehetőségünk nem csekély. Gyülekezeteink tudatának formálása a feladatunk. Széles körben kell kialakítani azoknak az egységét, akik meggyőződéssel, szilárdan és szívvel-lélekkel állnak az enyhülés politikája mellett, követik a békés egymás mellett élés koncepcióját, követelik a leszerelést, a fegyverkezési hajszá megállítását. A százmilliók egységes békeakarata nagy erő. Ennek az egységnek építése a mi feladatunk egyházunkban és gyülekezeteinkben. Mindehhez sok gondolatot találhatunk a szófiai Béke Világparlamentje és a Keresztyén Békekonferencia eisenachi gyűlésének egyházi sajtóunkban is megjelent anyagaiban.

2. Elkötelezettek vagyunk

Az emberi együttélés másik nagy területe e hazában való részvételünk a közös feladatokban. Ennek aktualitását az adja meg, hogy a Hazafias Népfront VII. kongresszusát 1981. február 21—22-re összehívták.

Előtte pedig mintegy 4000 helyi tanácskozáson, gyűlésen tartják meg a népfrontmozgalom társadalmi vitáját. Százvezrek véleménycseréje következik tehát, amelyben az evangélikus lelkész is szót kap. A mi hangunk is erősítse egész népünk szocialista nemzeti egységét, a munkában megnyilvánuló cselekvő készségét.

Evtizedek óta folyamatosan és állandóan részt veszünk a Hazafias Népfront munkájában. Tehát nemcsak most, kampányszerűen csatlakozunk a társadalmi problémákban való részvételhez. Egyházunk állásfoglalásai, sajtókiadványai, újságcikkei, s nem utolsó sorban a lelkészi munkaközösségek megszámlálhatatlanul sok előadása és dolgozata — olyan gazdag és hatalmas anyagot tartalmaznak, amely alapos eligazítást ad a társadalmunkhoz való viszony elvi és teológiai kérdéseiben. A szolgáló lelkületű egyház telve van a segítőkészség elszánásával és odaadásával. Amit eddig kidolgoztunk, azzal éljünk is és azt gyakoroljuk is.

De mik a körvonalai konkrét feladatainknak? Az evangélikus lelkész, felügyelő, gondnok, presbiter megjelenik a falugyűlésen vagy városban, a körzeti lakossági gyűlésen, a népfront bármely fórumán. Vegyen részt a tanácskozásokban, legyen javaslata, például a vízmű, az óvoda, az úthálózat, a járdaépítés vagy más fontos és megvalósítható közösségi létesítmény megalkotásához. Nem érdemes „légvárat” építeni, nem reális célkitűzést hangoztatni. De a létkörülmények lehetőség szerinti javítása és annak előkészítése valóban közös feladat, az valóban együttműködést kíván. A jóindulatú segítőkészség nyilatkozzék meg a részletkérdésekben is. Ha vannak ötleteink, jelzéseink, arra felfigyelnek a népfrontmozgalomban. Ezzel is résztveszünk a társadalom életének segítésében. Közös dolgaink közös megbeszélése erősíti a szocialista nemzeti egységet.

Az egyházat és az egyházi embereket eddig is hívta, de most is, és a jövőben is hívni fogja a népfrontmozgalom az együttműködésre. Ezen a téren folyamatosan is tudunk segíteni. Főleg akkor, amikor az egyház erkölcsi segítségnyújtására gondolunk. A család szerepének erősítése, a családi erkölcs képviselője egyik kiemelkedő feladatunk. Ennek részleteit már sokszor feldolgoztuk, elég az eddigi teológiai eredményeinkre utalni, s ennek alapján lehet megtalálni a gyakorlati alkalmazást. A másik nagy terület a munkaerkölcs és hivatásszeretet megszólaltatása, ami a lutheri erkölcs alapján tájékozódó egyházban jól kiépített és megalapozott magatartást jelent. Ez közvetlenül segíti azt a nagy gazdasági építő munkát, amelyet népünk nagy szorgalommal végez.

3. Egyházunk és az egyházak

Ennek a kérdésnek az elvi felvetését több konkrét feladatunk indokolja. Gyülekezeteink és lelkészeink újra meg újra kapcsolatba kerülnek és fognak kerülni más egyházak tagjaival és képviselőivel, mind külföldi, mind hazai vonatkozásban. Mik feladataink alapvonásai?

a) *Kiemelkedő esemény lesz, hogy a Lutheránus Világszövetség* — dr. Káldy Zoltán püspök-elnök egyházunk nevében tett meghívását elfogadva, 1984-es VII. nagygyűlését nálunk tartja. Ennek megszervezése az országos egyház keretében megy végbe, de már most is kívánja ez az esemény mindnyájunknak, gyülekezeteinknek, lelkészeinknek a jó vendéglátó lelkületével való felkészülését.

b) *Az idegenforgalom lendülete* azt is jelenti, hogy a helsinki dokumentumok szellemében gyülekezeteinket és lelkészeinket olykor az egy-

ház élete iránt érdeklődő külföldiek keresik fel, s ezzel nyitott könyvvé válik mindaz, ahogyan élünk és gondolkodunk.

c) *A hazai egyházközi kapcsolatok* odáig fejlődtek, hogy nevezetes egyházi alkalmainkra eljönnek az Ökumenikus Tanácsban tömörült tag-egyházak képviselői, vagy a katolikus egyház lelkészei is. Természetesen ezeket a látogatásokat mi is visszaadjuk.

Milyen elvi-teológiai alapon tekinthetünk azokra a feladatainkra, amelyek a más egyházak képviselőivel való találkozás vonalán jelentkeznek? A válasz erre a következő.

A szeretet közelíti egymáshoz az egyházakat. Ez a reformáció fontos tanítása. Amikor világszerte szó van az ökumenikus magatartásról, ez nem azt jelenti, hogy a különböző egyházak tanításaikból addig ténnek engedményeket, egymás irányában, míg végül is elhagynák speciális örökségüket, és feloldódnának egymásban, valamiféle új ökumenikus teológiában, vagy egység-egyházban. Arra meg éppen nem lehet számítani, hogy a többi egyház betérne egyetlen egyházba, s feloszlatná magát ennek az egynek a javára.

A szeretet az a kulcsszó, amely az egymáshoz való közeledést megnyitja. A Jézus szeretetével szolgáló egyház az emberért van, azt szolgálja diakóniai lekövetéssel, mint Jézusnak, a nagy diakonosznak a tanítványa és követője. Az emberiség jövőjéért érzett felelősség közös feladatot jelent az egyházak számára. A világkereszténység reprezentánsai ilyen méretben még nem zárkóztak fel a béke ügye mellett, mint most. A nemzetközi élet égető kérdéseinek megoldási törekvéseiben ott vannak az egyházak is, amelyek Jézus szeretete jegyében nem is állhatnak máshol, mint a béke és a nemzetközi feszültségek enyhítése oldalán.

Mindez a részfeladatok sokaságát bontja ki az egyházak előtt, akár nemzetközi méretben, akár itt a hazában, a népünknek adott erkölcsi segítségnyújtás területén, ahol az emberség fogalma fon egybe hívőt és nem hívőt közös hazánk felvirágoztatására. Ez azt jelenti, hogy egymás egyházi tanítását megbecsüljük. Különbözőségünk Istentől akart, Szentlélektől vezetett különbözőség, amely azonban nem választ el, ha a Jézustól tanult szeretet köteléke fűz egybe. Jézus világot átfogó és átéléző szeretete most is egyesít minket, megtanít a lakott föld, az egész emberiség gondjának hordozására.

Hármas csomópontban foglalható össze a Szentírás tanítása a Krisztus-követők egységéről, különbözőségéről és azonos szolgálatáról.

a) *A keresztyének közössége* már így is egység, akik hívsznek Jézus Krisztusban, máris egyek a tanítványságban, a Krisztus-követésben. Az egyház egysége: csak a Krisztushoz kötöttségben van megalapozva. A Krisztus-hitben és követésben tehát máris meglevő valóság az egyház egysége. Nem az a fontos, hogy dogmatikai kérdésekben megegyezés legyen, vagy szervezeti egységre törekedjünk, vagy egyházközi tárgyalások induljanak, tehát emberi próbálkozások kezdődjenek, hanem az a fontos, hogy mindegyik egyházban levő hívek Jézus Krisztushoz tartozzanak, benne higynének, őt kövessék. A keresztyénség különbözőképpen alakította ki a maga életformáját, anélkül, hogy elveszítette volna a Krisztusban levő egységét.

b) *Jézus Krisztus nem egyetlen egyházi közösségben van jelen,* hanem valamennyiben. Nem véletlen, hogy annyiféle történeti egyház jött létre a keresztyénségen belül, mint amennyi ma található az egész világon. A Szentírás sehol sem tanítja azt, hogy az egyház dogmatikai vagy szervezeti egységét tartsuk legfőbb feladatunknak. A Szentírás Jézus Krisztust állítja a középpontba. Főpapi imádságában Jézus a vele való egységért és a tanítványok egymás közti egységéért könyörög.

c) *Ma akkor egységesek* a világ keresztyénei, ha egységesen hisznek Isten egyszerűlt Fiában, egységesen követik emberszerető akaratát, egységesen képviselik a szeretet magatartását mindenki irányában, az egész emberiség jövőjének és az emberi együttélés igazságos rendjének biztosítása alapján. Ez a hitbéli és magatartásbéli egység a keresztyének máris látható egysége. A hangsúly mindig a hiten és a hitből fakadó magatartáson lesz. Ennyiben máris valóság az egyház egysége, a Krisztus testének közössége.

Ezzel a szolgálatkész lelkülettel hazánk segítésének és az emberiség békéje megvédésének szándékával vegyünk részt minden szinten a más egyházakkal való kapcsolat ápolásában, a Jézus Krisztustól tanult szeretet gyakorlásában.

4. Tanulmányi feladataink

A *lelkészi kar tanulmányi műhelye* elsősorban az egyházmegyei lelkészi munkaközösség. Ez az a terület, ahol havi összejövetelek során rendszeres és egységes formában folyik a közös tanulmányi munka a mindenkori aktuális kérdésekben. Ugyanakkor egyházunk diakóniai teológiájának elágaztatásáról és kiszélesítéséről is szó van. Az elmúlt években végzett lelkészi munkaközösségi szolgálatról az országos egyházi közgyűlésen lesz szó, azért most az előttünk álló tanulmányi feladatainkról szólnok.

A *nemzetközi kérdések helyes elemzése* alapvető fontosságú ahhoz, hogy jól tudjunk tájékozódni az emberi együttélés bonyolult jelenségei között. Egész korszakunk alapkérdése a különböző társadalmi rendszerű államok békés együttélése, az ún. koegzisztencia, s vele együtt az enyhülés politikája úgy, hogy közben feltartóztathatatlanul folyik a nemzetközi méretű osztályharc, az elnyomottak küzdelme a függetlenségért és szabadságért. Ebből a szemszögből értékelve a nemzetközi élet mai és jövőbeni eseményeit, egyházunk szava mindig a haladás oldalán állt, hazai és nemzetközi fórumok előtt. De a sajátos lelkészi feladat ebben az összefüggésben az, hogy a gyülekezet népét, híveinket tanácsoljuk az ilyen látásmódban. Mindenki részt vesz a békéért folytatott küzdelemben, aki az emberi együttéléshez szükséges tudatformálást segíti. A szószék, a lelkipásztori beszélgetés, a családlátogatás, mind alkalmat nyújt arra, hogy egyházunk alapvető felismeréseit képviseljük és terjesszük. Az ilyen helyes irányban végzett tanulmányi munka terem jó gyümölcsöt az emberekkel való foglalkozás konkrét területén.

E *hazában való emberi együttélés* a dolog természeténél fogva igen sok kérdést vet fel. De ha a középponti feladatra akarunk koncentrálni, akkor hazánk gazdasági kérdéseiben való erkölcsi segítségnyújtásunk látszik a legfontosabbnak. A keresztyén hit meglátja a feladatokat a hivatásszeretet, a munkaerkölcs, a becsülethez való hűség vonalán éppen úgy, mint a kapzsóság, harcsolás, mértéktelenség vágyának való ellenszegülésben. A csúszópénzre, borraivalózásra, vagy éppen vesztegetésre épített érvényesülés, szerzési vágy, éppen olyan erkölcstelen, mint a munka nélkül szerzett jövedelem, a spekuláció, a mások kihasználása vagy megkárosítása. Mai lelkipásztori feladatunk éppen ezeknek a kérdéseknek tisztázása, majd a keresztyén erkölcs aktuális képviselője vonalán jelentkeznek. Ha lelkészi karunk alaposan átgondolja ezen a téren adódó feladatait, nem kis szolgálatot végez.

A *Lutheránus Világszövetség budapesti nagygyűlésével kapcsolatban* máris sok tanulmányi feladatunk kínálkozik. Noha az 1984-es nagygyű-

lés főtémáját és altémáit csak 1981 augusztusában fogja a végrehajtó bizottság kitűzni, s csak ezután koncentrálnunk azokban foglalt teológiai feladatainkra, — de már most meg kell kezdenünk az előtanulmányokat. Ez főleg két vonalon jelentkezik.

Az LVSZ fejlődésében egyházunknak is szerepe volt. Elég itt a kezdet nehézségeire utalni, a hidegháborús légkör következményeire. Gondoljuk meg, ehhez képest mekkora a fejlődés, amikor 1970-ben Éviában magyar felszólalásokra állást foglalt az LVSZ az európai béke és biztonság mellett, vagy amikor meghallgatta az „Úr és Szolga” előadást Káldy püspöktől, vagy amikor 1977-ben Dar-es-Salaamban határozatot hozott — magyar előkészítés nyomán — „Az igazságos forradalom” helyesléséről. A tanulmányi munka mérje fel egyházunk pozitív szavát az LVSZ nagygyűlésein és más összejövetelein is, hogy kitűnjék a lényeg: egyházunknak hagyománya van abban, hogy az elsők közt mond ki olyan igazságokat, amelyek később áthatják az LVSZ szolgálatának egészét.

Az LVSZ tagegyházainak a megismerése a másik soron következő feladatunk. A VII. nagygyűlés kapcsán mintegy száz gyülekezetünkbe fognak menni vendégeink. Olyan sokszínű az LVSZ, mintegy száz tag-egyházának köre, hogy ma már nem lehetnek kellő ismereteink a hozzáuk érkező vendégekről, csak akkor, ha tanulmányoztuk az „evangélikus földrajzot”, és tagegyházainak jellegzetességeit. Ezért szükséges, hogy tájegységek szerint és azon belül a tagegyházak szerint egyházismereti anyagra tegyünk szert. Például ilyen felosztás szerint jó eljárnunk: „Baltikum-i egyházak”. Azon belül az észti, lett, litván evangélikus egyház ismerete. De ugyanilyen csomópontot jelent Latin-Amerika, s azon belül az ottani tagegyházak helyzetének ismerete. A példákat természetesen hosszan lehetne sorolni.

Az igehirdetésben való fejlődésünk egyházunk egyik állandó célkitűzése. Évről évre sokoldalúan közelítettük meg ezt a feladatunkat, de sohasem lehet ebben megállnunk, vagy éppen ellankadnunk. A diakóniai teológiában régen készen van a homiletikai alapvetés. A mi konkrét feladatunk az, hogy élővé tegyük, alkalmazzuk teológiánk igazságait. Ez minden textus esetében új feladat elé állít. De azért lehetetlen észre nem venni, hogy Isten Szentlelke a mi korszakunkban következetesen Isten emberszeretetére irányítja a figyelmet. Az erről szóló igék lesznek fénylőkké és világitókká. A tanulmányi kérdés ezért ma így hangzik: hogyan érvényesül igehirdetésünkben a Jézustól tanult emberszeretet motívuma? Mennyire vagyunk engedelmesek Isten akaratának, amikor az ember megbecsülésére és szolgálatára irányítja figyelmünket? Igehirdetésünknek ezt az aspektusát kell ma különösen is érvényesítenünk. Mégpedig azon a széles területen, ahogyan azt egyházunk értelmezni szokta.

A lelkészeknek szóló igehirdetésre és a vasárnapi textus feldolgozására több gondot kell fordítanunk. Az LMK tanulmányi munkáját megelőző úrvacsorai istentiszteleti igehirdetések olyanok legyenek, hogy a legjobbak bekerülhessenek a Lelkipásztor című szaklapunk „Csendben Isten előtt” című rovatába. A homiletikai feldolgozásokban ne legyen visszaesés egyházunk szociális tanításának érvényesítése terén. Változatlanul küzdenünk kell a jelentől elvonatkoztatott homiletikai beállítással szemben.

Az ifjúsággal való foglalkozás egyre több energiánkat köti le. Miért? Mert gyorsan fejlődő társadalmunkban elmaradtunk a korszerű pedagógia és az ifjúsággal való foglalkozás újabb igényeitől. Fiatalok elé nem lehet régi receptekkel állni. Nyugodtan bevallhatjuk, hogy fejlődésünk kell, tanulnunk kell ezen a téren. Legfontosabb feladatunknak lát-szik, hogy a fiatalok tájékozódását, útkeresését segítsük. Van általános

vallási érdeklődés. Hitük még nincs készen, de tanácstalanságukban, érdeklődésükben meg kell találnunk bizalmukat, hogy valóban hallgassanak ránk. Erkölcsi kérdésekben, a szerelem, párvalasztás, házasság, szexualitás problémáiban ugyancsak fogékonyak. A kulturális értékek, nemzeti és egyházi hagyományok iránt érdeklődnek. Feladatunk elvezetni őket olyan mai evangélikus fiatal szintjére, aki éli a Krisztusban való hit gyümölcsseit, s tettekben ugyanúgy, mint az intellektuális tájékozódásban.

Több más, ajánlott téma is várja lelkészi karunk tanulmányi munkáját. Ilyen például a diakóniával való beható foglalkozás, annak kapcsán is, hogy az ENSZ 1981-et a fogyatékos ember évének nyilvánította. De a nemzetközi kérdések megértésében szükség van az iszlám mai arcának felvázolására és értékelésére is. Az egyháztörténeti évfordulók sorából kiemelkedik az 1681-es soproni országgyűlés, valamint az 1781-es Türelmi Rendelet egyházpolitikai jelentősége.

Tanulmányi feladataink nem elméletiek csupán, hanem, kivétel nélkül gyakorlati célkitűzésűek, közvetlenül segítik lelkészeink szolgálatát és tudatformálását. Ezért fordítsunk rájuk sok energiát és igen nagy gondot.

5. Egyházmegyék, gyülekezetek

Az egyházmegyei közgyűlések élethű áttekintést adtak az illetékes-ségükhöz tartozó gyülekezetek helyzetéről. Az esperesi jelentések nem egyszerű beszámolók a történekről, hanem átfogó módon szóltak a teológiai, egyházpolitikai, politikai kérdésekről. Volt, amelyik a Lelkipásztorban is megjelent. A leglátogatottabbak voltak a vasi, győri, veszprémi egyházmegyei közgyűlések. Mind a nyolc egyházmegyei közgyűlésen részt vettem, a megnyitó istentiszteleteket végeztem és az esperesi jelentésekhez hozzászóltam. Őt alkalommal elnöktársam, dr. Mihály Dezső egyházkerületi felügyelő is megjelent az egyházmegyei közgyűléseken. — Változatlanul nagy hangsúlyt kell tennünk az egyházmegyei presbiteri konferenciákra. A diakóniai konferenciák egyházmegyei keretben való tartása pedig nagyobb nyomatókat ad a szeretetszolgálat ügyének. Ezen a területen viszont emelnünk kell a színvonalat. Szükség van arra a missziói erőre is, amelynek gyümölcse lehet, hogy többen kapnak kedvet az életre szóló diakóniai munkához.

A gyülekezetek látogatása mindig szívügyem. Évente rendszerint 50 gyülekezetbe és fiúába látogatok el, de idén a szórványévben ez a szám 61 volt. Időrendi sorrendben ezek a következők voltak: Sámsonháza, Salgótarján, Bakonyszombathely, Malomsok, Csikvánd, Nemescsó, Nyíregyháza, Sopron, Budafok, Kelenvölgy, Húvösvölgy—Modori út, Pesthidegkút, Kistarcsa, Óbuda, Budahegyvidék, Csillaghegy, Piliscsaba, Kelenföld, Farfarsrét, Beled, Vásárosfalu, Pápa, Tapolcafő, Kissomlyó, Gérce, Bakonycsérnye, Nyíregyháza, Borbánya, Vargabokor, Mentshely Kapolcs, Alsóság, Kemenesmihályfa, Sárszentmiklós, Sárbogárd, Nemeskér, Piliscsaba, Szombathely, Oroszlány, Győr, Ménfőcsanak, Pápa, Pesthidegkút, Erd, Kelenföld, Nyíregyháza, Győr, Győrújbarát, Miskolc, Fancsal, Szügy, Balassagyarmat, Körmen, Kemenesmihályfa, Arnót, Ajka, Bodonhely, Mérges, Várpalota, Öskü, Lovászpata.

A templom és a parochia felújítására öröndetesen nagy gondot fordítanak gyülekezeteink. Az áldozatkészség növekedése minden elismerést megérdemel. Sok templomban végeztem nagy renoválás utáni szentelést. Két gyülekezetben végeztem harangszentelést, egy ízben oltár-

szentelést. A lelkészlakások színvonala örvendetesen emelkedik. De még mindig vannak parochiák, ahová a víz nincs bevezetve. Ez rendszerint a nyugdíjba ment lelkész után maradt így, ami viszont megnehezíti a lelkészi állás betöltésének lehetőségét.

A *személyi események* jelentik a püspöki látogatás második nagy területét. Új lelkészek beiktatásának hosszú során szolgáltam. Név szerint csak egyet emelek ki ezekből, mert itt esperesről van szó, s ez *Bárány Gyula* Győr—Sopron-i esperes beiktatása a győri öregtemplomban. Ez az esemény méreteivel is kiemelkedik, mert újra zsúfolásig megtelt a hatalmas győri templom. — A személyi események másik csoportját a lelkézszenntelések jelentik. A gyülekezetek nagy reménységgel várják a fiatal lelkészeket, akik az utánpótlást jelentik az aránylag nagy számban nyugdíjba menő lelkészek után.

Nagy szeretettel köszöntjük a szolgálatba újonnan belépett testvéreinket, mind azokat, akik beiktatásuk során új lelkészi állásba kerültek, mind azokat, akik most indultak el a Luther-kabátos lelkészi szolgálat útján. Testvéri szeretettel búcsúzunk azoktól, akik nyugdíjba mentek, hosszú évtizedek lelkészi szolgálata után. Isten adjon jó egészséget a megérdemelt pihenés éveiben. Kegyelettel gondolunk azokra, akik akár tényleges szolgálatuk közben, akár nyugdíjas éveikben hunytak el. „Boldogok a halottak, akik az Úrban hálnak meg, mostantól fogva. Bizony ezt mondja a Lélek, mert megnyugszanak fáradozásaitól, mert cselekedeteik követik őket” (Jel 14,13).

Végül pedig Istennek adunk hálát, hogy egyházkerületünk gyülekezeteit megtartotta, áldozatkészséget támasztott, hitet ébresztett, az ige hallgatására, a szentségek vételére, a szeretet gyakorlására. Tőle kérünk Szentlelket a jövődő szolgálataihoz. Hálásan köszönöm dr. Káldy Zoltán püspök-elnök, dr. Fekete Zoltán országos egyházi felügyelő, dr. Mihály Dezső egyházkerületi felügyelő értékes szolgálatát, az esperesek, lelkészek, felügyelők, gondnokok, presbiterek, egyháztagnak hűségét, Kőszeghy Tamás püspöki titkár és Giczi Ferencné tisztviselő szorgalmát és pontosságát.

„Az Úr Jézus Krisztus kegyelme az Isten szeretete és a Szentlélek közössége legyen mindnyájunkkal. Ámen.”

D. Dr. Ottlyk Ernő

Hálaadás és egyházunk szolgálatát meghatározó tervezés

(Püspöki jelentés az Országos Közgyűlés elé)

Ismert, hogy egyházunkban 3 évenként tartjuk az egyházkerületi közgyűléseket, valamint az Országos Közgyűlést. Ennek következtében a püspöki jelentésnek három év munkáját kell átölelnie és értékelnie. Most tehát az 1977—1979. esztendő által határolt 3 év szolgálata kerül elénk. Mivel már az 1980. esztendőnek is a végére járunk, elkerülhetetlen, hogy erről is ne szóljunk. Pár nappal ezelőtt tartotta a Déli Egyházkerület a közgyűlést, ahol szintén jelentést kellett tennem egyházkerületünk életéről. Nem könnyű a két munkaterület szétválasztása. Az idővel való jó gazdálkodás céljából több témát, amit ott tárgyaltam, most nem említek, hiszen az egyházi sajtóban az majd úgy is olvasható lesz. Mégis megemlítem, hogy az egyházkerületi püspöki jelentésben többek között részletesen szóltam az igehirdetésről, továbbá arról, hogy az egyháznak itt és most lényegéből fakadóan meg kell élnie a szeretetet, a közösséget és a diakóniát, mint amilyen az Egyház Ura részeltet bennünket és mint amiben nekünk kell részeltetni az emberi közösséget. Ezek adnak tartalmat az egyház szolgálatának és ezek vezetik a jövőbe.

Nagyon gazdag négy esztendő

Ha együtt nézzük az 1977-től kezdődő négy esztendőt, Isten iránti hálával mondhatjuk el, hogy ebben az időszakban Isten gazdagon megajándékozta egyházunkat és az emberektől igen sok jót kaptunk. Alig lehet felsorolni a legszebb ajándékokat, mégis néhányat kiemelek.

1978-ban államunk jóvoltából rendeződött egy hosszú évek óta nehéz problémánk, megoldódott lelkészeink nyugellátása. Előbb a régebbi nyugdíjasaink jutottak magasabb nyugdíjhoz, majd 1979. január 1-től lelkészeink illetményei 75%-át kapják nyugdíjként, mint a többi magyar állampolgárok. Ez a rendezés nagy megnyugvást keltett egyházunkban, gyülekezeteinkben és lelkészeinkben.

Ugyancsak 1978 ajándékai közé tartozik, hogy ugyancsak államunk megértése folytán növekedett az Evangélikus Élet c. hetilapunk terjedelme és példányszáma, aminek következtében Lapunk 12 000 példányban 6 oldalnyi terjedelemben jelenik meg.

Ennek az 1978. esztendőnek eseményei közé tartozik, hogy a Szabványügyi Hivatallal kötött szerződés alapján megindulhatott az Országos Egyház Üllői úti székházának nagyméretű felújítása, melynek következtében Országos Egyházunk hivatalai is 1979. őszén beköltözhetnek modernizált irodáikba.

Az 1979. esztendő ugyancsak igen sok örömet hozott egész egyházunk számára.

Elindult a Diakónia című időszaki folyóiratunk, melynek az a feladata, hogy egyházunk diakóniai teológiája alapján kifejtse egyházunk álláspontját társadalmi, politikai, egyházpolitikai, kulturális és nemzetközi kérdésekben és egyben ösztönözze szolgálatra ezeken a területeken egyházunk tagjait.

Ugyancsak ebben az esztendőben országos lelkészkonferenciákat tartottunk Gyenesdiáson. A hét konferencián részt vett szinte valamennyi evangélikus lelkész. Így tovább építettük diakóniai teológiánk bibliai alapvetését és konkretizáltuk azokat a feladatokat, melyek teológiánkból fakadóan ránk várnak egyházunkban, társadalmunkban és az emberi-ség családjában.

Egyik legnagyobb eseménye volt ennek az esztendőnek az Evangélikus Országos Múzeum megnyitása és az első állandó kiállítás megrendezése. Múzeumunkat azóta is nagyon sokan látogatják, köztük számos külföldről érkező turista. A Múzeumban kiállított tárgyak jól szemléltetik, hogy egyházunk miképpen szolgálta népünket is évszázadok folyamán.

Nagy esemény volt a Levelező Teológiai Tanfolyam elindítása. Első tanfolyamunkra 53 hallgató iratkozott be. Azt reméljük, hogy a tanfolyam elvégzése után az onnan kikerülő férfiak és nők a lelkészek mellett jó szolgálatot végeznek majd egész egyházunk javára. Bizonyára lesznek közöttük olyanok is, akik tovább folytatják tanulmányaikat a Teológiai Akadémián.

Es végül szóljunk az 1980. esztendő néhány örvendetes eseményéről.

Az év tavaszán felszenteltük a piliscsabai új nővéróthont, amely 20 nővérnek nyújt családi elhelyezést. Abban a reményben építettük ezt az othont, hogy lesznek, akik a fogyatékos gyermekek gondozását vállalják.

A nyár folyamán Gyenesdiáson 3 ifjúsági konferenciát rendeztünk átlagban 7 napos programmal. A konferenciákon kerek számban összesen 170 ifjú vett részt. Arra törekedtünk, hogy a konferencián részt vevő ifjak Krisztusban való hitükből folyóan örömmel vállalják azokat a szolgálatokat, amelyek társadalmunkban, népünk közösségében várt rájuk.

Június közepén országos ünnepélyt rendeztünk Budapesten a Deák téri templomban az Ágostai Hitvallás 450. jubileuma alkalmából. Az ünnepen bemutatásra került Szokolay Sándor: Confessio Augustana c. kantátája is. Megtisztelő volt számunkra államunk magas rangú képviselőinek, továbbá a testvéregyházak képviselőinek jelenléte.

Ebbe az időszakba esik a Lutheránia Énekkarnak nagyszerű szolgálata a Német Szövetségi Köztársaságban, közelebről Augsburgban és környékén. Ez a szolgálat nemcsak egyházi, hanem politikai szempontból is nagyon gyömolcsöző volt.

Folyó esztendőnk egyik legnagyobb eseménye, hogy elkészült az új Evangélikus Énekeskönyv, mely előreláthatólag legalább félévszázadig szolgálja majd gyülekezeteink éneklését. Erről még később külön is szólnok.

Ez az esztendő egyházunkban szórványév. Lelkészeink azt a feladatot kapták, hogy erősítsék kapcsolataikat a szórványokban élő evangélikusokkal, vegyék őket újra számba és mérjék fel ezzel kapcsolatos feladataikat.

A terveknek megfelelően igen nagy felújítási munkát végeztünk el Gyenesdiáson az üdülőben és a szeretetotthonban. Modern, jól használható és a konferenciák számára kitűnően hasznosítható, télen is fűthető épület áll rendelkezésünkre.

Nem felejtethjük el, hogy ebben az esztendőben kiírtuk a pályázatot az új Konfirmációi Kátéra, továbbá megindult az 1963-ban kiadott Országos Ágendánk revíziója és új kiadásának előkészítése.

Még tovább folytathatnánk a felsorolást, megemlítve Országos Könyvtárunk és Levéltárunk jobb elhelyezését, számos szeretetotthonunk modernizálását, Sajtóosztályunk gazdag könyvkiadását, Teológiai Akadé-

miánk és Teológus Otthonunk munkáját, gyülekezeteinkben folyó nagy-
ütemű építkezéseket, rendezvényeket, presbiteri konferenciákat, papné-
találkozókat, a fóti Kántorképzőben folyó kiváló munkát és így tovább.
Mindezekért legyen Istennek dicséret és dicsőség, az embereknek pedig,
akik mindezekben akár állami, akár egyházi részről segítséget adtak,
mondjunk szívből hálás köszönetet.

Ez történt gyülekezeteinkben

Azt hiszem hiányos volna egyházunk életének megrajzolása, ha csak
az országos vonatkozású nagy eseményekről szólnék, de elfeledkeznénk
arról, ami gyülekezeteinkben történt az elmúlt három esztendőben. Ter-
mészetesen részletesen ebben a jelentésben nem adhatok mindenről szá-
mot. Azt is tudjuk, hogy vannak gyülekezeteink, amelyekben friss élet
van, másokban ezzel ellenkező tapasztalatot is szerezhetünk. Az összkép
azonban megnyugtató. Ha most felsorolok néhány jellemző számot, elcsodál-
kozhatunk azon, hogy szocialista társadalmunkban milyen sok lehe-
tőségünk volt a szolgálatokra a legkülönbözőbb területen. Három év alatt
gyülekezeteinkben 152 900 istentisztelet volt, évente tehát 50 000. 3 év alatt
2305 német nyelvű és 6730 szlovák nyelvű istentiszteletet tartottak lelké-
szeink. Volt 36 453 bibliaóra, évente tehát átlagban 12 000. Gyermek-bib-
liaórák 34 209-et tartottunk, évi átlagban 11 400-at. Úrvacsorával három
év alatt 433 964 gyülekezeti tag élt, ami évi 144 000 átlagot jelent. Meg-
kereszteltünk 3 év alatt 12 015 gyermeket, vagyis évente 4000-et. Meg-
konfirmáltunk ez időszakban 6730 ifjút, ami 2200 évi átlagot jelent. Hit-
oktatásban részesült 3 esztendő alatt 7152 gyermek, vagyis évente átlag-
ban 2384. Egyházi házasságkötés 3 év alatt 3895 volt, ami évi 1300 átlagot
jelent. Igen nagy a temetések száma. Eltemettünk összesen 17664 testvé-
rünket, vagyis évente átlagban 5800-at. Anyagi vonatkozásban gyüle-
kezeteink többsége rendezett körülmények között él. Az áldozatkézség
népünk életszínvonalának növekedésével párhuzamosan ugyancsak növe-
kedett. Ismert, hogy a gyülekezetek bevétele lényegében három forrásból
ered, nevezetesen: az önkéntes felajánlásokból, az offertóriumokból és a
külön adományokból. Igen nagy meglepetés volt számomra, amikor ki-
tűnt, hogy e három forrásból gyülekezeteink bevétele 3 esztendő alatt
92 983 860 forint volt. Ezzel együtt meg kell említenem, hogy az arányok-
ban van eltolódás, mert több nagy lélekszámú gyülekezetünk nagy be-
vételekkel rendelkezik, ugyanakkor több szórvány- és társított gyülekezet
jóval kisebb összegekből fedezi kiadásait. Ezzel együtt a lelkészek fizeté-
se között is jelentős különbség van, ami csak egy bizonyos határig tűr-
hető. Összegezve a számokat, tudatában vagyok annak, hogy a szám nem
minden és hogy a statisztika sok mindenre felhasználható, mégis az a
meggyőződésem, hogy a hallott számok jeleznek, és pedig pozitív és nega-
tív irányban egyaránt. Tanulságosak. Ezért van a számoktól tanulni való

A nemzetközi helyzet

Isten a Földet az emberiségnek otthonul adta. Azt akarja, hogy eb-
ben az Általa teremtett csodálatos otthonban az emberek, a népek és
a fajok békében, munkában és az Általa adott ún. kultúrparancs meg-
valósításában éljenek. Ezért olyan fájó és nehezen elhordozható, hogy
ebben az otthonban jelenleg rendkívül sok a békét megrontó, feszültsé-
geket teremtő, nyugtalanságot okozó esemény van. Nem mondunk nagy
szavakat azzal, ha kimondjuk, veszélyben van otthonunk békéje, sőt

ebben az otthonban élők élete is. Annak ellenére, hogy bizonyos javulás történt az utóbbi hónapokban, még nem múlt el az otthonunkat veszélyeztető háború réme. Nagy a feszültség Nyugat és Kelet, a különböző társadalmi berendezésű államok között. A bizalmatlanság mérgezi a légkört, felgyorsult a fegyverkezés, ezzel együtt felélénkült a hidegháború, megcsappant a népek közötti együttműködés készsége. Közel-Keleten háború van. Latin-Amerika számos országában embertelen módszerekkel nyomják el az igazságosságért, az emberi jogokért és szabadságért küzdő embereket. Többfelé a faszizmus újra felütötte fejét. Elsősorban Dél-Afrikában de másutt is a fehér kisebbség megalázza, elnyomja és pusztítja és a faji megkülönböztetés számtalan formáját alkalmazza az őslakókkal szemben. A terrorizmus is sok helyen pusztítja az emberi életet és az emberiség kulturális kincseit. Lehetne a sort folytatni.

Ilyen körülmények között az emberiségnek ma első számú feladata, hogy biztosítsa a békét, megakadályozza a hagyományos és nukleáris háborút. Fáradozzék szívósan a leszerelésért, a nukleáris fegyverek gyártásának megszüntetéséért és e fegyverek megsemmisítéséért. Munkálkodjék a politikai és katonai enyhülésért, a bizalom légkörének megteremtéséért, a gazdasági, tudományos-technikai, környezetvédelmi és kulturális együttműködés kiszélesítéséért. Így maradhat a Föld az emberiség otthona.

Egyházunk támogat minden olyan törekvést, amely a népek közötti problémákat tárgyalások útján akarja megoldani. Ezért támogatjuk a Madridban most folyó Európai Biztonsági Értekezletet és az ott folyó tanácskozásokat. De támogatunk minden olyan törekvést, amely azt célozza, hogy megvalósuljon a leszerelés, a társadalmi igazságosság, a faji egyenlőség. Mindezekért nem felejtünk el imádkozni, de dolgozni sem. Azokon a nemzetközi fórumokon, amelyeket a Béke-világtanács rendezett, vagy amelyeket az egyházi világszervezetek hoztak létre, egyházunk képviselői egyértelműen mondták el, hogy ma minden népnek államférfinak és kormányznak és minden egyháznak szerte a világon össze kell fogni a Földnek, mint a mi otthonunknak békéjéért és az emberi élet megmentéséért.

Külső szolgálatunk

Az elmondottakat szem elől soha nem tévesztve végeztük külső szolgálatunkat az elmúlt 3 évben és a vége felé tartó 1980-as esztendőben. Nagyon nehéz volna e jelentés keretében minden külső munkánkra, teológiai konferenciákon, egyházközi találkozásokon, egyházi világszervezeti kongresszusokon és megbeszéléseken, nemzetközi béke-fórumokon való részvételünkről számot adni. Mégis el kell mondanom, hogy 4 esztendő alatt megközelítőleg 160 külföldi konferencián, kongresszuson, bilaterális és multilaterális megbeszélésen voltunk ott, fejtettük ki álláspontunkat, mondtuk el javaslatainkat az egyházak közötti kapcsolat mélyítése és gazdagítása céljából, valamint a népek barátságának építéséért. Ugyanebben a négy esztendőben megközelítőleg 80 alkalommal fogadtunk hazánkban külföldi egyházi vendégeket és csoportokat. Külső munkánk során több esetben régi kapcsolatokat elevenítettünk fel, más esetben új kapcsolatokat létesítettünk, ismét más esetben kapcsolatunkat új tartalommal és célkitűzésekkel gazdagítottuk. Meg vagyunk róla győződve, hogy ezek a külső szolgálatok nemcsak egyházunk és a külföldön élő egyházak között érleltek jó gyümölcsöket, hanem közvetve, de gyakran közvetlenül is segítették a népek közötti jobb megértést és barátságot.

Az említett 160 külföldi és hazánkba 80 alkalommal érkező vendégek közötti szolgálatokból nehéz kiemelni a legfontosabbakat, mégis néhányra külön is felhívom a figyelmet. Nagyon elevenné vált az elmúlt 4 esztendőben a Lutheránus Világszövetséghez fűződő kapcsolataink. Az 1977-ben Dar es Salaamban tartott nagygyűlésen két előadást is tartottunk és az ott történt választás alapján egyházunk képviselője tagja lett a Végrehajtó Bizottságnak. Ugyanott átnyújtottuk egyházunk teológiai hozzájárulását angol nyelven. Ez volt a nagygyűlésen az egyetlen ilyen hozzájárulás a tagegyházak részéről. Egyházunk iránti bizalmában és megbecsülésnek tekintjük, hogy az LVSZ 3 dialógus bizottságában van magyar képviselő, éspedig az LVSZ-nek a Vatikánnal, az ortodox egyházakkal és az anglikánokkal folytatott párbeszéd céljára alakult bizottságban. De ott vagyunk vendégként az LVSZ Tanulmányi Bizottságában is. Örülünk, hogy egyházunk képviselője részt vehetett annak a nyilatkozatnak a kidolgozásában is, amely az LVSZ-nek a madridi európai biztonsági értekezlettel kapcsolatos álláspontját juttatta kifejezésre. Meghívást nyertünk a Monroviában tartott Összafrikai Evangélikus Konzultációra is, valamint a Manilában tartott Összázsiai Missziói Konferenciára is. Mégis, a legjelentősebb számunkra az, hogy 1984-ben vendégül láthatjuk az LVSZ nagygyűlését. Meghívásunk elfogadása és realizálása nemcsak egyházunk számára, hanem egész társadalmunk számára is megbecsülést és előremutatást jelent. Ugyancsak igen jelentős döntés volt az LVSZ részéről, hogy az Európai Kisebbségi Evangélikus Egyházak most indítandó Információs Lapja előreláthatólag Budapesten fog kiadásra kerülni. Dr. Harmati Béla genfi szolgálata elé nagy reménységgel nézünk.

Az Egyházak Világtanácsa munkájában is részt vettünk. Elsősorban a Hit és Egyházszervezet Bizottságban és a Segély-bizottságban. Örülünk annak is, hogy Ökumenikus Tanácsunk meghívására az EVT elnöksége már kétszer Budapesten találkozott a Kelet-európai egyházak képviselőivel. A találkozáson aktívan vettünk részt.

Az Európai Egyházak Konferenciáján elsősorban Dr. Nagy Gyula professzor munkáján keresztül voltunk állandóan jelen. De ott voltunk a krétai nagygyűlésen is háromtagú delegációval és Madridban, a madridi Európai Biztonsági Konferencia előkészítésén. A Keresztyén Békekonferencia elsősorban szívügyünk. Ez az a konferencia, amely a nemzetközi helyzet összefüggéseiben a legkonkrétabb egyházi szót mondja ki. Részt vettünk az 1978-ban Prágában tartott nagygyűlésen, majd Eisenachban tartott Folytatólagos bizottsági ülésen. Örülünk, hogy egyházunk képviselője a Munkabizottságnak, vagyis a tulajdonképpeni Végrehajtó Bizottságnak tagja. Messzemenő segítséget szeretnénk adni a jövőben is a konferencia munkájához.

Az egyházak közötti találkozásokból szeretném kiemelni a svéd és a finn evangélikus egyházak vezetőinek egyházunk vezetőivel és gyülekezeteinkkel való megélénkült találkozását. Olof Sundby svéd érsek látogatása egyházunknál és a mi egyházunk delegációjának svédországi látogatása továbbépítette és erősítette kapcsolatainkat. Meghívásom Finnországba előbb Juva érsek, aztán Kortegangas püspök részéről és az ő látogatásuk Magyarországon új lendületet adott a finn és magyar egyházi kapcsolatoknak. Tovább lépés történt a kapcsolatok fejlesztésében az által is, hogy 1981-ben a finn egyház meghívására magyar–finn–észti egyházi konferenciát tartunk, amelyen mintegy 25 magyar evangélikus lelkész vesz részt. Ifj. Dr. Görög Tibor igen fontos szolgálatot végez Prágában.

Tovább szélesítettük az NSZK-ban, az NDK-ban, Csehszlovákiában és Szovjet-Esztországban élő evangélikus egyházakkal kapcsolatainkat. Különösen is jelentős volt a Gustav Adolf Egyesület közgyűlésére való meghívásunk és ott végzett szolgálatunk.

Az elmúlt 4 évben új kapcsolatokat is építettünk ki. E vonatkozásban legfontosabbnak tartom az etiópai evangélikus egyházakkal kiépített kapcsolatunkat. Négytagú etióp egyházi delegációt láthattunk vendégül Magyarországon és bátoríthattuk őket, hogy jó lelkiismerettel vegyenek részt új társadalmi rendjük építésében. Wonno Bleij holland evangélikus egyház-elnök magyarországi látogatása új kapcsolat-felvételelt jelent a holland evangélikus egyházzal. Kapcsolatot építettünk ki a brazíliai evangélikus egyházzal abból az alkalomból, hogy 1979-ben az LVSZ Végrehajtó Bizottsága Joinwillében tartott ülésével összefüggésben meglátogathattam a brazíliai evangélikus egyházat. Új kapcsolatot jelent az argentinai evangélikus egyházhoz fűződő kapcsolat is. Annak elnöke Klenk Lajos ez évben volt egyházunk vendége. Egyháztörténetünkben először prédikált a Deák téri templomban a Canterbury érsek, Coggan személyében, majd részt vettem az új érseknek Ruincenek Canterburyban történt beiktatásán. Ez is új kapcsolat. De nem sorolom tovább. Talán a főbb vonalak kirajzolódtak. Hisszük, hogy a sok-sok kölcsönös látogatás, konferenciákon való részvétel, személyes beszélgetések, elhangzott felszólalások nem voltak hiábavalók. Annyi bizonyos — és ezt Isten iránti hálával mondjuk el —, hogy egyházunknak becsülete van a világ evangélikusságának nagy családjában, sőt a felekezeti határokon túl is.

Azt is megelégedéssel tapasztaljuk, hogy a nemzetközi feszültségek közepette az Egyházi Világszervezetek általában egyházhoz méltó magatartást tanúsítanak és a békéltetés szolgálatában látják feladatukat és erre vonatkozólag több nyilatkozatot is tettek.

Az ökumenizmus helyzete

Úgy látom, lehetetlen megkerülnöm ezt a kérdést, és ha röviden is, néhány szót ejtenünk kell erről. Elsősorban az Egyházak Világtanácsa a letéteményese annak, hogy az ökumenizmus jegyében segítse a kapcsolatok építését a tagegyházak között, továbbá a római katolikus egyház és az EVT, valamint annak tagegyházai között. Egy évtizeddel ezelőtt az EVT igen nagy reményeket fűzött a Római Katolikus Egyházzal való kapcsolatok elmélyítéséhez, sőt ahhoz, hogy a Római Katolikus Egyház esetleg belép az Egyházak Világtanácsába. Aztán jött a családás, de számos kapcsolat kiépítése folyt tovább. II. János Pál pápa idejében bizonyos beszűkülés történt az ökumenizmus területén. Zavarta a kapcsolatokat több olyan intézkedés, amelyből arra lehetett következtetni, hogy a pápa nem kívánja az ökumenikus kapcsolatokat továbbépítését. Gondoljunk például az ún. Küng-esetre, vagy arra, hogy bizonyos hivatalos római katolikus személyiségek nyilatkozata ellenére, az Ágostai Hitvallás 450 éves jubileumán nem történt meg római katolikus részről az Ágostai Hitvallásnak valamilyen formában való elismerése. Most viszont, újabb hírek érkeztek a pápának a Német Szövetségi Köztársaságban tett látogatása kapcsán. A pápa hivatalba lépése óta először tett látogatást egy olyan országban, ahol a protestánsok a lakosságnak legalább a felét alkotják. Találkozott itt protestáns egyházi vezetőkkel és dialógust folytatott velük. A hírek szerint többek között a pápa ott ezt mondta: „Luther a 16. század elején zarándokként, de keresőként

és kérdezőként érkezett Rómába az apostol fejedelmek sírjához. Ma én jövök Önökhöz, Luther Márton szellemi örököseihez, zarándokként jövök. Jövök, hogy ebben a megváltozott világban történő találkozással jelet adjak arról, hogy hitünk központi titkaiban összetartozunk." A pápa ezt is mondta: „Visszatekintve az egyházi életnek azokban a nehéz éveken (ti. a háború alatt) történt kiépítésére, hálásan emlékezünk meg e tartomány sok evangélikus gyülekezetéről, melyek hosszú ideig megnyitották templomukat a katolikus keresztények előtt is. Elsősorban batorítani szeretnének benneteket arra, hogy az evangélikus keresztyén testvéreitekkel való kapcsolatot őszinte hitben keressétek és mélyítsétek." Lohse evangélikus püspök ezt mondotta: „Azt kívánjuk, hogy a ma elkezdődött beszélgetés folytatódjék és kérjük a kegyelmes Istent, áldja meg Önt szerteágazó szolgálatában." Mi magyarországi evangélikusok azt reméljük, hogy e találkozások után a Vatikán több nyitottságot mutat az ökumenizmus irányában és lehetővé válik az őszinte párbeszéd egyházaink közötti kapcsolatokról, elválasztó tényezőkről és bizonyos közös szolgálatok végzéséről.

Hazai összefüggésben evangélikus egyházunk szívből örül annak, hogy elsősorban a református egyházhoz meleg testvéri kapcsolatok fűznek bennünket. Kölcsönösen tudunk szolgálni egymás szószékein és tudunk együtt úrvacsorázni. Egyformán ítéljük meg szolgálatunk alapjait és céljait és teljesen egyek vagyunk népünk szolgálatában. A Szabadegyházak Tanácsa új elnökségét szeretettel köszöntöttük és bizonyosak vagyunk abban, hogy kapcsolataink tovább mélyülnek és szolgálataink kölcsönösen gazdagíthatják egymást. Az orthodox egyházakhoz kipróbált kapcsolatokat fűznek bennünket. Annak is örülünk, hogy a római katolikus egyház vezetőihez sok személyes kapcsolat fűz bennünket és a Hazafias Népfront által rendezett papi-békegyűléseken együtt tanácskozhattunk népünk érdekében folyó szolgálatunkról. Ugyanakkor, úgy látom, hogy több ponton kapcsolatainkat jó volna rendezni, ill. előbbre vinni. Folytatni kellene a jó pár évvel ezelőtt elkezdett, de lényegében abbamaradt dialógust.

Az állam és egyház viszonya

Az állam és evangélikus egyházunk viszonyát több konkrét esetben már említettem. Erről a viszonyról csak államunk iránti megbecsüléssel beszélhetünk. Az elmúlt években volt egy terminológiánk, mely szerint „az állam és egyház viszonya rendezett." Azt hiszem, hogy erre a viszonyra ez a megállapítás már kissé réginek és szürkének látszik. Ma már ennél többről van szó. Ezt állapította meg a Magyar Szocialista Munkáspárt XII. Kongresszusán Kádár János a Központi Bizottság első titkára is, de ez tükröződik a Kongresszus idevonatkozó határozatában is. A Párt első titkára az egyházak vezetőire is hivatkozva, azt mondotta, hogy „az állam és az egyházak kapcsolata az utóbbi években tovább fejlődött és ma már nem egyszerűen rendezett viszonyról van szó, hanem a nép javára végzett közös munkáról." Ma ez a közös munka jellemzi államunk és egyházunk viszonyát. Közös munka a szocializmus építésében, a társadalmi haladás előmozdításában és népünk békéjének biztosításában. Az ideológiai különbözőség fenntartásával mi evangélikusok felszabadult szívvel és népünk iránti szeretettel és felelősséggel veszünk részt ebben az építő munkában. Külön is örülünk, hogy a párt kongresszusán kifejezésre jutott, hogy „a vallásos emberek egyenrangú állampolgárok" és mint ilyenek vesznek részt a szocializmus épí-

tésében és a közéletben. Ez az „egyenrangúság” szükséges ahhoz, hogy ne sértődött emberekként, hanem az emberi méltóság tudatában dolgozhassunk együtt népünk más világnézetű fiaival. Azt is örömmel fogadjuk, hogy „Magyarországon — természetesen a pártfunkciói kivételével — minden köztisztviséget pártonkívüli is betölthet.” Ezt mi úgy értelmezzük, hogy tehát az egyházhoz tartozó ember is betölthet. Ugyanakkor szeretnénk minden munkában helytállni, áldozatosan, hűen és becsületesen dolgozni népünk javára.

E helyen külön is megbecsüléssel gondolunk az Állami Egyházi Hivatalra és annak vezetőire. Elsősorban Miklós Imre államtitkár urra. Hálásak vagyunk számos segítségükért. Gondolunk itt a már említett nyugdíjrendezésre, sajtónkkal kapcsolatos engedélyeikre, a kongrua folyósítására. Külön is köszönjük, hogy a bizalom légkörében folynak őszinte megbeszéléseink és oldódnak meg az éppen soron levő kérdések. Biztosak vagyunk benne, hogy a megállapodások korrekt megtartása alapján a jövőben még tovább fejlődhet és gazdagodhat ez a jó viszony.

Szolgálatunk a társadalomban

Az állam és egyház jó viszonya határozza meg egyházunk tagjainak a társadalomban való szolgálatát. Diakóniai teológiánk alapján valljuk, hogy egyházunk és annak tagjai hitünkükből folyó szeretettel és felelősséggel tartoznak fáradozni a társadalom javáért. A szocializmus építése csak az egész nép összefogása által lehetséges. Ezért örülünk a szövetségi politikának, amely arra készíti, hogy a különböző társadalmi osztályok és rétegek, párttagok és pártonkívüliek, vallásos és materialista világnézetű emberek együtt dolgozzanak népünk boldogulásáért. Azt is valljuk, hogy ez a közös munka nem lehetséges akkor, ha a vallásos és materialista világnézetű emberek úgy néznek egymásra, hogy egymást el kell viselniük, el kell szenvedniük, vagy el kell tűrniük. A közös munka csak úgy lehetséges, ha egymás álláspontját és meggyőződését tiszteletben tartva fáradoznak együtt a közös célért a szocializmus építéséért. Így valósulhat meg az a nemzeti egység, amely már eddig is olyan nagyszerű eredményeket hozott létre és amelynek továbbfejlesztése még több gyümölcsöt hoz majd egész népünknek.

Jelen pillanatban egyházunk és annak tagjai két területen szeretnének segítséget nyújtani népünknek és társadalmunknak. A most induló VI. ötéves terv végrehajtásához nagy szükség van a gazdasági építő munka segítésére. Ezért a magunk eszközeivel támogatjuk a VI. ötéves terv megvalósítását, ezen belül a gazdaságpolitikai célok realizálását.

A másik terület, amiben segíteni szeretnénk, az erkölcsi normák megtartása, erősítése, az életmód helyes kialakítása. Az erkölcsi normák erősítése nélkül ui. meggyőződésünk szerint a gazdaságpolitikai célok nem érhetők el. A munkaszeretet, a munka becsületos elvégzése, a munkaidő kihasználása olyan normák, amelyeknek megvalósításában egyházunk is segíthet. Úgy látjuk azonban ez nem minden. Szeretnénk segíteni a közösségi ember nevelésében, a családi élet megbecsülésében, a szülők tiszteletében, a személyiség kiteljesítésében. De szükségét látjuk annak is, hogy felhívjuk a figyelmet a nők, az édesanyák, az öregek tiszteletére és megbecsülésére. Ez együtt segítheti azt, hogy az ember emberként szolgáljon a társadalomban, ne csak a maga javára, hanem az egész társadalom érdekében.

Hálásak vagyunk azért, hogy a Hazafias Népfront szerte az országban papi-békegyűléseken segíti lelkészeink társadalmi, gazdasági és politikai ismereteinek bővítését. Örülünk, hogy a Hazafias Népfront főrumain lelkészeink és presbitereink őszintén elmondhatják véleményüket és felajánlhatják segítségüket. Kívánjuk, hogy a Hazafias Népfront soron következő kongresszusa jó munkát végezhesen és tovább fejleszthesse azt a szolgálatot, amelyet eddig is végzett társadalmunkban.

Meleg szívvel gondolunk az Országos Béketanács nagy szolgálatára. Köszönjük, hogy többször igényt tartanak hazai és nemzetközi szolgálatainkra. Magam részéről külön is megköszönöm azt a bizalmat, amellyel az elmúlt években a Béke-világtanács különböző világgyűléseire — többek között Baselba, Berlinbe, Nicosiába, Helsinkibe és Szófiába küldtek — és ott szolgálatokat bíztak rám. Az is jól esett, hogy több lelkészünket béke-jelvényvel tüntették ki. A jövőben is szívesen végzünk szolgálatot.

A Gyülekezeti Segély 120 éves

Magyarországi Evangélikus Egyházunkban a Gyülekezeti Segély szolgálatát formailag egyházunk Zsinata 1953-ban indította el. Ha innét számítjuk annak szolgálatát, akkor csak 27 évről beszélhetünk. Tartalmilag azonban az a szolgálat, amelyet a Gyülekezeti Segély végez hazánkban 120 éves múltra tekinthet vissza. Ismert, hogy Németországban közel 150 évvel ezelőtt 1832-ben alapították meg a Gustav Adolf Egyesületet abból a célból, hogy a befolyó önkéntes adományokkal segítsék a rászoruló gyülekezeteket. Magyarországon először 1842-ben, tehát 10 évvel a Gustav Adolf Egyesület megalakulása után, Székács József az „ország papja” fordult az egyházhoz egy segély-egyesület létrehozása érdekében. Az első próbálkozás azonban nem sikerült. 1860. október 10-én az egyetemes közgyűlés mégis létrehozta a németországi Gustav Adolf Egyesület mintájára a magyarországi egyház segélyszervét. A közgyűlés kimondotta, hogy ez az egyesület „a gyülekezeteket szólítsa fel keresztyén szeretetből való önkéntes és minden kényszerítés nélküli adakozásra.” Ezt a szervet a mai Gyülekezeti Segély elődjének tekintjük. A jubileum alkalmával hálával gondolunk elődeinkre, akik fontosnak tartották az anyagilag gyenge gyülekezetek tervszerű segélyezését.

Az utolsó 27 esztendőben az újjáalakult Gyülekezeti Segély igen nagy szolgálatot végzett egyházunkban. Segítette a szórványgyülekezeteket. Segélyeket adott templomok, gyülekezeti házak és lelkészlakások renoválására és új épületek emelésére. A gyülekezetek egyre nagyobb áldozatot hoznak erre a célra. A legutolsó évben a gyűjtés eredménye meghaladta az 1 millió forintot, melyet a rászoruló gyülekezeteknek osztottunk szét. Ezen a területen nagyon jelentős szolgálatot végez Dr. Karner Ágoston főtitkár.

Új Evangélikus Énekeskönyv

Ünnepélyesen bejelentem az Országos Közgyűlésnek, hogy letesszük az Országos Közgyűlés asztalára az Új Országos Énekeskönyv kéziratát. Amikor ezt tesszük, tele van a szívünk Isten iránti hálával, hogy a mi nemzedékünknek adatott meg az új Énekeskönyv megszerkesztésének ajándéka és feladata. Ezzel együtt nagyon melegen mondunk köszönetet az Énekeskönyv Szerkesztő Bizottságnak, amely éveken keresztül hűségesen, kitartó munkával, lelkesedéssel és szakértelemmel végezte el ezt

a nagyon nehéz, igen sok tudást és körültekintést igénylő szép munkát. Abban a reményben vagyunk, hogy ez az Énekeskönyv legalább félévszázadon keresztül fogja szolgálni egyházunkban Isten dicsőségét és építi a gyülekezetek hitét és szeretetét.

Amikor az Énekeskönyv kéziratát letesszük az Országos Közgyűlés asztalára, azoknak a nyomdokain járunk, akik az elmúlt 450 évben énekeskönyveket adtak az evangélikus gyülekezetek használatára. Gondolunk Gálszécsi Istvánra, aki már 1536-ban — tehát 12 évvel Luther első énekeskönyve után — Krakkóban kiadta az első kottás magyar énekeskönyvet. Gondolunk a Váradi énekeskönyv szerzőire, aztán Huszár Gálra, Bornemissza Péterre, később az új Zengedező Mennyei Karra, de nem felejtjük el — noha a racionalizmus megszegényítette ezt az énekeskönyvet —, az 1811-ben megjelent Nagy-Győri Énekeskönyvre. Tudjuk, hogy a jelenleg használatban levő országos jellegű Keresztyén Énekeskönyvünk 1911-ben jelent meg, tehát 70 évvel ezelőtt. Az is ismert, hogy 1955-ben megjelent egy énekeskönyvünk, amely az 1911-es énekeskönyvből válogatott énekeket tartalmazza és ehhez hozzácsatoltak egy Új Részt, amelyben kották is vannak és jórészt ritmikus dallamokat tartalmaz. Már 1955-ben utalt az akkori Énekeskönyv Szerkesztő Bizottság arra, hogy a munkát tovább kell folytatni egy teljesen új énekeskönyv kiadásáig.

Az új Énekeskönyv 550 éneket tartalmaz. Sok éneket átvettünk a Keresztyén Énekeskönyvből és ezzel biztosítani akartuk a folyamatoságot és igyekeztünk arra, hogy törés ne legyen a gyülekezetekben. Ugyanakkor számos éneket vettünk be az énekeskönyvbe a hazai keresztyén egyházak énekeiből, hogy így biztosítsuk Énekeskönyvünk ökümenikus jellegét. Sok ének került be a világ evangélikusságának legszébb énekei közül. De van teljesen új ének is, melyeknek száma 46. Vannak új dallamok, amelyeket magyar szerzők alkottak. Ez az első hazai énekeskönyv, amelyben minden ének fölé kotta került. Átvettünk a korábbi énekeskönyvből sok kiegyenlített dallamot, mégis törekedtünk elsősorban a ritmikus éneklési mód népszerűsítésére, hiszen már 1955-ben ezt írták az akkori énekeskönyv szerkesztői: „Idővel egész éneklésünket erre az elevebb és szebb éneklési módra szeretnénk újból rávezetni.”

Az Énekeskönyv énekeinek szövegét és dallamait a Lelkészi Munkaközösségek hónapokon keresztül tanulmányozták és megvizsgálták. Véleményüket 300 gépelt oldalon juttatták el a Szerkesztő Bizottsághoz. A Szerkesztő Bizottság minden javaslatot gondosan megvizsgált és gyűmölcsöt tetett. Így ez az énekeskönyv egész lelkesi karunk jóváhagyásával került az Országos Közgyűlés elé.

Ha ez az Énekeskönyv megjelenik, lesz újfordítású Bibliánk, új Ágendánk, új Konfirmációi Káténk, új Törvénykönyvünk és új Énekeskönyvünk. Ezzel a mi nemzedékünk meggyőződés szerint elvégezte azt a feladatot, amit neki kellett elvégeznie.

Trajtler Gábor, az Énekeskönyv Szerkesztő Bizottság vezetője javaslatot fog terjeszteni Közgyűlésünk elé az Énekeskönyv kiadására és bevezetésére vonatkozólag.

A Lutheránus Világszövetség VII. Nagygyűlése Budapesten

Bár már egyházi sajtónk és a világsajtó hírül adta, most örömmel hivatalosan is bejelentem az Országos Közgyűlésnek, hogy a Lutheránus Világszövetség VII. Nagygyűlése 1984. augusztusában Budapesten

lesz. A meghívást ez év július 10-én adtam át a Végrehajtó Bizottságnak Augsburgban és a Végrehajtó Bizottság nagy többséggel fogadta el. Most azt kérem az Országos Közgyűléstől, hogy ezt a meghívást hagyja jóvá és erősítse meg.

Meggyőződésem szerint, a Magyarországi Evangélikus Egyház közel 460 éves történetében egyik legnagyobb esemény lesz ez a nagygyűlés. Arról beszél ui., hogy a szocialista társadalomban élő Magyarországi Evangélikus Egyházat a külföldön élő evangélikus egyházak is alkalmasnak tartják egy nagygyűlés befogadására és megrendezésére. Ezzel párhuzamosan arra is bizonyosság lesz ez a nagygyűlés, hogy a szocialista társadalom nyitott egy ilyen egyházi nagygyűlés fogadására és kész segítséget nyújtani annak megrendezéséhez.

A Lutheránus Világszövetség 1947-ben Lund-ban tartotta alakuló nagygyűlését, majd 1952-ben Hannoverben, 1957-ben Minneapolisban, 1963-ban Helsinkiben, 1970-ben Evian-ban és végül 1977-ben Dar es Salaam-ban tartott nagygyűlést. Most Budapest következik. Ezek a nagygyűlések mindig meghatározták a világ közel 75 millió evangélikusságának teológiai gondolkodását, munkáját, a világhoz való viszonyát és a világban végzendő szolgálatok tartalmát és irányát. Hisszük, hogy a budapesti nagygyűlés is jó indításokat fog adni a 99 tag egyháznak a szolgálatok jó betöltéséhez.

A Lutheránus Világszövetség alapszabálya szerint a nagygyűléseknek lehetővé kell tenniük, hogy az evangélikus egyházak közösen megvallják evangélikus hitüket, egymással találkozzanak, alapvető, az egész egyházat érintő kérdésekről tárgyaljanak egymással, kifejezésre juttassák a Krisztusban való egyet, univerzális, új közösség részeként való egységüket és ösztönözzék őket arra, hogy a határozatokkal, a tárgyalások nyomán előtérbe kerüljék kérdésekkel tovább foglalkozzanak.

Egyházunknak Országos, egyházmegyei és gyülekezeti szinten fel kell készülnie a nagygyűlés fogadására és megrendezésére. Ez most a legsürgősebb feladat egyházunkban. Ha vendégeket fogadunk, a vendéglátó házban rendnek, tisztaságnak, szeretetnek, szolgálatkészségnek és családi melegségnek kell lennie. Most nem engedhetünk meg magunknak semmiféle lazaságot, felelőtlenséget, tisztátalanságot. Ahol vannak rendezetlen dolgok, azt el kell rendezni.

Előreláthatólag mintegy 80 gyülekezetben fognak szolgálni a Nagygyűlés résztvevői. Ott rendben kell lennie a templomnak, a lelkészlakásnak, a gyülekezetnek, a lelkészcsaládnak, a presbitériumnak. Csak így tudjuk hitelesen megvallani hitünket külföldi hittestvéreink előtt, akik szeretnének gazdagodni egy szocialista országban élő egyház hite, szeretete és reménysége által.

Anyagi áldozatot is kell hoznunk. A Nagygyűlés megrendezéséhez anyagi eszközök is kellene. Noha annak nagyobb részét a Lutheránus Világszövetség és az érkező vendégek vállalják, mégis nem kicsi az az anyagi hozzájárulás, amit nekünk kell adnunk. Az Országos Presbitérium létrehozott egy Előkészítő Bizottságot, amely hivatott a Nagygyűlést minden területen és vonatkozásban előkészíteni.

E helyen is Magyarországi Evangélikus Egyházunk nevében hálás szívvel köszönöm meg a Magyar Népköztársaság Kormányának, hogy a Nagygyűlés Magyarországon való megrendezéséhez hozzájárult és felajánlotta további segítségét is a technikai kérdések megoldásához. Nagyon reméljük, hogy a Nagygyűlés a külföldi egyházakban növelni fogja a Magyar Népköztársaság megbecsülését. De azt is reméljük, hogy a nemzetközi helyzetben szolgálja majd a népek jobb megértését és barátságát is.

A következő évek programja

Az Országos Közgyűlés már megszokta, hogy a püspöki jelentés végén rövid és hosszú távú feladatokat jelöl meg. Ehhez a hagyományhoz most is szeretnék ragaszkodni. Az alábbiakban a következő 4 esztendőre jelölöm meg a legfőbb feladatokat és pedig úgy, hogy a hosszú távú programokkal kezdem és közeledem a rövid távú programokhoz.

1984: 1. A Lutheránus Világszövetség Nagygyűlése Budapesten.

1983: 2. Luther születésének 500. évfordulója megünneplése Magyarországi Evangélikus Egyházunkban. Előkészítő Bizottság felállítása.

3. Az évfordulóra Luther tulajdonunkban levő végrendeletének díszkiadása a külföldi egyházak számára is.

4. Felkészülés az Ökumenikus Tanáccsal karöltve az Egyházak Világtanácsa Kanadában tartandó nagygyűlésére. Teológiai hozzájárulás kidolgozása.

5. Országos Lelkész-konferenciák rendezése Gyenesdiáson Luther születésének 500. jubileuma és a Lutheránus Világszövetség Nagygyűlése témájának jegyében.

1982: 6. Az új Evangélikus Énekeskönyv megjelenése és bevezetése gyülekezeteinkben.

7. A revidiált Agenda megjelentetése

8. Az új Konfirmációi Káté megjelentetése.

1982: 9. Ifjúsági Konferenciák rendezése Gyenesdiáson.

10. A Levelező Teológiai Tanfolyam végzős hallgatóinak munkába állítása és egy új tanfolyam elindítása

1981: 11. A diakónia éve, tekintettel arra, hogy az ENSZ a fogyatékosok évének jelölte meg ezt az esztendőt.

12. A Türelmi Rendelet 200 éves jubileuma alkalmával országos egyházi ünnepély rendezése.

13. Ifjúsági Konferenciák rendezése Gyenesdiáson.

14. Finn—magyar—eszt teológiai konferencia rendezése és azon való részvétel Finnországban.

15. A Lutheránus Világszövetség vezetőségének fogadása a VII. Nagygyűléssel kapcsolatban.

16. A Gustav Adolf Egyesület vezetőségének fogadása és szolgálatuk megszervezése.

Ez tehát most 16 pont. Nyilvánvaló, hogy az évek során ez bővülni fog. Isten adjon időt, erőt és lehetőséget ezeknek végrehajtására.

A köszönet szava

Megköszönjük az egyházkerületeknek, az egyházmegyéknek és a gyülekezeteknek, azokban szolgáló lelkészeknek, felügyelőknek és presbitereknek minden szolgálatát. Köszönjük az Országos Egyház valamennyi osztályán végzett munkát. Köszönjük Miklós Imre államtitkár úrnak, Straub István elnökhelyettes úrnak, Bai László főosztályvezető úrnak és Lóránt Vilmos tanácsos úrnak minden segítségét. Köszönjük Dr.

Fekete Zoltán országos felügyelőnek, Dr. Ottlyk Ernő püspöknek, Dr. Mihály Dezső egyházkerületi felügyelőnek, Szilágyi Béla egyházkerületi felügyelőhelyettesnek, Dr. Karner Ágoston főtitkárnak, Dr. Groó Gyula dékánnak, Dr. Luthár Jenő jogügyi tanácsosnak, Harkányi László tördelő-szerkesztőnek, Papp Ivánné, Vető Béla, Dr. Fabiny Tibor, Blázy Lajos, Szemerei Zoltán, Reuss András osztályvezetőknek, ill. ügyvivőknek szolgálatát. Trajtler Gábor zenei igazgató, Kiss János gondnok, Mezősi György, Dr. Nagy István és Veöreös Imre lapszerkesztőknek, Dr. Selmeczi János igazgatónak minden szolgálatát. Isten adjon erőt nekik a további munkához.

D. Dr. Káldy Zoltán

Nógrádi evangélikus gyülekezetek élete a 18. század második felében és a 19. században három gyülekezet számadási könyvei tükrében

Egyháztörténeti kutatásaink során eddig eléggé ki nem aknázott és fel nem használt források az anyakönyvek mellett a pénztárnaplók, a számadási könyvek.

A bevételi és kiadási tételekben, azok rendeltetésénél fogva is az egyházi tevékenységek és események java részét feljegyezték. Tudomást szerezhetünk belőlük templomok, tornyok, haranglábak, iskolák, lelkészi és tanítói lakások építéséről, javításairól; szó van bennük adakozásokról, javadalmazásokról, harangvételekről, szokásokról, nevekről, a község életének eseményeiről stb. Elmondhatjuk, hogy az elénk táruló kép színes, de ugyanakkor hű is, mivel a számok, a pénzüsszegek nagysága őszintén tükrözi vissza a gyülekezetek szolgálatának valós mértékét. Az így szolgáltatott adatok megbízhatóknak is mondhatók, mert azokat a gyülekezet vezetői a minden évben megtartott számadási gyűléseken ellenőrizték, záradékban hitelesítették s aláírta a lelkész, az inspector (egyházfelügyelő), a rector, olykor a dekánus (körlelkész), a kurátorok, a vének (presbýterek).

Az érzékenyen reagáló számok azonban beszámolnak még az akkori gyülekezetek ilyen cselekedeteiről is. Támogatták a művelődést, saját és az ország sok iskoláját. Törődtek a nélkülözövel, az elesettel. Gondjuk volt az erkölcsi élet tisztaságára. Mindez nem epizódszerű hanem rendszeres munkásság volt. A protestáns „egyházi demokrácia” megnyilvánulását láthatjuk abban, hogy a gyülekezet vezetése az egyháztagok közgyűlésének (konvent) a kezében van, neki felelősek az illetékesek pl. az anyagiak ügyében s az választja meg az egyházközség lelkészét, felügyelőjét stb.

Nógrád három különböző pontján élő evangélikus gyülekezet — Bér, Legénd és Lucfalva — régi pénztárnaplóit, számadási könyveit néztem át s ezek alapján a következő témák szerint csoportosítottam mondani-valómat. 1. Istentiszteleti élet. 2. Iskola-, művelődésügy. 3. Szociális tevékenység, szeretetszolgálat. 4. Tőrekvések az erkölcsi élet megszilárdítása területén. 5. Egyházkormányzás.

A naplók nyelve latin, a szlovák és a cseh protestánsok által sokáig használt kralicei kiadású biblia nyelve a „kralictina” (vagy „biblictina”) és magyar. (A kralictina betűi gót betűk. Svabach írásmódnak nevezik.)

A béri napló¹ az 1794—1883, a legéndi² az 1768—1912, a lucfalvai³ pedig az 1755—1791 közötti éveket öleli fel.

Megállapítható mindháromból az egyházi és községi tevékenység (ecclesiasticum és politicum) szoros egybefonódása⁴, a kettő egymást segítette és kiegészítette. Még a közrend kialakításában is volt szava a gyülekezetnek, nem beszélve a szociális ügyek, tanítás, művelődés, erkölcsi élet területén betöltött egyedülálló szerepéről, súlyáról.

Az istentiszteleteket énekes liturgiával⁵ végezték, amire abból lehet következtetni, hogy az oltár elé imázsámolyt készítették (Legénd 1795. Bér 1845). Ezen térdelt a lelkész, amikor az introitust és az imádságokat énekelte. Öltönye a fehér „kámzsa” volt, melynek mosására állandó kiadási tételként szerepelnek összegek. Lucfalván első papjuknak 1786-ban (Czékus Jánosnak) adakozásból ilyen kámzsát varrattak.⁶ A múlt század hetvenes éveiben cserélték fel azt a fekete „Luther-kabáttal”. Béren 1872-ben két kámzsát adtak el.

Agendát (Bér, 1797), posztillát (Lucfalva, 1755) szereztek be. Az utóbbira akkor volt szükség, mikor a rector végezte az istentiszteletet. Így volt ez Lucfalván a Türelmi Rendelet által lehetővé tett önállósodásig (1784). Ide, mint filiába nem járhatott át az illetékes sámsonházi lelkész. Legénden 1775-ben Arndt posztilláját kötötték be és imakönyvet vásároltak.

Ez utóbbi helyen (1768) karácsonyi istentisztelet céljára gyertyákat vettek s ezt a tényt így jegyezték be: „pro necessitate nocturnae natalis candelas in templum”. Vajon mikor végezhettek az istentiszteletet, este, éjjel, vagy az északi népek példájára hajnalban?

Lucfalván a kántor passiót (Virágvasárnapon, Nagypénteken) és lamentációt (siralmak)⁷ énekelt, amiért külön honoráltak. Legénden 1845-ben passiókönyvet szereztek be.

Délután tavasztól őszig ún. katekizációs istentiszteleteket tartottak az ifjúság részvételével. A lelkész kérdéseire a nyilvánosság előtt felelni tartoztak a fiatalok. Olyan komolyan vették a katekizációk látogatását, hogy a mulasztókat a házasságkötésre való jelentkezésnél pénzbírsággal sújtották.

A lucfalvai templomban asztal helyettesítette az oltárt kezdetben, amit csak 1769-ben emeltek és festménnyel, terítőkkal látták el. Keresztelő medencét ajándékoznak 1791-ben. Legénden keresztelői tálcát vásároltak 1785-ben.

Az úrvacsorai célokra vásárolt borból megállapítható, hogy Lucfalván 1789-ben 21-szer osztottak Úrvacsorát. Itt jegyzik be a naplóból 1788-ban, hogy gyermekek először járulnak Úrvacsorához Virágvasárnapon, Legénden pedig 1779-től találkozunk a konfirmációi előkészítéssel, amit „artikulus tanításnak” mond a Liber. Világításra gyertyákat vásároltak.

Lucfalván a napló idejében még nem volt orgona, Legénden 1854-ben említik először, Béren viszont már 1794-ben javíttatják. Itt tehát a rectornek bizonyos zenei képzettséggel is kellett rendelkeznie. Partitúra és énekeskönyvek beszerzéséről olvasunk a béri naplóban.

Az ünnepeket illetően érdekes, hogy Legénden nagypénteket csak 1847-től tartották meg, amit külön feljegyzett a lelkész.

Istentiszteleteket még a következő alkalmakkor végeztek eltérően a mai gyakorlattól. A bevezetett offertoriumokból kitűnik, hogy ünnep volt a Gyertyaszentelő (febr. 2.), Festus Purificationis Beatae Virginis Mariae és Gyümölcscsoltó Boldogasszony (márc. 25.) Festus Annunciationis Beatae Virg. Mariae. Mindkettőt 1847-ig ünnepelték meg. Péter-Pálkor is volt istentisztelet Festus Petri Pauli 1835-ig. Mihály- és Mártonnapot a legközelebbi vasárnap tartották meg. Lucfalván a Pálforduló (jan. 25.) is ünnep volt. Karácsony 2. napját István vértanú emlékének szentelték. A reformáció megindulásának évfordulóján 1817-ben mindenütt ünnepi istentiszteleteket végeztek s az „egyház megújításának” nevezik a refor-

mációt 1885-től november első vasárnapja volt a reformáció emlékűnepe.

Az evangélikus egyház megnevezése kétféle alakban fordul elő a legendi Liberben. 1. Egy 1768-as bejegyzés szerint „ecclesia evangelica”, 2. 1770-ből való rovatban ez áll: „studiosi aug. confessionis losontz.” azaz ágostai hitvallású losonci diákok”.

Hétköznapi is tartottak istentiszteleteket. Erről a következő, majdnem tragikusra fordult eseményből szerezhetünk tudomást. A lucfalvai iskola tetőzetén 1788-ban tűz támadt, melyet sikerült eloltani. Mindez éppen akkor történt, mikor „reggeli könyörgésen voltak együtt a templomban”.

Belmissziói jelentőségű szokás volt Nógrádban a kolledálás és a kantáció (e század negyvenes éveiben még végeztük). Az előbbire „Háromkirálykor” került sor, amikor is a lelkész a rector és a kurátorok társágában végig látogatta a híveket. Mielőtt egy-egy házba beléptek volna, iskolás gyerekek az ajtó előtt vízkeresztű ének egy versét énekeltek el. Érdekes jelenség volt Lucfalván (1781-ig a kurátor kolledálása Úrnapján kötelező volt a protestánsok számára a kath. ünnepek megtartása). Ilyenkor „a lelkész nevében” kereste fel a gyülekezet tagjait a rector egymagában. A kantáció abból állott, hogy nagyünnepek alkalmával a hívek otthonában énekel a rector vagy az iskolások.

2. Iskola- és művelődésügy

A gyülekezetek a templom mellé iskolát is építettek és nemcsak a lelkész megélhetéséről, az istentiszteletek tartásáról gondoskodtak, hanem a tanítók fizetését és munkájukat is biztosították.

Az iskolákra, a tanításra kiadott összegek nagysága és gyakorisága azt a tényt bizonyítja, hogy az egyházak nagy buzgalommal, intenzíven fordultak a művelődés, az iskolák felé. Nemcsak az énekeskönyv, a biblia olvasásának megtanulására voltak jók ezek az iskolák, hanem arra is, hogy felébredjen a tanulóknak a tudásvágy s meginduljanak segítségükkel a tudományok, ismeretek megszerzésének az útján. Ezeknek a szegényes külsejű tanítókül gyakran egyszerű mesterembereket alkalmazó iskoláknak a kisdiaákjaiból lettek tanárok, tudósok. A lucfalvai Liber kiadási tételei között a 18. sz. nyolcvanas éveiben több esetben szerepelnek a műveltség utáni vágyat eláruló, szinte megható, krajcárnyi összegek. A helybeli iskola elvégzése után a jó előmenetelű tanulókat a magasabb szintű kiszellői (Ipolyon túl) iskolába küldték tanulni s hogy megóvják őket az út esetleges veszedelmeitől, kísérőket adtak melléjük, akiket az egyházi kasszából kifizetett néhány garassal honoráltak. Volt úgy, hogy maga a rector vezette el őket Kiszellőre.

A naplók elmondják, hogyan építettek iskolát Lucfalván (1785)⁸. Telket az uradalom adott (Ráday Gedeon, Pál, II. Rákóczi Ferenc titkárának a fia), de mivel szűk volt, hozzávásároltak. Nagyrészt a régi iskola anyagát használták fel az építkezésnél, de vásároltak új gerendákat és padlókat is. Legénd 1860-ban emelt új iskolaépületet 367 frt költséggel, Bér pedig 1829-ben renoválta.

Mindhárom helyen egyformán gondoskodtak az épületek karbantartásáról (meszelések, vakolások, kályhaemelés, ajtó-, ablakjavítások stb.), felszerelési tárgyak beszerzéséről (padok, asztal, lakkozott tábla 1780, könyvszekrény, olvasókönyv, bibliai történetek, fali térkép). A lucfalvai iskolának 1788-ban csengettyűje is volt.

Számos kiadási tétel utal a tanítói lakások és a tanítók megélhetését biztosító mezőgazdasági épületek (istálló, ól, pajta stb.) fenntartására. Az építési anyagot messziről fuvarozták: Losoncra, Gyarmatra, Vácról. Ez utóbbi helyre a Vágon és a Dunán tutajokon úsztatták le a fenyőfákat s onnan szállították haza a bériek s a legéndiek.

Tanulságos az iskolákra fordított összegeket a többi évi kiadással arányba hozni. Sokat mondó az így kapott eredmény. Legénden az összkiadás 30%-a ment az iskolákra 1770-ben, Béren 1846-ban szintén 30%, 1847-ben pedig 50%, azaz az összkiadásból 36,50 frt-ból 17 frt.⁹

Rector (megszólítása humanissimus dominus) volt az iskola tanítójának a neve, aki a tanítás, kántoroskodás mellett bizonyos lelkész helyettesítő szolgálatokat is végzett, Béren jegyző is volt (iuratus notarius localis). Bizonyos következtetést lehet levonni egy 1770-es legéni bejegyzésből, amely szerint 10 krajcárt adtak egy „kisdiáknak”, aki a rector hiányában a templomban énekelt és „harangozott”. A rector kötelességei közé akkor a harangozás is tartozott. A számadási gyűléseken, mint hitelesítő a nevé aláírta a naplókban.

A lucfalvi Liber megemlékezik arról, hogy II. József iskolapolitikájának megfelelően Nagyorosziban 1789-ben a tanítók számára tanfolyamot rendeztetett: „az új tanítási, elemi iskolai normál módszer gyakorlása végett”.

Javadalmazásuk, melyet a gyülekezet biztosított földterületekből, természetbeniekből (gabona, bor) és pénzből állott. Ezen kívül részesedtek a nagyünnepi offertoriumokból, kolledálások, kantációk alkalmával bejött adományokból. Ők sütötték az úrvacsorai ostyát. Balázs- és Gergelynapkor (blazseáció és gregorizáció) iskolás gyerekek jartak énekelni a házakhoz. Az énekek a tudás és a tanulás fontosságáról szóltak.

A bériek 1827-ben Meleghegy egyházának (Gömör m.) azért fizettek 15 frt-t, mivel kérésükre Csillag Mihály rectorukat átengedték nekik.

Az iskolákra, a rectorok működésére a dékánus (körlelkész) felügyelt. Ellenőrizte évközben a tanítást és év végén a templomban, ünnepélyes keretek között megtartott „exameneken” elnökölt.

A 19. sz. negyvenes, ötvenes éveiben „mendikánsok” díjazásáról olvasunk (lábbelit, ruhát, kucsmát vesznek nekik a vásárokon). Ezek nagyobb fiúk voltak, akik segítettek az iskola, a templom körül, harangoztak, szolgálatokat végeztek temetéseken.

A nógrádi gyülekezetek életének megragadó és igen kifejező erejű vonása a haza sok tanítási intézményének hathatós, rendszeres támogatása volt. Nincs olyan év, amelyben ne lennének bejegyzések azokról az összegekről, melyeket e hegyek közé szorult, nehéz anyagi körülmények közt, jobbágysorban élő gyülekezeti tagok áldoztak az iskolákra, az ismeretek terjesztésére.

Hozzájárultak a már említett kiszellői iskola (donatista, grammatista, syntaxista és poeta tagozatokkal) fenntartásához, majd ennek megszűnte után, a 19. sz. első felében működött losonci „esperességi iskolát” támogatták. (1831-ben építették). 1860-ban „uniált” volt a neve, reformátusokkal közös.

A közeli, nógrádi iskolákon kívül segítséget nyújtottak a távoliaknak, elmondhatjuk, hogy az ország valamennyi evangélikus iskolájának, melyek magasabb fokon tanítottak. Erdemes megfigyelni térkép szerint, hogy milyen messzire ért támogató szeretetük. Eperjes, Lőcse, Késmárk, Dobosina, Rózsnyó, Csetnek, Rőce, Sajógömör, Rimaszombat, Osgyán, Besztercebánya, Selmecebánya, Modor, Pozsony, Sopron, Aszód, Mezőberény, a század végén pedig még Miskolc, Nyíregyháza iskoláiról van szó. De segítettek egymást is iskoláik felépítésében.

Ez az áldozatkészség túlhatolt saját egyházuk határán, mivel tudtak adakozni református iskolákra, Sárospataknak és Nagyenyednek (Bér és Legénd), katolikus iskoláknak Pásztónak és Szántónak.

A bevezetett tételekből kitűnik, hogy a segélyezés 4 síkon ment végbe. 1. Adtak a tanulóknak (studiosi) név szerint. 2. Magukat az iskolákat támogatták. Gyakran ún. „szupplikánsok” (kéregető diákok) jöttek el az iskola megbízása alapján az adományokért vállalva az utak bizonytalanságait, veszedelmeit. 3. Az alumneumoknak (tápinőzet, internátus) küldtek adományt. 4. Akadémiai hallgatók, kandidátusok, azaz teológusok kaptak segélyt. Béren 1869-ben 10 tanintézmény szupplikánsa járt, de 6—8 minden évben és minden gyülekezetben.

A kiutalt összegek nagysága így alakult. Diákoknak 10—20 krajcárt, iskoláknak 33 kr-től 1 frt-ig, akadémiai kandidátusoknak 50 kr-től 1 frt-ig és alumneumoknak 30 kr-től 1 frt-ig adtak.

Albizáns megjelölésű diákokkal is találkozunk. Nevüket albumokba összerakott fehér papírlapokról nyerték, magukkal hordták ezeket, melyekbe az adakozó gyülekezetek, tehetős városi polgárok, patrónusok beírták nevüket és adományukat. Egyházunknak Mária Terézia korában jellegzetes alakjai voltak ezek a diákok, akiknek külföldi egyetemeken végzett tanulmányait így tették lehetővé.

3. Szociális tevékenység, szeretetszolgálat

A gyülekezetek életében világosan látható a bajok, betegségek, szegénység, nélkülözés enyhítését célzó igyekezet. A szeretettől érintett gyülekezeti tagok bizonyára külön-külön is hordozták egymás terheit, de az egyházi közösség is megragadó módon együtt, intézményesen segítette a rászorulókat, a közelit is és a távolit is. A naplók tételei elének tárják ezt a szolgálatot.

A lucfalvai Liber elmondja, hogy az 1780-as években évi 7 garast küldtek a „szűkölködők kasszájába”.

Volt úgy, hogy a bajbajutottak számára templomi adakozást (offeratoriumot) tartottak, előfordult a házankénti gyűjtés és az egyházi kasszából való közvetlen kiutalás is.

A béri napló 1823. évi bejegyzése szerint a templomban ládácska volt, melybe papírba csomagolt pénzeket dobtak, kizárólagosan az árvák számára.⁴¹

Jól látható a szomorú sorsra jutott egyének segítése. Lucfalván vak embernek, Ondrisko koldusnak, szegény diákoknak adnak. Ugyanebben az időben 1769-ben Legénden özvegyasszonynak (viduae in piam causam), tótfalvi özvegynek beteg leányával együtt, az aszódi iskola beajánlott árváinak (orphanis scholae aszodiensis bene comenditis) 28—15—15 krajcár segélyt nyújtanak. A villámsújított szentpéteri tanítónak (pro rectore fulmine exusto), 1776-ban egy nyitramegyei hitsorsosnak és több alkalommal „a vak rectorának” (caeco rectori) utalnak ki pénzt a legéndiek. Ugyanitt nem feledkeznek meg az elhunyt rector özvegyéről, a koldusokról (1819) s általában a szegényekről. 1800-ban három legéndi egyháztag meszet ajándékozott a pesti egyháznak, de mivel szegények lehettek, kárpótlásképpen 3 frt-t fizettek ki nekik a kasszából. A béri napló általában mint bajbajutottak segélyezéséről emlékezik meg (1810). Lucfalván beteg papjuknak gyógyszerrel vásároltak (1786), Béren az elhunyt rector temetési költségeihez járultak hozzá (1797) és a betegség miatt munkaképtelenné vált Lucae lelkészüknek lakást biztosítottak (1827) és haláláig gondoskodtak róla.

Kölcsönöket is folyósítottak a rászorulóknak. A debita, tartozások rovatban tüntették fel a neveket az összegekkel együtt. Lucfalván a rector tehénvásárlásra kapott 7 frt-t, kopott mentéjét kijavíttatták, Marisa asszonynak 3 frt-t kölcsönöztek, hogy kecskéket vehessen, egy más valakinek azért adtak kölcsönt, hogy kereskedésébe fektethesse be. Egy illetőn azért segítenek így, hogy makkoltatásért fizethessen az uradalomnak.

A váci süketnéma intézet is a segélyzettek közt szerepelt. (Legénd, Bér 1810 körül).

Az elemi csapások borzalmai s az általuk előidézett szenvedések elevenednek meg egyes adományokból.

Alig volt település, ahol ne pusztított volna tűzvész ebben a korban. Leégték lakóházak, templomok, iskolák, egész falvak. Tűz pusztította el a legéindi templomot 1767-ben, a béri parókiát 1774-ben, tűz keletkezett 1832-ben a sziráki templomon. Segélyeket kaptak a károsult egyházak. Béren 1795 ádventjén offertóriumot tartottak a szügyi, Legénden a bodonyi tűzkárosultak javára 1796-ban. Ez utóbbi helyen a leégett Gyarmat kétszer is — 1776 és 1801 — szerepelt a segélyzettek között. Sokszor csak a megye nevét írták be, pl. Trencsén 1760, Liptó, Szilágy, Turóc 1773, vagy minden közelebbi megjelölés nélkül: adomány a „leégetteknek, exustis”. A béri napló 1849. évi bejegyzései között van egy ilyen rovat: „A szörnyű viharban leégett újvidéki egyháznak”. (Milyen vihar pusztíthatott 1849-ben?).

Árvízkárosultakon segítenek a legéndiek 1816-ban, Bér pedig 1879-ben a nagy árvíz alkalmával Szegednek küld pénzt.

A segítő szeretet kiterjedt a templom- és parókiaépítésre (Dengeleg, 1882), harangvételre (Dolány 1832).

Támogatták a távoliakat is (Pancsova, Locsmánd, Zombor, Paks, Alsódörcgicse, Léva, Szirk, Gömör megyében, Bártfa, Tátrafüred, Nagylak, Pozsony, Pusztafödemes stb.), sőt az országhatáron túliakat is. Béren és Lengéden 1799-ben a Szenth. ún. ut. XII. vasárnap: „a szerencsétlenül járt tiroliaiak számára tartottak offertóriumot”. (Pro tyrolensibus infelibus datum est 5 frt 7 kr. — Legénd.) A megsegítettek közt van egy Olomouc melletti meg nem nevezett község (Legénd 1861). Bér az ausztriai Linznek, Atterseenek, a morva Borsicének, a cseh Jablonecnek nyújt segítséget.

Támogatták a református monoki (1797), foktői és a katolikus Lukvai egyházat (1842).

Az exulansok megsegítése Mária Terézia korának szomorú jelenségére a vallási intoleranciára utal. A lucfalvi és legéindi naplók gyakori kiadási tétele a nevezettek számára kiutalt összeg. Egyházi személyek, lelkészek, rectorok voltak az exulansok, akiket evangélikus mivoltuk, egyházi hovatartozásuk miatt gyülekezetükből családjukkal együtt kiűztek. Olyan helyre kellett távozniuk, ahol engedélyezett volt a protestánsok vallásszabadsága. Existenciális létükben veszélyeztetve mindenképpen támogatásra szorultak.

A lucfalvi Liber általában mint „exulansokról” emlékezik meg róluk (1759), majd ezt a kifejezést használja: „száműzött lelkészek”. Nevüket nem közli. (1763, 1772)

A legéindi Liber már többet ír róluk. Az első évben ez a bejegyzés olvasható: „Jos... (olvashatatlan családi név) trencsényi exulansnak 20 kr.”, majd „exuli rectori”, azután „Georgiadi rectori ab adversario pulso” (az ellenségétől kivert Georgiades rectorinak). 1773-ban Nyiri és 1782-ben Grenerczy lelkészeket mint exulansokat segítik. Ilyen vonatkozásban jegyezték 1776-ban „Kelecsényi” nevet, de kérdés, hogy ez személynek, vagy pedig falunak a neve. A száműzöttek sok keserűségét érzékelteti ez

a pár szó: „attritae sortis Chvojkió” (szomorú sorsú Chvojkonak). Háromszor kap segélyt.

Egymás támogatásának nemcsak az volt az értelme, hogy egy-egy testvér baját enyhítették, hanem az egyházi öntudat összetartozás érzését is növelték.

4 Törekvések az erkölcsi élet megszilárdításának a területén

A naplókban az akkori erkölcsi életet megvilágító tételek is szerepelnek, melyekből jól lehet látni a helyes egyéni és közösségi magatartás megerősítésére kifejtett igyekezetet.

A béri napló olyan eseteket örökít meg, mikor haragosok békülnek ki egymással (1853) s egy illető a bíróval békül ki. Ez alkalommal az előbbiek 3—3, az utóbbi pedig egész tekintélyes összeget, 10 frt-ot adományozott az egyháznak.

Jelentkezik a jól elvégzett munka feletti öröm. Adakoznak befejezve a cséplést (1798, 1801, Héhalomban), az Alföldre bort szállítók és 13 fuvaros a szerencsés hazatérés alkalmával (1857).

Egy legény az ismeretlen tulajdonos megtalált pénzéből ad az egyháznak.

A lucfalvi napló megőrizte a Szelecsényi Ferdinánd dékánus által felvett jegyzőkönyvet 1798-ból. Egyesek egyházi búzáat adtak el s az árát elitták. Ezért hűtlen sáfárkodás miatt a kár megtérítése mellett 6—6 pálcátésre ítélték a tetteseket. Ez utóbbtól azonban eltekintettek s pénzbüntetésre változtatták át. Ugyanitt szó van arról, hogy a VI. parancsolat megtörésének kísérlete miatt „nyakvasra” ítélték, amit „sokak” kérésére szintén pénz lefizetésével cserélhetett fel a vétkes. Ugyancsak ez a napló beszámol büntetésről, amit 1791-ben „templomi verekedés miatt” vetettek ki.

Táncmulatságok megrendezéséhez egyházi engedély volt szükséges, amiért fizetni kellett. Leginkább Újévkor, Mihály- és Márton-napkor tartották. 1855-ben „a táncban való illetlen magaviseletért” büntettek.

A húsvéti locsolkodásról mint pogány szokásról írnak a naplók. (Lucfalva 1788, Legénd 1798: „poena a puellabus”, miatta a lányokat pénzbüntetéssel sújtották.)

A múlt század végéig tartó szokás volt Nógrádban sokszor elég nagy összegek lefizetése az egyház kasszájába vétségek, kihágások esetén. (Büntetéspenék, multa.) Volt úgy is, hogy a bűnt nevének nevezték. Kérdés vajon, nem járt-e szószéki hirdetéssel mindez?

Megállapítható, hogy ezekből a tételekből a kor erkölcsi élete tárul elénk, de meg kell látnunk a fegyelmezésre való törekvést is. Nem szabad megbotránkogni a vétségek őszinte előadásán, de a fegyelmezés módszerein sem. Tudnunk kell, hogy mindössze néhány évtizede megalakult gyülekezetekről van szó (pl. Lucfalva),¹² melyekbe sokféle és sok helyről áttelepült elem keveredett. Nehéz, hosszú és fáradságos munka lehetett a heterogén elemek egységes egyházi és községi közösséggé való kialakítása. A kultúra és a civilizáció különböző szintjein álltak a betelepített népcsoportok, az erkölcsök szilajak, nehezen fékezhetők voltak. Meg kell látnunk a gyülekezetek reagálását az erkölcsi eltorzulásokra s az ellenük való kemény harcot is.

A káromkodást mint botránys, büntetendő vétséget említi a lucfalvi és legéni napló (maledictio scandalosa, 1794—1856). A béri könyvben nem fordul elő ez a vétség.

Komolyan vették az ünnepek megtartását. Béren 1862-ben azért sújtottak két férfit pénzbírsággal, mivel Mennybemenetel ünnepén meszet szedtek ki s azt Gyarmatra fuvarozták. 1—2 frt-nyi büntetést szabtak ki a katekizációkat elhanyagoló fiatalokra.

Védelmükbe vették a szülöket. Béren 1857-ben büntetést fizetett egy fiatalember, mert megsértette apját.

A felsőbbsség iránti tiszteletlenség vagy engedetlenség is vétség volt, amiről így emlékeztet meg. Lucfalva: „A felsőbbsség elleni gonosz beszéd”, Legénd: „Hivatalos személy megsértése” (1861), Bér: „A bírói és kurátori hivatal iránti tiszteletlenség” (1801). Béren 30 frt büntetést mértek ki a kocsmárosra, mivel Kaszner rectort megbántotta (talán meg is ütötte). 1838.

A paráználkodással kapcsolatos, már említett Lucfalvi eseten kívül Béren nem maradt megtorlatlan, hogy egy illető házasságkötése előtt „menyasszonyával egy éven át illetlen közösségben élt.” 1860.

Harcoltak a lopások ellen. Más megkérőztetésre igen elítélendő cselekedet volt. 1777-ben Lucfalván egy sarló eltulajdonításáért 5 garasra büntettek, majd ott egy családfőt háznépével együtt végrehajtott tolvajlásért. Előfordultak lopások a mezőkön, a kertekben. Legénden 1818-ban az egyháztagok erdőben kirakott fájából vittek el, de ott a parókiáról is loptak fát. Béren a parókiáról egy ott dolgozó férfi 3 lécet vitt haza magával, ezért munkabérért az egyháznak adták s a lécek árát meg kellett fizenie. (1872). Később itt lopás bizonyult egy lányra; lopott holmit vetet meg s az is, hogy a község szénájából tulajdonítottak el

Tiszteletben tartották a másik tulajdonát úgy is, hogy nem túrték a vetések, szőlők legázolását. Lucfalván „lelegettetés” fordult elő nemegyszer. Béren (1830—40) a juhászokat kaptak többször rajta, hogy nyájuk a földeken ment keresztül. Idegen ember utat csinált a vetésen. Eladásra szánt marhákat hajtottak át a határon s ami kárt okoztak gondatlanságukkal a hajcsárok, a mézárosok fizették meg. (Ilyenkor 40 frt büntetés is előfordult.) Egy alkalommal a bokriak hazamenet kárt tettek a szőlőkben. Büntetendő kihágás volt: „illetlen módon átnyomni a garádot a szomszéd területére”.

Legénden betörés is előfordult, a parókiai pince ajtaját törték fel (valószínűen borért), de megtörtént ez az iskolai ajtóval is.

A béri napló beszámol arról, hogy a tűzvész elkerülésére mindent elkövettek. Éjjelre öröket állítottak fel s az óvatlanságot nem túrték (1821, 1860).

1855-ben a lovasgazdák nem az állatorvos utasítása szerint jártak el, ezért kötelesek voltak büntetést fizetni. Megtörtént, hogy a bérlő a tulajdonos házát rongálta. A kártérítés összegét az egyházi kasszába fizették meg vele. Szomszéd falubelit azért büntettek meg, mert részségében egy béri lakost bántalmazott.

Küzdöttek a nyelv bűnei ellen is. Legénden és Béren (1857) asszonyokat szomszédokkal való nyelveskedés miatt marasztaltak el, Lucfalván pedig a kurátor feleségét „nyelvével való botrányozásért”, Legénden az özvegy papné megrágalmazásáért (ob calumnationem) büntettek.

5. Egyházkormányzás

Az egyház vezetésében, ügyeinek intézésében világosan észlelhető a protestáns egyházi demokrácia.

Minden év lejártával összegezték a számadási könyvekben a bevételeket és kiadásokat, kiszámították a pénztári maradványt. Mindez a

ténykedés az egyháztagok jelenlétében történt. A naplókba bevezették az év végi záradékolást, ellenőrizték a bejegyzett tételeket s az egyház vezetői nevük aláírásával hitelesítették azokat.

Azokat az alkalmakat, melyeken mindez végbement konventnek nevezték (Legénd: conventus domesticus annalis seu publicus). Ha a naptári év szerint tartották, akkor decemberben volt, különben márciusban. Tagjait a lucfalvi Liber még csak „szép számmal összejött gazdáknak” mondja (1780), a napló utolsó lapjain azonban a helyes „vének” (presbyterek) nevet adja. A legéndi Liberben „populus”, vagy ez a kifejezés áll: „in concursu plusiorum ecclesianorum” (több egyházi ember összejövele). Vagy az iskolában, vagy a parókián gyűltek össze.

A konventeken ellenőrizték a kurátorok gazdálkodását, akik felelősök voltak az anyagiak kezeléséért, hivataluk betöltéséért. A közgyűlésen mindenki megtehetette észrevételeit, beleszólása volt az ügyek vitelébe.

A konventek hatásköre — a naplóból kivehetően — még a következő volt.

Megválasztották e lelkészt, inspectort, rectort, kurátorokat, egyháziakat, akik hivatalukba nem valamely felsőbb egyházi vagy állami szerv által történt kinevezéssel kerültek, hanem a gyülekezetet képviselő konvent több jelentkező közül való választása folytán.

A legéndi napló leírása alapján a lelkész hivatalba jutásának következő három állomása volt: 1. probaticum, próbaszolgálat 2. ordinatio, felszentelés 3. introductio, beiktatás.

Ezek szerint a lelkész istentiszteletet végzett, ígét hirdetett a gyülekezetben. (Az utóbbi kettőre „sermo” és „in contione” kifejezést használtak.) Ezután a konvent többségi szavazata alapján megválasztott lelkészt a superintendens ordinálta, felszentelte. A lelkész ordinációjához tehát nemcsak az Academia (teológiai tanulmányok) elvégzése volt szükséges, hanem ősi, reformációs hagyományok értelmében a gyülekezet meghívása is. Sok nórádi lelkész, mielőtt gyülekezetbe került volna, nevelőként (praeceptor) működött patronusi családoknál. (Tessedik Sámuel Cserhátsurányban). A meghívott és felszentelt lelkészt két társa ünnepélyes istentisztelet keretében szolgálatába beiktatta, bevezette.

Paulinyi Zsigmond legéndi lelkész 1781-ben így került hivatalába. Május 24-én próbaszolgálatot végzett, utána megválasztották. Június 15-én Csernyánszky János superintendens felszentelte és június 17-én Gloss gutai és Trentsinyi bodonyi lelkész beiktatta.

A lelkész hivatali megnevezése minister verbi Divini mellett a pastor is, megszólítása pedig a reverendus dominus, tisztelendő úr, valamint a kraličtinából lefordított: „kettős tiszteletre méltó”.

A konventeken állították össze a lelkész és a rector javadalmazását megállapító díjlevelet (vocator), amelyet jóváhagyás céljából az egyházmegye esperesének mutattak be.

Demokráciának, azaz a gyülekezet tagjai akaratának a megnyilatkozását láthatjuk az egyházfelügyelők megválasztásában is.¹³ Erről vall a legéndi Liber az acsai Prónay-, patronus család egyik tagjának, Prónay Miklósnak a megválasztásával kapcsolatban így: „suscepit inspectorem suffragiis populi electus” sp. D. Nicolaus Prónay.¹⁴ (Prónay Miklós tekintetes úr a nép szavazataival megválasztva elvállalta a felügyelőséget.) A 19. sz. első évtizedében volt inspector.

Az egyházfelügyelőknek ranggal, tekintéllyel, földi javakkal rendelkező személyeknek kellett lenni, mert az ellenreformációs jellegű egyházi és állami akciók során elnyomott evangélikus egyházukat társa-

dalmi állásuk segítségével világi hatalommal is meg kellett védelmeznök. Mint patronusok nagyon sokat áldoztak egyházukra. Legénden (Szirákon is) az egyházfenntartás javarészét ők vállalták. Legénden a Káldyak alapítványt létesítettek, amelyből fedezték az építkezések javíttatások költségeit. A szirákiak 1779-ben Mária Teréziához benyújtott templomépítési kérvényükön a patronuscsaládok neveit találjuk mint akik a költségek előteremtését magukra vállalták. A jobbágy egyháztagokat távol tartották az építtetési terhek viselésétől, hogy adózási kötelezettségeiknek eleget tudjanak tenni.

A megválasztott kurátorok (az egyik „az öreg”, a másik „a fiatal”), az egyházfik (aeditui) az istentiszteleten az oltár előtt tettek fogadalmat hivatásuk hűségese betöltésére.

A magasabb egyházi hivatalok betöltése is a gyülekezeti konventeken ment végbe. Ezeknek adták le szavazatukat a seniorra (esperesre) és a superintendensre (püspökre). Az előbbi a fraternitas vezetője volt. 1776-ban a legéndiek seniori ordination vettek részt. A lucfalvi napló gyakran szól a senior felkereséséről hivatalos ügyekben. A gyülekezetek rendszeresen képviseltették magukat a fraternitási „congregatiokon”. (Útiköltségek bejegyzve a naplókban.) A senior helyettesei dekanusok közötték „a körükbe” tartozó lelkészekkel a senior utasításait.

A superintendens az egyházkerületnek (districtus) volt az előljárója. (Nógrád akkor a bányai egyházkerülethez tartozott.) 1768—69-ben a lucfalvi Liber már említi ezt a tisztséget. Tevékenységükkel kapcsolatban a már említett lelkészordináció kívül a „canonica visitatiok” során hallunk csupán. Fényes, látványos ünnepekéig lehettek — a bejegyzett kiadások, költségek alapján —, amelyeken a világi hatóságok is képviseltették magukat.

A konventeken mondták ki a gyülekezetek önállósodásukat a Türelmi Rendelet után. Lucfalva (a napló közli a Helytartó Tanács engedélyét) 1783-ban lelkészt választ. Lapujtó evangélikusai 1789-ben jelentették ki, hogy leányegyházzá (filia) alakulnak s megállapították az illetékes lucfalvi lelkész javadalmazását s az istentiszteletek számát.

Közösségi elveken nyugvó egyházvezetés megnyilvánulását láthatjuk a béri napló 1845. évi záradékolásának a szövegében, mely a konvent határozatát közli: „Minden egyházi gyűlésen kikerülhetetlenül szükséges legalább 12 egyháztag megjelenése, részt vegyen rajta az egyházi és községi hivatal, a konvent határozatait és eseményeit a parókus (farrár) úr jegyezze be ebbe a könyvbe.”

Révész László

JEGYZETEK

1. Címe (hű visszaadásban): Protokol Cyrkvi Evangelické Beerské, aneb Pznamenány všech Duchodu Cyrkevnych spolu s učinenim Nákladem. — 1794. — Joh. Lucae.) A béri evangélikus egyház jegyzőkönyve, avagy minden egyházi bevétel és kiadás feljegyzése.)

2. Címe: Liber rationum ecclesiae augustanae confessionis Legendensis. Ab incendio guod contigit anni 1767 14 julii. — A legéndi ágostai hitvallású egyház számadási naplója az 1767 július 14-i tűzvésztől.

3. Címe: Liber Ecclesiae Luczinensis qui continet Originem Ecclesiae eiusdem oconomiam, Inventarium seu res quas possidet, itemque Salarium Pastoris atque Rectoris, denique Introitum et Exitum cum Debitis. A lucfalvi egyház naplója, mely az egyház eredetét, háztartását, leltárát, birtokában lévő tulajdontárgyait tartalmazza, úgyszintén a lelképásztor és rector díjlevelét végül bevételeit és kiadásait a tartozásokkal.

4. A lucfalvaiak 1777-ben a községi bábaasszony választásának a költségeihez járulnak hozzá.

5. Bizonyos elemei még ma is megmaradtak.
6. Az adakozók névsora 51 nevet foglal magában.
7. Valószínűen a Nagyhét szerdáján.
8. Iskolának már tehát jóval előbb kellett létezni.
10. Református volt; de egyházi ügyekben is felkeresték, ahogy az útiköltség kiadások mutatják. Pécelre jártak hozzá, „szószólót” is vittek magukkal.
11. A 19. sz. húszas éveiben toronyépítés céljára felhasználták a benne lévő összeget azzal a megokolással, hogy nincsenek árvák. A kivett pénzt azonban később visszatették. Így kívánta ezt a pontos könyvelés, de a tisztesség is.
12. A Délvidék betelepítése még tartott. 1765-ben 4 család telepedett át Lucfalváról Kiszácsra, Bács-Bodrog megyébe.
13. Béren a 19. sz. harmincas éveiben Veres Pál, Beniczky Hermin férje volt az inspector.
14. Számtalan esetben fordultak védelemért ehhez a családhoz a nógrádi gyülekezetek. Abban az időben, mikor a váci püspök ellenőrzési jogot gyakorolt fébéri lelkész ügyében, akit különböző kifogások alapján hivatalából elmozdították. (A 18. sz. ötvenes éveiben. A nevezett gyülekezetébe vissza nem térhetett. Idegenben halt meg.) Glogas sziráki lelkész ugyanakkor arról értesítette Prónayt, hogy elittolták filiali látogatásától.

Evangeliumi szemelvények

A debreceni református kollégiumi és egyházkerületi sokszorosító iroda kiadásában jelent meg (a kiadásért felel: Dr. Kocsis Elemér kollégiumi főigazgató) Lenkeyné dr. Semsey Klárának, az újszöv. tanszék professzornőjének kétkötetes munkája: (1) *Evangeliumi Szemelvények* (nők az evangéliumokban — evangéliumok a nőkről), (2) *Szemelvények* az Apostolok Cselekedeteiből és az apostoli levelekből (nők az ősegyházban, az ősegyház dokumentumai a nőkről).

A teljes Újtestamentumot felöleli ez a maga nemében páratlan, majdnem kimerítő, az egyházban hézagpótló, örvendetesen időszzerű munka. Tudjuk, világszerte vitatott, megoldott megoldatlan vagy félig megoldott kérdés a nők, az asszonyok szerepe, szolgálata az egyházban, a gyülekezetekben. A papi szolgálatukra éppenúgy vonatkozik ez, mint a presbiteri és más egyházi tisztségek nőikkel való betöltése ügyére. A professzornő könyve teológiai és gyakorlati félreértéseket oszlat, növelheti az alaposabb tájékozottságot, a tüzetesebb és alaposabb megértést, oszlathatja az olyan vélekedést, amelyik mellett bizony elszaladt az élet. Az ugyanis tovább lép mindig az irányadók vélekedése, az egyház népének évszázados beidegzettsége, sőt néha bizony megcsontosodott érzülete, gondolkodása ellenére is. Legtöbbször csak a szükség dönti le az effélékből emelkedő falakat. Pedig megfordítva szerencsesebb, üdvösebb volna. Az ugyanis, ha az egyház eléje menne a megoldandóknak, mint Illés a viharok.

Az *újszövetségi szemelvények exegézise* nagyon széles mederben folyik. Nemcsak az elérhető irodalom figyelembevételével mutatja ezt, hanem az eredeti görög kifejezések és szóhasználatok körültekintő magyarázata is.

A szerző így fogalmazza meg *művének célját*: „Egyházunk egyik időszzerű kérdésének exegetikai alapjait szeretné feltárni és megvilágítani a négy evangéliumból kiválasztott anyag magyarázata: a nők egyházi szolgálatának kérdését”. — „Ez az evangéliumi sorozat Keresztelő János és Jézus állásfoglalását tükrözi..., így alapja az Újszöv. következő hagyományrétegének: Az Apostolok Cselekedeteiről írott könyv- és az apostoli levelek tanításának.”

Ismertetésül nem egy-két részt emelek ki, hanem inkább rövid tartalmi áttekintést adok. Ez többet villanthat az olvasó elé a gazdag tartalomból, mint néhány idézet.

1. A „*Keresztelő János és az asszonyok*” c. fejezetben János anyja, Erzsébet bukkan az olvasó elé. A hangsúly ezen a mondaton van: „Keresztelő János egyetemes érvényű, mindenkit megszólító igehirdetésével foglalt állást a női nem hátrányos helyzetének megszüntetése mellett.”

2. A „*Jézus és az asszonyok*” című fejezet így tagolódik tartalmilag: (1) Mária — Jézus anyja. (2) Jézus asszonyokkal folytatott beszélgetése. (3) Jézus gyógyítása — asszonyok tapasztalata. (4) Asszonyok visszakapják meghalt szeretteiket, Jairus a leányát. (5) Példaként állított asszo-

nyok Jézus példázataiban. (6) A nő Isten teremtő és megváltó rendjében. (7) Jézus női követői és hírnevei.

3. *A korai egyház és az asszonyok az ApCsel alapján.* A Csel. könyve összesen 14 fejezetéből kiemelt, nőkről, asszonyokról, lányokról emlékező részek már jórészt a „gyakorló egyház” tagjait, szolgálóit vetítik elénk, Krisztus tanítványaiként. A legfontosabbakra emlékeztetek: (1) Az asszonyok és Mária Jézus tanítványai között. Ma az ökuménikus párbeszédnek korában és a szentszék lendületes Mária-kultusz törekvései korában külön is érdemes figyelnünk a Jézus anyjára vonatkozó részek magyarázatára. (2) Az asszonyokra is vonatkozik: „Kitöltök Lelkemből minden testre”. (3) Szafira. (5) Asszonyok a szenvedés útján (8,3). (6) Megkeresztelkedtek férfiak és nők (8,12). (7) Tábita (9,36—43). (8) Mária, Márk anyja. (9) Lídia, az első európai keresztyén (12,13). Akvila és Priszcilla. (14) Fülöp evangélista leányai az Úr szolgálatában (21,8—9).

4. *A nő helye és szolgálata Pál levelei szerint.* — Az asszonyok az egyházban: a) Elhívott szolgálak (Fébé, Evódia, Szüntükhé). Imádkozó és prófétáló asszonyok (1Kor 11,2—6). Az özvegyasszonyok tiszte (1Tim 5,9—13). — b) Gyülekezeti tagok. Ebben az összefüggésben különösen is érdemes végiggondolni napjainkban azt a szélteben-hosszában ismert, idézett mondatot: „az asszonyok hallgassanak a gyülekezetekben”. Azt gondolom ugyanis, hogy ez a mondat nőtt majdnem vaskerítéssé a nők gyülekezeti szolgálata útjában. — c) Az asszony helye a családban (férjhez menés, feleség, anya). — d) Asszonyok az életben (Tit 2,3—5; 2Tim 1,5).

5. *A katolikus levelek idevágó tanítása után „Összefoglalás”-sal* fejeződik be a professzornő könyve. Ebből az utóbbiból idézem: „Elsősorban nem a férfit és a nőt szólítja meg az Újszövetség, hanem az egyházat, amelynek tagjai férfiak és nők”. — „Az egyház küldetésének részese az egyház minden tagja”.

A kereken 300 oldalnyi munkát gazdag jegyzetanyag, irodalmi tájékoztató és névmutató zárja. Külön-külön mindkét kötetében.

Szabó Gyula

Az igehírdető műhelye

Böjti alternatívák

Igehirdetés-sorozat

Az utak a keresztnél válnak el... S mindig is ott váltak el. Már akkor is, amikor még csak beszélt róla a Mester. Amikor még csak tanítványait készítette elő mindarra, ami reá vár, s amivel tanítványainak is számolniuk kell. Türelmes szeretettel, felelős szeretettel, s milyen sokszor: meg nem értett szeretettel tanította, oktatta őket.

Ott válnak el az utak, ahol az egyik megtépi köntösét, s megbotránkozik; a másik gúnyolódik és a józan észre vagy ideákra hivatkozik, a harmadik meg így szól: „Jézus, emlékezzél meg rólam, amikor eljössz királyságodba!” A keresztt elválaszt.

A keresztt mégis összeköt. Sziklák és szívek indulnak, válaszfalak omolnak. A keresztt alatt kéz kézre, szív szívre talál. Urunk bennünket kereső szeretete eléri szívünket. Önző életünket mások felé nyitja, bűneink bilincseit oldja, szeretetével szeretetre indít.

A keresztt döntésre hív! Megtérésre hív. Igaz önismeretre és Istenismeretre indít. Választ vár. Hallgatni nem lehet. Szólni és mozdulni kell! Bárcsak ezeken a böjti estéken megéreznénk Urunk sürgető és választ váró szeretetét, s kérdéseire, követésre hívó szavára nemcsak szavainkkal, de egész életünkkel adnánk választ!

Ha az előttünk álló alternatívákra keressük, s a Mestertől — jó tanítvány módján — kérjük és elfogadjuk a választ, ne feledjük, hogy az Igazság sokszor a mélyben van (P. Tillich). S feltáruhat előttünk Isten szeretetének titka: jobban megismerjük Öt magát, Jézust, aki „élte életünknek, halálunknak halála”; aki hitet vár tőlünk; aki az események Uraként, de a mennyei Atya akaratának engedelmeskedve ment a keresztre. Így végezte el a nagy munkát, teljesítette be, juttatta célhoz Isten szeretetét.

Hít vagy közöny

Jn 20, 31

Hogyan nézünk Jézus kereszttjére? — ezen az estén ez a kérdés szegeződik nekünk. Hittel vagy közönyösen, vagy éppen értetlenül, ellenszegülve? Micsoda kérdés ez?! Bántó, irritáló! Hiszen itt vagyunk, hallgatjuk, rá gondolunk, emlékezünk, megsíratjuk. Hogyan is néznénk hát rá másként, mint hittel — természetesen. Vigyázat, ez farizeusi röpöszt! S mielőtt a kérdéssel, ezzel az alternatívával megbántott önértetünket szekerébe fogná a sátán és leghűbb inasa, hiú ó-emberünk, figyeljünk Isten igéjének tanítására, készen a bűnbánatra, önkritikára, megtérésre.

Hogy jól értjük, milyen komoly kérdésre kell feleletet adnunk, keressük először erre a választ: mit is jelent az, hogy hiszünk Jézus Krisztusban. A bőség zavara, a gazdagság ejt gondolkodóba. Ahány helyzete

életünknek, annyiféleképpen fogalmazhatjuk meg. Mint Dsida Jenő ólomkarikás, szürke, s kívülről nézve titkait rejtő templomablaka (Templomablak c. vers). Belülről nézve szikrázik, fénylik, áradnak színei, lelkesítenek, békítenek... Luther azt hangsúlyozta, hogy a hit lényege az, hogy Isten szeretete meggyőzött: bízhatom benne. De bízvást hozzátehetjük: ha bánatom van, vigasztal; ha összetörtem, felelem; ha utamat tévesztetem, utat ad lábam alá; ha büszke és elbizakodott vagyok, fegyelmez, kiigazít.

Most mégis tegyük fel így a kérdést: a böjti útját járó, keresztre feszített Jézusra nézve, mit jelent, hogyan fogalmazhatom meg, hogy hittel nézek rá?

Segíthet, ha arra keresünk először eligazítást, mit nem jelent ez. A keresztre feszített Jézusra hittel nézni nem részvétet jelent. — Sok falusi gyülekezetünkben él még az a szokás, hogy a nagypénteki istentiszteletre, legalábbis az asszonyoknak feketében illik menni. Ezzel is meg kell mutatni a gyászt, a részvétet. Szép szokás, kifejez valamit? Eredetében, egyesek kegyességében bizonyosan sokat jelent. De mint minden szokást, ez is fenyegeti és elérte az a veszély, hogy formalitássá silányult. A nagypénteki fekete, a nagypénteki részvét még nem hit!

Nem hit a pusztá ismeret! Van-e olyan része az evangéliumoknak, amit annyira ismernénk, mint a szenvedéstörténetet? Alig hihetem. Mégis sokszor meglegésznünk vele; nemcsak gyülekezetünk tagjai, de mi magunk a lelkészi munkában is: gyermekek tanításában, böjti alkalmainkon. Hangsúlyoznunk kell: kell az ismeret, de az még nem hit! Hát hitnek nevezhetjük-e a sokszor a pogány bálványozáshoz hasonlóvá vált, formalitássá vált nagypénteki divat-úrvacsorázást? Szörnyű még kimondani is, leírni is. Mi tudjuk, mit jelent a nagypéntek! A kötelező evangélikus úrvacsorai alkalmat! Igen, így mondták egyszer nekem.

Hát akkor mi a hit a keresztt alatt? Sok magyarázkodás, bölcsekedés helyett csak egyetlen szó: énértem! S ami hozzákapcsolódik: miattam! Sőt! Általam! Idézhethük böjti (énekünk) énekeink szívből jövő vallomásokat tevő sorait: „...gúnyt s halált, Uram, Szenvedtél énértem. Oka annak én vagyok...” (181. 3.) „Hittel nézek keresztfára, Údvözítő Jézusom, Érttem mentél Golgotára...” (183. 1.) Bárcsak szívből vallanánk Pál apostollal együtt: „a bűnösök közül az első én vagyok” (1Tim 1,13). S ugye nem természetes, ha tananyagból Isten Lelke erejével vallomássá válik a Kis Káté mondata: „az én Uram... megszabadított és magáévá tett, nem arannyal, sem ezüsttel, hanem szent és drága vérével, ártatlan szenvedésével és halálával...”

Ha így születnek szánkon és szívünkben a vallomások kereszt alatt, akkor nézünk hittel rá; és érezzük, hogy ez nem „természetes”.

A hit, a miénk is, mindig harcban születik! S nem is mi vívjuk ebben a harcban a legnagyobb ütközetet, hanem Ó! Igen, ő, akire most úgy nézünk, mint megfeszítettre. Imádságával, szenvedésével, halálával harcolt a mi hitünkért is, ahogy Péternek mondta: „...imádkoztam érte, hogy el ne fogyatkozzék a hited: azért, ma is majd megtérsz, erősítsd atyádfiait.” (Lk 22,32) S harcol értünk ma is, amikor igéjét hirdetteti, az apostoli bizonyosságtételre épített egyházát ma is megtartja, gondozza, vadhajtásait nyesegeti, bűneit megbocsátja, s hatalmassá teszi ma is szavát. Minden egyes prédikáció harc értünk, hitünkért. Testvérek hívó szava, ezek az esték, az úrvacsora mind-mind harc hitünkért.

S Urunk ebben a harcban nekünk is feladatokat ad. Hallgassuk és tartsuk meg szavát, becsüljük meg ajándékait. Nekünk magunknak is harcolnunk kell. Szép ez a harc, s Jézussal mindig győztes. S földi éle-

tünk minden percét végigkísérő feszültségben, a hitünkért való harcban, igéjével szánkba adja a jó imádság szavait: „hiszek, segíts hitelenségemen!” (Mk 7,24) S ha ebben a harcban vele győzhetünk, s az ő győzelmének részesei lehetünk, hogyan is lehet „természetes...”

A hit és élet elválaszthatatlan. Isten akaratából össze van forró szeretetével forrasztva. Pislákoló hitünk az örökélet fényében fürdik, s onnan kapja világosságát. De itt a keresztnél, a mindhalálíig engedelmes Jézus Krisztusra nézve, kitörölhetetlenül eszünkbe jut az is, hogy a hitnek evilági életünkben kell gyümölcseit teremnie. S ha farizeusi sértettséggel vágtuk rá: természetesen hittel nézünk rá — gondolkodjunk csak el. Mit mond Urunk? „Miért mondjátok: Uram, Uram, ha nem tettétek, amit mondom!” S vádlóan juthatnak eszünkbe példázatai — pl. a sziklára épített házé —, vagy a sokat emlegetett mondat Jakab apostol leveléből, a cselekedetek nélkül halott hitről. Igen, itt a keresztnél vádolnak mulasztásaink, elszalasztott alkalmak, s megtett gonoszságok fejünkre olvastatnak.

János evangélista ezen a helyen az evangélium céljáról beszél. Azért hangzik az evangélium, hogy a Jézus Krisztusban való hitre jutva igaz életünk legyen. Szeretetlenben való életünk, az örökélet reménységében élt életünk.

S ma is, az előttünk levő alkalmakon is azért szól az evangélium, hogy Jézus Krisztus kereszttjére valóban hittel nézzünk, s a figyelmeztető kérdést hallva, sértődöttség helyett így szóljunk: „hiszek, segíts hitelenségemen!”

Események ura vagy kiszolgáltatója

Mt 16,21—23

.....
Valaki ballag a hegyen,
hűs homlokáról fény sugárik
s szemét lehunyja: — úgy legyen!

.....
Valaki lépked, felfelé tart.
Bozót közt vig madársereg.
Valaki lassan felfelé tart.
Tövisről vérharmat csepeg.

.....
Valaki fel, a csucs felé tart,
hogy önmagát feszítse meg.

Dsida Jenő a költészet nyelvén és szépségével így válaszol „Út a kálváriára” c. versében arra a következő böjti kérdéseinkre, alternatíváinkra, hogy Ura vagy kiszolgáltatója volt-e Jézus Urunk mindannak, ami vele történt. Itt is más a látszat, s más a hitünk szerinti igazság. Azért figyelünk most Isten igéjére, hogy ebben a dilemmában eligazítást kapjunk.

Aki hittel néz a keresztre, az egész szenvedéstörténetre, de még előbbre mehetünk: Urunk egész földi életére, látja és tudja, hogy Ő nem az események tehetetlen, gyenge, akarat nélküli bábjaként ment a keresztre. Jézus-képünk igazabb, s ami a lényeg, biblikusabb lesz, ha így

fogalmazunk: *Ura volt az eseményeknek*. Mindaz, ami vele történt, be-
leegyezésével és úgy következett be, hogy előre tudta, mi vár rá.

Nagy hatása volt ennek, hiszen az evangéliumok — Jánosé, igaz, nem — beszámolnak arról, hogy a Mester előre szóló tanítványainak szenvedéséről, haláláról és feltámadásáról. Ez a mostani rövid szakaszunk éppen az első ilyen eseményt mondja el. Eddig még nem beszélt róla, de most, amikor Péter a többiek nevében is a nagy felismerést mondja — „Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia” —, beavatja őket Isten terveibe.

Igaz, hogy először beszél az előtte álló útról, de nem először dönt mellette. Gondoljunk csak arra, hogy a megkísértés története az evangéliumok elején szól arról, hogy Urunk tudatosan lépett arra az útra, amelyen mindhalálig járt. A kísértést legyőzte, hogy az történjék, ami Isten akarata, és nem az, ami a sátáné. Hát ki lenne akkor az Úr?!

Megdöbbenő, hogy ebben az előbb olvasott eseményben ugyanaz a Péter, aki éppen vallást tett, keresztezni akarja Isten útjait. Ebben a helyzetben is látszólag Péter az, aki jobban „akar vigyázni” Mesterére, mint az saját magára. Az ő tanítványi elképzeléseibe, várakozásaiba nem fért bele, hogy az élő Isten Fia, a Krisztus, a Messiás úgy járja végig az utat, hogy nem uralkodni akar, hanem szolgálni, életét, önmagát odaadni.

Idézzük fel a jól ismert történetet Jézus megkísértéséről. Ott a sátán a különféle ajánlatokkal el akarja a nyilvános működésére felkészülő Jézust téríteni a rá váró útról. Ő legyőzi a kísértést, s látszólag kiszolgáltatja ezzel magát. Ahelyett, hogy a politikai, királyi, uralkodói hatalmat választaná, Jeruzsálembe kell mennie, szenvednie kell, emberek kezébe kell adatnia, meg kell öletnie... De aki hittel néz Jézus útjára, tudja, hogy nem gyenge, kiszolgáltatott, emberek és ördögi hatalmak kényére-kedvére rendelt, hanem erős, rendíthetetlen, hatalmas volt — a szeretetben, az önfeláldozásban, a szolgálatban.

Az utóbbi időben gyakran felvetődik az a gondolat még teológusok körében is, hogy a passiónak, a szenvedéstörténetnek nem Jézus a főszereplője, hanem Judás. Ő volt a kezdeményező, az irányító, s azért árulta el Jézust, mert ő meg gyenge és határozatlan lett volna. Judás kiszolgáltatta Urát, hogy rákényszerítse az ellenállásra, a messiási harc megindítására. (Még az olyan széleskörben is ismertté vált feldolgozások is ezt a felfogást sugallják, mint a „Jesus Christ Superstar” c. rock-opera; ebben egyébként egy helyen Judás Jézust így nevezi: A jadid, fadid, mandarin.) Ezek szerint Jézus a kiszolgáltatott. Úr-voltának ábrándja is szertefoszlott már tanítványaiban. Hát próbáljuk meg az utolsó, kényszerítő lehetőséget, a veszélyhelyzetben talán mássá lesz — gondolja Judás. (Itt valóban csak így zárójelben említtem meg Nietzsche engesztelhetetlen gyűlöletét a „gyenge” Jézus ellen, aki — ahogy ő állítja — még követőit is nyomorultt bábokká tette.)

Amivel nem számoltak Péter és Judás, és nem számolnak azok sem, akik ebben a böjti alternatívában a másodikra bólintanak, ami miatt nem a kísértő volt a győztes, hogy Jézus Krisztus, az élő Isten Fia nem volt senkinek és semminek kiszolgáltatva, hanem azonosult mennyei Atyja akaratával, embermentő szeretetével, bűnösen könyörülő irtalmával, s úgy tett, szólt, élt és halt — s később: támadott fel — ahogy ennek történnie „kellett”. Ez a „kell” nem a rabság kell-je, nem a bűn kell-je, nem a hatalom vágyának és megtartásának kell-je, hanem Isten akaratáé, aki azt akarja, hogy „minden ember megtérjen és éljen.”

S ma Jézus Krisztus egyháza? Ugye, hányszor lett kiszolgáltatottá különféle hatalmak kezében, s hányszor lett kiszolgálójává azoknak. Meg-

áldott fegyverek, „megideologizált” sőt szentesített gyűlölet, az egyházi hatalom vágya hányszor tette — nem, nem úrrá, hanem kiszolgáltatottá Jézus népet.

Ez a jézusi, böjti alternatíva a miénk is! S csak akkor léphetünk Urunk nyomába örömmel, szívvel, követésre kész lélekkel, szolgáló szeretetben, békítve és békeiséget munkálva, ha az alternatívában „Isten szerint gondolkozva” elfogadjuk, hogy az események Ura a miénk is legyen.

Engedelmesség vagy gyengeség

Lk 22,42

Mi történt? Az utolsó órán elfogyott az erő? Bizonytalanná lett volna a Mester, hogy jó úton járt? Tudjuk, hogy nem így történt. Ez nem a gyengeség órája, hanem az ember Jézus nagy harca azért a bizonyosságért, hogy ami rá vár, Isten akarata. Aki úgy érzi, teológusok bölcselkedése az, hogy Jézus Krisztus „valóságos Isten és valóságos ember”, nézzen a Gecsemáné-kertben vívódó, gyöttrődő, angyali megerősítésre szoruló názareti Jézusra: Ember. Így ember, s testvérem, társam, akinek haláláig való engedelmessége, kísértést legyőzött hűsége erőforrás, vigasztalás nekem is. Megharcolt, megküzdött, hogy „Istennek engedjen inkább, mint embereknek...”

Ezen a végső harcon is erős. Mint régen, mint eddig máskor is. Erős, hatalmas szóval tanított, hirdette Isten országának testet-lelket örvendeztető evangéliumát. Úgy tanított, mint akinek hatalma van, nem gyenge, bizonytalan trombitászó, de fényesen zengő kürt harsant, ha köréje ültek szomjas szívű emberek, akár a mezőn, akár a hegyen, a tóparton, Kapernaumban, mindenütt.

Erős volt, mikor gyógyított, amikor halottakat támasztott fel. Megkötött nyelvek, lezárt szemek, görcsbe merevült izmok és inak nyíltak és mozdultak, arcot-testet csúfító fekélyek lehulltak egy szavára. Előjött Lázár, felkelt Jairus leánya, nem gyászolt tovább a naini ifjú anyja, mert Ő szólt. Mammonjába szerelmes, bezárt szívű Lévi hogyan állt fel, támadt új életre, mutatván, hogy a „kövekből is tud fiakat támasztani”, tanítványt formálni.

Erős volt és hatalmas a kísértő elleni harcban, az ördög munkáinak rombolásában...

S most sem futamodott meg, hanem engedelmeskedett. A gyengeség az önmaga védelme helyett azt az utat folytatta, amelyen eddig is járt. Hányszor kezdte így tanítását: „Ámen, ámen mondom nektek = bizony, bizony mondom nektek...” Istennel megbeszélve, imádságában áttusakodva és bizonyosságra jutva az imádság befejező szavával azonnal emberek felé fordulva szólt. Urunk számára itt, a Gecsemánéban, de sok más alkalommal is az imádság órája az erőgyűjtés, az „eligazítás” órája. És nem csak saját maga számára nyert bizonyosságot, hanem az engedelmesség vagy gyengeség alternatívájában jól dönteni is tanítja tanítványait, akik a gyengeségtől, kiúttalanságtól, szomorúságtól elaludtak. „Keljetek fel, és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne esetek!”

De Urunknak ez a gyöttrődése, vívódása is az Isten ígéje iránti engedelmesség gyümölcse. Proféciaák jövendölése és ígérete valósul meg. Ezsaiás így jövendölt a „félreismert Szolgáról”: „Eredményes lesz szolgálómunkája, (magasra emelkedik, igen hatalmas lesz).

Sokan csak iszonyodtak tőle,
annyira torz, nem emberi volt külseje,
emberhez nem méltó volt alakja.
De bámulatba ejt majd sok népet,..." (Ézs 52,13—15a)

Azért győzelmes ez a harc ezen a gecsemánéi éjszakán, mert aból a forrásból adatott hozzá az erő, amely soha el nem apad. Isten szeretetének csodálatosan megtartó, bizonyosságra vezető hatalma és az a felismerés teszi győzelmessé, hogy *Isten akarata mindig emberközpontú*. Nem atyai szívének fájdalma, nem az egyszülött Fiú gyötrelme a fontos a számára, hanem csak a mi életünk. Ebben az engedelmességben az erős isteni szeretet győzött; és így lesz forrása, tápláló ereje, megtartó hatalma a mi harcainknak és győzelmeinknek.

Urunk imádsága Isten előtti őszintesége is felszabadít bennünket. Előtte bátran megvallhatjuk kétségeinket, vívódásainkat, félelmeinket. És Ő megáldhatja és meghallgathatja imádságunkat úgy, hogy a valómástétel órája a döntés alkalmává lesz, ahogyan az Jézus imádságában is történt. Ha így tudunk mi is imádkozni, akkor lehetőséget kapunk félelmeink és gyengeségünk szégyenkezés nélküli bevallására, de ugyanakkor bizonyosságot nyerhetünk afelől is, hogy Isten akarata mindig jó, *minden ember javát munkálja*, és ebben a munkában elsősorban egyháza népét akarja felhasználni.

Következő lépéseink, hitünk és életünk holnapja kerül ebben az imádságban Isten színe elé. Egyházunk és gyülekezeteink életéről való elképzeléseink is odakerülnek Isten szándékainak és terveinek mércéje alá. Az Ő akarata, szándéka mindig az élet: emberek boldogulása, kisebb-nagyobb közösségek szép, örömteli élete, és mindannyiunk üdvössége.

Ha ezt nemcsak tudjuk, de megélni is akarjuk, újra és újra imádkoznunk kell, „ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied.”

Jézusnak az imádságban megvívott győztes harca a kezdete az utolsó óráknak, a teljes engedelmességnek. És minden, ami ezután történik azt igazolja, hogy ez a harca valóban győzelmes volt, és az előtte nyíló utak közül az engedelmesség útját: a Golgotára vezető utat választotta.

Vajon mi meddig jutunk ezen az úton? — Eljutunk-e addig, hogy bevalljuk Istennek bizonytalanságunkat? — Eljutunk-e addig, hogy tőle kérjünk kétségeinkben eligazítást? — Eljutunk-e addig, hogy elfogadjuk Isten szándékát? — És végül eljutunk-e addig, hogy Isten szándékának elfogadása életünkben cselekedetté váljék?

Amikor Jézus arra hív, hogy őt kövessük, híveit nem emeli át a mennyországba, hanem a maga nyomában az engedelmességnek arra az útjára hív bennünket, amelynek győzelmes stációi után ő maga vár bennünket az atyai ház kapujában.

Beteljesülés vagy kudarc

Jn 19,28—30

Sokan voltak a kereszt körül, és mindannyian azt mondták, hogy vége. Nincs tovább, le van zárva, le lehet zárni az ügyet. Bizonyára Pilátus is így vélekedett. Ő nem akarta, hogy ez történjék, nem akarta, hogy ez a názáreti Jézus népe vezetőinek gyűlölete, féltékenysége miatt gyalázatos módon pusztuljon el. Bizonyára szívesebben látta volna Ba-

rabást a kivégzettek között, arról tudta, hogy bűnös, hogy lázadó. Mégis milyen kellemetlen helyzetbe került miatta. Ezek az elfogult tanácsbeliek, főpapok meg a többiek milyen veszélybe sodorhatták volna politikai karrierjét; majdhogynem megvádolták a császár iránti hűtlenséggel, pedig azt a caesar nem bocsátotta volna meg. Igaz, nem egészen nyugodtan, de nagyon megkönnyebbülten zárhatja le az ügyet, ad acta teheti, végre — vége.

Így vélekedett a nagytanács, a halálos ítéletet kimondók, de bizonyára a felizgatott tömeg is. Elmúlt a veszély. Nem terjeszti gondolatait, nem izgat többé, mert „méltó helyére” jutott. Egyesek még nyugtalanok, izgatja őket a holttest, nehogy a tanítványok ellophassák, hát őriztetik a sirt. De páskáünnepi áhítatukat már bizonyára nem zavarja ennek a „nyomasztó ügynek” a felelőssége, hiszen a bűnös elnyerte az őt megillető büntetést, s megkönnyebbülten gondolhatják, végre — vége.

Ha nem is megkönnyebbülten, felszabadultan, hanem összetörtén és vigasztalhatatlanul, sőt a csúfos kudarc szégyenkezésével, de a tanítványok is így gondolták: vége. Mennyi reménységnek, tervezgetésnek, hitnek vetett véget a kereszt. Hogy várták pedig az utolsó pillanatig, hogy másként lesz. De hiába. Szép volt az a három év, amit a Mesterrel tölthettünk, de a kereszt most arra kényszerít, hogy leszámoljunk az álmokkal. Elmúlt, vége. Milyen rezignációval fogalmazzák ezt meg az emmausi tanítványok: „Pedig mi abban reménykedtünk, hogy ő fogja megváltani Izráelt!” (Lk 24,21)

De mit mond ő maga? Halála percében, mielőtt lehajtotta fejét, azt mondja, hogy vége? Nem, egészen mást mond. „Elvégeztetett”, célhoz ért, beteljesedett. Nem kudarc ez, hanem elvégzett szolgálat. Az engedelmes Fiú „jelenti” Atyjának, hogy elvégeztem. Úgy, ahogyan te akartad, ahogyan „teelőtted kedves volt”. Abban a szóban, amit Urunk a keresztén mond, az is benne van, hogy „értelmet nyert, tartalmat kapott”. Mindezt együtt mondja. Ő, aki megkísértett emberként, de mindvégig engedelmes Fiúként járta végig az utat egészen a keresztségig, így látja.

Mindent elvégzett, mindent megtett, minden Írás és jövendölés értelmet nyert, valóra vált, Istennek minden terve célhoz ért. Itt a keresztszen ezért mondja, hogy elvégeztetett. Ez nem a kudarc szava, nem a lemondásé, a csalódásé, hanem a célhoz ért szeretet, elvégzett szolgálat szava.

Több érdekességnél az, amit egy angol írásmagyarázó (W. Barclay) ezen a helyen mond János evangéliumának magyarázatában. Azt mondja, hogy az a szó, amelyet így fordítunk: „Lehajtotta fejét”, azt is jelenti, olyan értelemmel is gazdagabb az eredetiben, hogy mintegy „jól végzett munka után lepihen”. Az evangélium félreérthetetlenül és világosan hirdeti azt, hogy Jézus Krisztus halálával minden próféta jövendölés beteljesedett. Minden elvégeztetett, amit Isten tervezett és készített a tőle búne miatt elszakadt emberiség megmentésére. Az Édenből kiűzött ember visszatérhet az atyai szív melegébe.

Most teljesedett be az a legelső ígélet is, a protoevangélium, amely azonnal felcsendült az ítélet kihirdetésekor. A keresztszen igaz az is, hogy a kigyó az asszonytól született Fiú sarkába mart, de igaz, hogy Ő meg annak fejére tapos. Beteljesedtek mindazok az ígéletek, amelyeket „próféták által szolt régen néked az Isten”. Mindaz, amit a szenvedő Szolgáról, a kínzást némán tűró Báránnyról hirdettek Isten emberei. Benne célhoz ért minden áldozat. Nincs szükség többé más áldozatra. Nincs szükség a marokra fogott izsóp-kötegre, amellyel első alkalommal a Nagy Szabadulás éjszakáján hintették a páskabárány vérét ajtófélfáikra Izráel

népének fiai Egyiptomban. Itt az egyetlen, tökéletes, teljes szabadulást kínáló áldozat. Elvégezte, beteljesítette a Bárány, amikor önmagát adta oda az egész világ bűnéért. Azért, hogy visszaédesgesse a mennyei Atyához az elszéledt gyermekeit.

Vajon mi, Jézus mai népe, hogyan állunk a kereszttel? Mert csak akkor valljuk beteljesülésnek és nem kudarcnak Urunk halálát, ha a belőle áradó erővel és szeretettel, válaszfalakat, gyűlölködést pusztító és megbékélést munkáló tanítványi étellel teszünk vallomást. Ma minden eddiginél fontosabb a szóval és étellel való bizonyoságtétel. Hiszen hiába mondom szóval, hogy hiszem, hogy ez a Jézus Krisztus az én Uram és Megváltóm, aki ártatlan szenvedésével és halálával engem magáévá tett, benne célhoz ért Isten mentő szeretete, ha én nem tanúsítom megújult, szolgáló étellel ezt. És miközben azt állítja Jézus egyháza, hogy nem kudarc volt a kereszttel, életével azt mutatja, hogy megakadt, útközben célt tévesztett Isten szeretete. Ha ebben az alternatívában úgy válaszolunk, hogy hisszük, Urunk halála beteljesülés volt, nekünk kell és szabad elsőként megmutatni, hogy ez a szeretet ma is erős és „sikeres”.

Az ötödik evangélistának nevezett nagy zeneszerző, J. S. Bach János-passiójában csodálatos ívelésű alt ária „értelmezi” Jézus halálát. Ez is hirdeti a nagy igazságot. Az ária szomorú-fájdalmas első része után felcsendül a híradás: „Elvégeztetett — Juda hőse győzött már!”

Fel, Isten népe, ételleddel tanúsítsd Urad győzelmét! Azt, hogy bennünk is — Isten- és emberszeretetünkben — célhoz ért az Ő szeretete!

Győzelem vagy vereség

1 Kor 15,54—57

Bőjti alternatívákban kerestük az igazságot, az eligazítást, a biblikus választ. Abban a reménységben tettük ezt, hogy nem emberi bölcselkedés az, amit teszünk, hanem Isten igéjének üzenetét keressük és kapjuk. Azzal a szándékkal tettük ezt, hogy nemcsak elméleti igazságot ismerünk fel, hanem az egyik legdöntőbb újtestamentumi üzenetet is felismerjük és elfogadjuk; egész életünk megváltozik, meg kell változnia — hiszen éppen ez ennek az üzenetnek a lényege — ha Urunknak valljuk Jézust.

Most Isten választ hallgatjuk, az Ő döntésére figyelünk. Isten eddig sem volt néma, néhányszor már „nyilatkozott”. Jézus megkeresztelésekor és később, a megdicsőülés hegyén is hangzott a mennyei szózat: „Ez az én szeretett Fiam, őt hallgassátok!” Az imádság óráin, a kísértésekkel vívódó Jézus számára eddig is sokszor adott választ. De ilyen választ még nem adott! Ez a válasz: húsvét! A teljes győzelem, a minden emberi értelmet meghaladó és minden emberi reménységet túlszárnyaló valóság.

Eddig így nem szóltunk róla. De kimondatlanul mégis minden eddigi válaszunkban és döntésünkben, igenjeinkben és nemjeinkben ott volt, ott van húsvét. Annak a Jézusnak a keresztyére nézünk, aki feltámadott. Húsvét fénye, dicsősége hull a bőjti útra, és most már mindörökké szétszakíthatatlan és egy lélegzettel mondott az apostolok boldog felismerése: „Meghalt bűneinkért és feltámadott megigazulásunkra!” Ha Jézus Urunk keresztyéről szolunk, húsvét fényében és hitével szolunk, ha húsvétról beszélünk, a kereszttel is látjuk. Különben meghamisítanánk az

evangéliumot, mert elválaszthatatlan ez a kettő. Pál apostol ezt így fogalmazza meg a Filippi levél Krisztus-himnuszában:

„Megalázta magát, és engedelmessé lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig.

Ezért fel is magasztalta őt az Isten mindenek fölé. Ezért kapcsoljuk össze most mi is, és válaszolunk mai alternatívánkra így: Jézus Krisztus halála és feltámadása győzelem. És keressük arra is a választ, hogy mit jelent ez nekünk!

Jézus Krisztus halála és feltámadása győzelem a bűn felett. — Ennek a győzelmes harcnak a csodálatos, ellenállhatatlan fegyvere a bűnbocsánat. (Illyés Gy. így ír: Resszkess ellenem, / szörnyű a fegyverem: / megbocsátok! / Isten nem békélt meg a bűnnel, de Jézusért megbocsát a bűnösnek. Így mondjuk gyakran az úrvacsorai liturgiánkban: „Szent vagy Urunk, és nagy a te igalmad. Elítéled a bűnt, de életedet adtad értünk bűnösökért...” Ő betöltötte szeretetével a törvényt, és ezért mi kapunk bocsánatot. Benne, aki élete odaadásával eleget tett a törvény követelésének, békességünk van Istennel és egymással. Feltétel nélkül megbocsát Jézusért. Ez az Ő ereje. — Bűnbocsátó szeretetének jele az is, hogy Jézus Krisztus nem ítéletre támadt fel. Pedig hogy megrémültek a tanítványok ettől húsvét reggelén! Azt gondolták, minden kishitűségüket, reménytelenségüket és engedetlenségüket számon kéri rajtuk és megbünteti a Feltámadott; mert ha feltámadott, az feltétlenül az ítélet kezdetét jelenti. Mégsem így történt, és boldog felismerésüket fogalmazza meg így: megigazulásunkra támadt fel! — Bűnökön aratott győzelmével bennünket is harcba hív Urunk. Akik hisznek Őbenne, aki a bűn életet nyomorító hatalmánál is erősebb Vitéz, hogyan is élhetnek bűnökkel megbékélten? Őnzés, gyűlölködés, erkölcstelenségek, családok és népek életét nyomorító békétlenség! — mennyi feladat, mennyi szolgálat. A Feltámadott ereje munkálkodik bennünk és rajtunk keresztül is, hogy sokak számára lehessünk tanúi és eszközei az ő bűnökön aratott győzelmének!

Jézus Krisztus halála és feltámadása győzelem a halál felett! — Nem a halálé, a siré, a gyászé az utolsó szó! Az Élet az erősebb! Hallja meg mindenki, aki félelemben és reménytelenségben él, a Feltámadott az erősebb! Értse meg mindenki, akit megbénított a halál közelsége, hogy Jézusé a diadal! Ne féljen, aki fél, mert az ő győzelme bennünket ment meg! D. Bonhoefferől jegyezték fel: amikor kivégzése előtt felhangzott a parancs, „Felkészülni!”, így szólt cellatársaihoz, barátaihoz: „Ez a vég — számomra az élet kezdete!”. Ilyen erőt nem ad illúzió, ilyen vallo-más nem születhet hamis reménységből; a Feltámadott ma is így vigasztal. S bizony, hányszor szükségünk van az Ő vigasztalására! Mert igaz ugyan, hogy a hitvallás szavaival elmondjuk, énekekben olvassuk és énekeljük, hogy Jézus legyőzte a halált, de ha ránk néz bénító tekintetével, vagy közelünkben arat, olyan hamar elfogy az erő, megrendül a bizalom, megszágyenül a reménység. A Feltámadott segítségünkre siet és bátorít. A súlyos beteg Zelk Zoltán írta ezt: „Mert így igaz” c. versében:

„Barátaim azt hiszik, hogy fekszem,
nem tudják, már járni tanulok
megadóan, Isten oldalán.”

Igen, csak azért szólhatunk így, azért reménykedhetünk így, azért vigasztalhatunk és vigasztaltatunk így, „mert így igaz”: Jézus Krisztus legyőzte a halált! És az Élő az élet pártjára és szolgálatába állít bennünket. Az a csodálatos feladatunk, hogy mindig az élet javára dönt-

sünk, mindenféle helyzetben! Mindig a békében, igazságosságban, megelégedésben kiteljesedő élet javára!

„ Jézus Krisztus keresztje és feltámadása a mi végső győzelmünk ígérete is. Őerte élhetünk reménységben, tőle kapott erővel harcolva a halál és bűn hatalma ellen, soha fel nem adva ezt a harcot; a végső győzelem, az üdvösség felől hull fény ezekre a küzdelmeinkre. Őerte járhatjuk végig az utat, még ha meg-megbotolva, időnként elesve, kudarcokat szenvedve is, de a kudarcokba soha bele nem nyugodva. Őerte és az Ő erejével kelünk harcba minden gonoszság és pusztító erő ellen; lépünk sorompóba, ahol embertársak élete és boldogulása van veszélyben. Ezen az úton vezet bennünket a Feltámadott. Ezen az úton járt előttünk, és ezen az úton hív követésére bennünket. És ennek az útnak a végén lesz „teljes a diadal a halál fölött!”

„Mert az égi utnak elve:
kuszva, vérzón, énekelve,
portól, sártól piszkosan
menni mindig, biztosan . . .
S kopjék térdig bár a lábam
tudom, az ég kapujában
utólérlek, Krisztusom!”

(Dsidra J.: Húsvéti ének az üres sziklasír mellett)

*

Ezekkel a böjti alternatívákra választ adó döntéseinkkel arra is válaszoltunk, kinek tartjuk Jézus Krisztust. S itt nincs alternatíva, a kötőszó nem a „vagy-vagy”, hanem az „és”. Jézus Krisztus *Úr és Szolga!* Ezt ismertük fel, erről a felismerésünkről teszünk bizonyosságot, és őt követjük.

Intézés János

HÁLÁT ADNI ÉS SZÉTOSZTANI

Jn 6, 1—15

Csak az tudja, mi a kenyér, aki már éhezett valaha.

Önöknek talán 1917 tele jut az eszükbe. Vagy 1945. Anyám elmondta, hogy amikor terhes volt velem, egész idő alatt egyszer sikerült egyetlenegy tojást kapnia.

Az éhség nekünk ma már nem probléma.

Csakhogy: *ki adta meg ennek a csodának az árát?*

Kétségtelenül azok az országok, amelyeknek nyersanyagai a mi jólétünk alapjává lettek, amelyek a hatalom jelenlegi eloszlása és a világ-kereskedelem rendszere következtében egyre szegényebbé lesznek, miközben mi egyre inkább meggazdagszunk, s amelyeket nagyvonalúan és leereszkedően „fejlődő országok”-nak nevezünk. Azok az országok, amelyekben az éhség az emberek mindennapos kísérője, amelyekben hatszázmillióan támolynognak az éhhalál szélén, amelyekben a 15 éven aluli gyerekeknek több mint a fele gyógyíthatatlanul fehérjehiányban szenved. Jóllakottságunk árát azok az országok adják meg, amelyekben

másodpercenként éhenhal valaki — ez alatt a prédikáció alatt 1200 ember!

Szakértők egybehangzóan tanúsítják: mindenkinek jutna elegendő táplálék ezen a földön, nem kellene éhségnek lennie, ha az élelmiszer-és energiaelosztás igazságos és egyenlő lenne.

Íme János evangéliumából a megelégités története, amint intésként és bűnbánatra hívóan közibékn robban.

Fülöp futó becslése szerint egyáltalán nem oldható meg az éhezõ ötezer férfi problémája (a nõket-gyerekeket hozzájuk sem számítva, mert õk akkoriban nemigen számítottak). Kétszáz dénár akkora summa, amekkorát egy szegény halász életében nem látott egycsomóban.

Ezután azonban Jézus cselekszik. *Hálát ad Istennek, elosztja, ami van*, és kap mindenki, amennyi jólesik. Ő maga és a tanítványok semmit sem tartanak meg maguknak. Nem gazdagszanak mások rovására. Elosztja Isten nevében, ami van, s mindenkinek jut elég.

Mennyire másképp cselekszünk mi, akik az ő nevét viseljük! Mi önmagunkat gazdagítjuk, s a végén nem jut.

Jézusnak ez a cselekvése az első keresztyének számára *jel* volt. Arra utalt: ott, ahol Isten ajándékaént fogadják, ami az élethez szükséges s azt megosztják és továbbadják, ott maga Isten munkálkodik. Jézusian kapni s adni tovább: ezt hagyta ő ránk!

S még marad is bőven, tizenkét kosár tanúsítja!

De mi, önmagunkat gazdagítók, *változtathatunk-e a helyzetet*, még ha szeretnénk is? Nem kötődünk-e gazdasági és társadalmi rendszerünkhöz, amelyből egyszerűen nincs kiszállás?!

Azt hiszem, először is semmi nem lehet világosabb számunkra, mint az, hogy itt Isten irgalmára és bocsánatára vagyunk utalva — de mennyire! Urunk, foglyok vagyunk. Egy rendszer foglyai. Könyörülj rajtunk!

És hogy Lelkéért és erőért kell könyörögnünk, hogy megtérjünk. Egyen-egyenként. Mégpedig egész konkrét módon. *Támogassák*, amennyire csak tudják, az éhség világméretű leküzdését! Van sok bátorító támpont. A „Kenyeret a világnak” mozgalom csöpp a tengerben, az igaz, ám kicsiségében is ígéretes, és van hatása. Még ha az emelkedő adományok németországi fejenkénti átlaga nem is éri el egy kenyér értékét...

Ne dugják be a fülüket, ha azt hallják, hogy éhség, meg hogy „Kenyeret a világnak!” Intsenek és szúrjanak csak ezek a szavak, mert vétkeseké tettük magunkat Isten teremtményeivel szemben! Önök, akiknek ínség és éhség nem ismeretlenek, s Önök, akiket mély rosszérzés fog el, látva a tömegkonzum „fogyaszd és dobd el” tékozló életstílusát, *õrizzék meg bizalmatlanságukat* és adják tovább gyermekeiknek s unokáiknak! Ne hunyjanak szemet a riasztó tény előtt: a világ kormányzatai hússzor több pénzt adnak ki gyilkos fegyverekre, mint az életet szolgáló fejlődésre! *Fogjanak gyanút* az afféle szóbeszéddel szemben, hogy „az a miénk, amit megesszünk”! Mert mind világosabban vehetjük észre, hogy ilyen szellemben kiraboljuk és megmérgezzük természetes környezetünket, az éhezõket ellenségeinkké tesszük, úgyhogy szorongás és betegségek indulnak burjánzásnak közöttünk. Angliai kutatások kimutatták, hogy az 1941—45-ös, mai mérték szerint ínséges években a gyerekek általános egészségi állapota *jobb* volt, mint ma. S egyre szembeszökõbb, hogy minél többet fogyasztunk, úgy látszik, annál éhesebbé, mohóbbá és mozdíthatatlanabbá leszünk.

S végül: mindennap újra *szegüljenek szembe a fatalizmussal*, mely szerint mindezek ellen nem érdemes küzdeni, s aki megpróbálja, fel-

öröldik benne. Azt hiszem, ez legnagyobb kísértéseink egyike. Aki így gondolkodik, remény nélkül él. Aki így gondolkozik, az nem ad az Istennek esélyt arra, hogy megindíthatja a szívünket s a keveset sokká teheti. Aki így gondolkozik, az kizárja magát Isten e földi teremtő munkájából.

Aki azt hiszi, hogy nem érdemes, az megveti azt a *jelet*, amelyet Jézus cselekvése ad, hogy ott, ahol hálával fogadnak és osztanak meg valamit — azt a keveset, ami van —, ott maga az Isten működik. Aki tékozlás ellen él, áldoz és oszt, az egy darabkán hozzájárul ahhoz, hogy a Föld, Isten teremtése, lakható maradjon kortársaink és utódaink számára. Éppen bielefeldieket kellene arra emlékeztetni, amivel Bodelschwingh atya indult: „Szedjétek össze a maradékokat...” — s hogy ebből mi lett?!

Kedves Gyülekezet, ilyen bűnbánat a feladatunk, s ezt helyettünk senki el nem végezheti. Jézus nem hagyta, hogy kenyérkirályt csináljanak belőle. Ő az önállóságunkat akarja, a szabadságunkat, emberségünket és felelősségünket abban, ahogyan bánunk e föld javaival.

Nem az a döntő életünkben, mennyit veszünk, birtokolunk, vagy produkálunk, hanem az: hogyan fogadjuk, használjuk és adjuk tovább. Jézus azt mondja: én vagyok az élet kenyere. Ő *maga*, s nem az a sok minden, amit mi annyira létfontosságúnak tartunk s amin csügg a szívünk.

Ezen, rajta, az ő Lelke szerinti cselekvésen dől el a jövőnk.

Fordította: **dr. Bodrog Miklós**

Egyháztörténeti évfordulók

Zwingli a reformátor

Halálának 450. évfordulójára

Svájc reformációja Luther irataitól nem volt független, de a lakosság lelkülete, a politikai viszonyok, és Zwingli egyénisége az ottani reformációnak más irányt és eltérő jelleget adtak.

*

Zwingli Ulrik jómódú parasztszülöktől született, 1484. január 1-én, Wildhausban. Alsóbb iskoláit Baselban és Bernben, egyetemi tanulmányait pedig Bécsben és Baselban végezte. Ez utóbbi helyen Wytenbach Tamás kiváló humanista-biblikus tudóstól jelentős hatást kapott. Ettől fogva egész életét a humanista-biblikus beállítottság jellemezte. Wytenbach hívta fel a figyelmét a Bibliára és az egyházatyákra is, és így jutott arra a meggyőződésre, hogy a skolasztika meghamisította az evangéliumot. 1506-ban magister artium és glarusi plébános lett, 1516-ban pedig Einsidelbe, a híres búcsújáráhelyre került apátsági lelképásztor-nak, majd 1519. január 1-én Zürichbe, mint káptalani lelképásztor, és itt működött haláláig.

Először humanista szellemben akarta reformálni az egyházat, főleg Erasmus hatására. Tevékenységének középpontjába azonban egyre inkább a bibliai tisztaság és egyszerűség gondolata került. Személyes életményeinek, szorgalmas önképzésének és Luther iratainak hatására egyre közelebb jutott a Bibliához. 1522-től, a böjt kérdéséből kiindulva, megkezdte harcát a fennálló egyházi rendszer ellen; 1523-ban pedig a zürichi vitatkozáson 67 tételben teljes reformátori programot adott. 1525-ben jelent meg legnagyobb, és aránylag legrendszerezesebb műve: a *Commentarius*, középpontban az úrvacsorattal.

Hatására a zürichi városi tanács gyökeresen szakított a régi egyházi renddel: semmit sem tartottak meg, ami a Bibliából egyenesen nem igazolható. Az egyházkormányzást is a városi tanács vette a kezébe. Zürich példáját az elmaradottabb őskantonok kivételével lényegében követték a svájci területek. A két csoport között annyira kiéleződtek az ellentétek, hogy elkerülhetetlen volt a fegyveres összecsapás: 1531. október 11-én — most 450 éve — a kappeli csatát elveszítették a zürichiek, és Zwingli is a csatatéren halt meg.

Zürichben a tudós Bullinger Henrik vitte tovább Zwingli örökségét.

*

Teológiájának középpontja: az abszolút predestináció; úrvacsorata és krisztológiájának jellege jelentik nemcsak sajátosságait, hanem a reformáció gazdagságának sokszínűségét is. Zwingli és Luther teológiájának egybehangolása nem sikerült; erre mutat az ún. marburgi kollokvium (1529) is.

Dr. Barcza Béla

Az Evangélikus Sajtóosztály Irattejesztésében kaphatók

Biblia — — — — —	105,— Ft
Biblia (új fordítás) — — — — —	180,— Ft
Újszövetség — — — — —	46,— Ft
Anyakönyvi kivonatok — — — — —	—,50 Ft
Kis Káté — — — — —	3,— Ft
Konfirmációi Káté — — — — —	10,— Ft
Anyakönyvi ívek — — — — —	3,20 Ft
Konfirmációi emléklap — — — — —	2,— Ft
Emléklapok — — — — —	3,— Ft
Karner: Isten, világ, felebarát — — — — —	4,— Ft
Hitvallási iratok I. — — — — —	45,— Ft
Hitvallási iratok II. — — — — —	45,— Ft
Groó: Az élet kenyeré — — — — —	5,— Ft
Úrvacsorai ostya — — — — —	6,50 Ft
Ottlyk: Istenszeretet — emberszeretet — — — — —	17,50 Ft
Nagy: Egyház a mai világban — — — — —	85,— Ft
A reformáció öröksége és kötelezése — — — — —	22,— Ft
Káldy: Új úton — — — — —	135,— Ft
Koráliskola II. — — — — —	50,— Ft
Hitünk-életünk (szórványhittankönyv) — — — — —	16,— Ft
Csizmazia: Igaz emberségért — — — — —	32,— Ft
Hafenscher—Selmecezi—Vámos: Az ember védelmében — — — — —	30,— Ft
Ottlyk: Az evangélikus egyház útja a szocializmusban — — — — —	80,— Ft
Koren: Körkép — — — — —	40,— Ft
Rédey: Az elfelejtett ember — — — — —	33,— Ft
Muntag: Ámósz könyve — — — — —	105,— Ft
Cserháti: A kolossébéliekhez írt levél — — — — —	127,— Ft
Káldy: Hanem hogy Ő szolgáljon — — — — —	140,— Ft
Káldy: A diakónia útján — — — — —	60,— Ft
Fabiny—Hafenscher: Négyszázötven éves az Ágostai Hitvallás — — — — —	40,— Ft